

TÜRKİYE'DEKİ GENÇ MÜLTECİLERE YÖNELİK DESTEK MEKANİZMALARININ GELİŞTİRİLMESİ İÇİN DURUM VE İHTİYAÇ ANALİZİ ÇALIŞMASI RAPORU

Hazırlayanlar:

Doç. Dr. Gökay Özerim - Yaşar Üniversitesi

Muhammed Bahri Telli

Lemi Karaca

Haziran, 2020

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Bu rapor Genç Mültecileri Destekleme Programı kapsamında Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye Ofisi'nin finansal desteği ile üretilmiştir. İçerikten sadece Genç Mültecileri Destekleme Programı sorumludur ve rapor UNFPA'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.

TÜRKİYE'DEKİ GENÇ MÜLTECİLERE YÖNELİK DESTEK MEKANİZMALARININ GELİŞTİRİLMESİ İÇİN DURUM VE İHTİYAÇ ANALİZİ ÇALIŞMASI RAPORU

Araştırma Ekibi

Araştırma Tasarımı ve Rapor:

Doç. Dr. Gökay ÖZERİM

Genç Mültecileri Destekleme Programı Yöneticisi:

Muhammed Bahri TELLİ

İçerik ve Kapasite Geliştirme Koordinatörü:

Lemi KARACA

Veri Analizi Destek:

Tuğçe UYGURTÜRK

Teknik Destek:

Nilay BODUR

Gençlik Merkezi Koordinatörleri:

Özge Sever, Erhan Zelluh, Şevda Tuğrul, Aynur Marangoz

Anket Uygulayıcıları:

Ahmed Gözübüyük, Zeinab Houmsieh, İbrahim Kor Halil, Narin Kor Halil, Mazyed El Sellum, Aysha Haj Hasan, Ahmet Mullamammed, Sewsen Alı, Azize Zeyno, Kahlid Farhan, Ruken Şeyh Musa, Muhammed Mecit Urabi, Faiz Al Rawas, Liza Basheer, Noor Al Habesh, Yazan Al Hasan, Ahmet Alhayil, Hale Mahasneh, Kounsali Giro, Ebru Doğru, Ezgi Bolat, Yonca Sağaltıcı, Gül Babacan, Bahar Polat, Leyla Yeşilova

Odak Grup Görüşmeleri Tercüman Desteği:

Ahmet Gözübüyük, Ahmet Mulla Muhammed, Kounsali Giro, Faiz Alrawas

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ MESAJI	1
GENÇ MÜLTECİLERİ DESTEKLEME PROGRAMI HAKKINDA	2
ARKA PLAN	3
YÖNETİCİ ÖZETİ	5
BÖLÜM 1: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE KATILIMCI PROFİLİ	12
1.1. Yöntem	12
1.2. Anket Çalışması Katılımcı Profili	14
BÖLÜM 2: EĞİTİM	18
2.1. Eğitime Devam Etme Durumları	18
2.2. Neden Eğitime Devam Etmiyorlar?	20
2.3. Bursluluk Durumu	21
2.4. Kursların Tamamlayıcı Rolü	22
BÖLÜM 3: İSTİHDAM ve EKONOMİK DURUM	25
3.1. Düzenli Bir İş Sahibi Olma Durumu	25
3.2. Gelir ve Ekonomik Durum	26
3.3. Hane Halkı ve Sorumluluk	28
3.4. Meslek Sahibi Olma	28
3.5. Çalışma Biçimleri	29
3.6. İstihdam Piyasasına Giriş	30
3.7. İş Bulma Süreci ve Engeller	32
BÖLÜM 4: SOSYAL UYUM VE İLETİŞİM	35
4.1. Dışlanma ve “Dışarıda kalma”	35
4.2. Türk Gençleriyle ve Genel Olarak Toplumla İletişim	37
4.3. Sosyal Medya – Gençler İçin En Önemli Temas Noktası	40
BÖLÜM 5: SAĞLIK	42
5.1. Süreçler	42
5.2. Bilgi Kaynakları	45
5.3. Sağlık İhtiyaçları	46
BÖLÜM 6: TÜRKİYE’DE YAŞAM ve GELECEK	49
6.1. Gençlik – Unutulan Kimlik	49
6.2. Bir “Genç” Olarak İhtiyaçlar:	51
6.3. Türkiye’de Yaşamak	51
6.4. Olumlu ve Olumsuz Unsurlar	52
6.5. Gençlik ve Gelecek	53
BÖLÜM 7: GENÇLİK MERKEZLERİ	54
7.1. Gençlik Merkezleri’nden Yararlanma	54
7.2. Memnun Kalınan Hizmetler	55
7.3. Eksik Görülen Hizmetler	56
7.4. Talepler	57
BÖLÜM 8: SONUÇ VE ÖNERİLER	61
KAYNAKÇA	64

YÖNETİCİ MESAJI

Dünya çok uzun yıllardır çeşitli sebeplerden kaynaklanan göç olaylarına şahit olmaktadır. Bu göç olayları ile beraber düzenli ve düzensiz göçmenlik, mültecilik, sığınmacılık gibi farklı kavramlar da hayatımıza girmiştir. Özellikle 2011 yılından beri devam eden Suriye krizi dolayısıyla Türkiye'nin de içinde bulunduğu bazı ülkeler göç ve mültecilik olgularını daha da yakından tanımışlar ve neredeyse en önemli gündemleri olarak yorumlamışlardır.

Türkiye güncel olarak, geçici koruma statüsü altında olan yaklaşık 3.5 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Bugün hukuki statüsü geçici koruma ya da uluslararası korumadan hangisi olursa olsun Türkiye'nin Suriye, Irak, Afganistan ve İran olmak üzere dünyanın pek çok bölgesinden mülteciye ev sahipliği yaptığını söyleyebiliriz. Üstelik bu mültecilerin de yaklaşık üçte birinin 15- 30 yaş aralığındaki gençlerden oluştuğunu bilmekteyiz. Hali hazırda pek çok önemli aktör tarafından kırılgan gruplar içinde sayılan "mülteciler" ve "gençler" "mülteci gençler" olarak konumlandırıldığında ise hassasiyeti çok daha yüksek bir gruba dönüşmektedirler.

AB ülkelerine göre genç nüfus oranı zaten yüksek olan Türkiye'nin genç nüfus oranı yüksek bir mülteci kitlesine de ev sahipliği yapması bu yaş grubunu pek çok bakımından önemli bir yere konumlandırmaktadır. Böyle bir demografik yapıda, gençlerin istihdam, eğitim, sosyal uyum, sağlık ve daha birçok alandaki durumları da, beklenildiği gibi, ilgili ülkeler için çok önemli bir noktaya gelmektedir.

Elinizde tuttuğunuz bu araştırma da, Genç Mültecileri Destekleme Programının katkılarıyla Doç. Dr. Gökay Özerim tarafından gençlerin yukarıda sayılan istihdam, eğitim, sağlık, sosyal uyum ve iletişim alanlarına ek olarak gençlik algısı ve gelecek beklentisi alanlarındaki durum ve ihtiyaçlarını araştırmak ve ilgili kurumlara etkili bir rehber yaratmak amacıyla yoğun emek verilerek hazırlanmış bir çalışmadır.

Uzun süren çabalarla ve pek çok kişinin katkısıyla hazırlanan bu çalışmanın ilgili kişi ve kuruluşlara faydalı olmasını diler, bu çalışmanın öznesi olan gençlere ve karar alıcılara yeni bir bakış açısı sunmasını temenni ederim.

Muhammed Bahri Telli
Genç Mültecileri Destekleme
Programı Yöneticisi

GENÇ MÜLTECİLERİ DESTEKLEME PROGRAMI HAKKINDA

Genç Mültecileri Destekleme Programı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye Ofisi finansal desteği ve Toplum Gönüllüleri Vakfı ile Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği (Y-PEER Türkiye) ortaklığıyla yürütülen bir güçlendirme projesidir. Program, Ankara, Diyarbakır, Hatay ve İzmir illerindeki 15-30 yaş arasındaki genç mültecileri güçlendirerek uyum süreçlerini desteklemeyi, bu vesileyle sivil alanda gençlik ve insani yardım çalışmaları temelinde sosyal etki oluşturmayı amaçlamaktadır. Proje aynı zamanda 15-30 yaş arasındaki genç mültecilerle Türkiye’de yaşayan tüm gençlerin bağlarının güçlendirilmesini, gençlerin sağlık ve psikososyal destek hizmetlerine erişimlerinin artırılmasını, başta cinsel sağlık ile üreme sağlığı ve toplumsal cinsiyet olmak üzere çeşitli alanlarda farkındalıklarının artırılıp doğru bilgiye ulaşmasını, bu vesileyle ayrımcılığa ilişkin farkındalığı geliştirerek sosyal uyuma katkıda bulunmayı hedeflenmektedir.

2018 yılının Ocak ayı başından Aralık ayı sonuna kadar dört Gençlik Merkezi’nde;

- » 52.196 hizmet verilmiş,
- » 20.014 kişi merkezlerden en az bir hizmet almıştır.

Genel olarak verilen hizmetlerin dağılımı:

- » 10.803 kişi “Cinsel Sağlık - Üreme Sağlığı” hizmeti almış,
- » 8.485 kişi “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet” konusunda bireysel ve/veya gurup çalışmasına katılmış,
- » 11.728 kişi “Sosyal Uyum ve Birlikte Yaşam” etkinliklerine dahil olmuştur.

Gençlik Merkezleri’nde kültürel çalışmalar, Türkçe dil kursları, tarih çalışmaları, fotoğraf atölyeleri, sanat atölyeleri, ritim atölyeleri, spor faaliyetleri, belirli temalarda akran eğitimleri, kadın ve gençlik farkındalık/güçlendirme çalışmaları, çocuk çalışmaları gibi bir çok farklı başlıkta çalışmalar yürütülmektedir.

Ayrıca bu Gençlik Merkezleri’nde sağlık, ruh sağlığı, eğitim, hukuksal, ve geçim kaynakları alanlarında çok yönlü vaka takibi gerçekleştirilmektedir.

2016-2019 yılları arasında 120.946 kişi merkezden en az 1 kez hizmet almıştır.

Yararlanıcı dağılımı:

- » 84.466 Suriyeli
(50.679 kadın, 34.466 Erkek)
- » 36.283 TC Vatandaşı
(17.000 Kadın, 16.963 Erkek)

Facebook:

<https://www.facebook.com/gmdprojesi>

Instagram:

<https://instagram.com/gencmulteciler>

ARKA PLAN

Türkiye’de yaklaşık 3,7 milyonu geçici koruma altındaki Suriyeliler olmak üzere, farklı hukuki statülerde yer alsalar da temelde uluslararası toplumun “mülteci” tanımı kapsamında sayılabilecek 4 milyonu aşan bir nüfus bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Türkiye tarafından sunulan 2019 yılı Şubat ayı verilerine göre, Suriyeliler dışında uluslararası koruma talebiyle yaklaşık 170.000 Afgan, 142.000 Iraklı, 39.000 İranlı, 5.700 Somalili ve 11.700 diğer tabiiyetler olmak üzere toplamda 368.400 kişi Türkiye’de yaşamaktadır (UNHCR, 2019).

Türkiye İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre ise 2019 yılı Mart ayı itibariyle Türkiye’de yaşayan 15-30 yaş arası Suriyelilerin sayısı 1.182.671’dir ve ülkedeki Suriyelilerin yaklaşık üçte birine denk gelmektedir (GİGM, 2019).

Rakamlar net olmamakla birlikte 30 yaş altı nüfus, Türkiye’de uluslararası koruma talebiyle bulunan ve Suriye dışındaki yerlerden gelen nüfusun da büyük bir kesimini oluşturmaktadır.

Suriyelilerle birlikte uluslararası koruma talebiyle Türkiye’de bulunan bu grupları da dikkate aldığımızda Türkiye’deki mültecilere ilişkin en temel noktalardan biri olarak “genç nüfus” belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır.

Halihazırda genç bir nüfusa sahip Türkiye’nin oldukça genç bir mülteci kitlesine de ev sahipliği yapması, beraberinde hem genç mülteciler hem de toplumun geneli için üzerinde özenle düşünülmesi gereken yeni çalışma alanları yaratmaktadır. Gençlik, sadece göç alanında değil sosyal, ekonomik ve siyasi bütün boyutlarda demografik bir gruptan fazlasını ifade etmektedir. Bu grubun eğitim, sosyal koşullar, istihdam, sağlık ve barınma gibi birçok iç içe geçmiş alanda ihtiyaçları, ilgili grubu toplumsal yapının kırılgan ama aynı zamanda şekillendirilmeye en açık kitlesi haline dönüştürmektedir. Bu bağlamda genç mülteciler, toplumlar için fırsat ve tehdit ikileminde tartışılabilir.

Türkiye açısından baktığımızda özellikle 2011 yılı itibariyle Suriyelilerin varışını takiben artan sayılar, beraberinde geniş kapsamlı politika ve uygulama değişikliklerini getirdiği gibi Türkiye için de yeni sosyal, siyasi ve ekonomik sorumluluk alanları doğurmuştur. Bu kapsamda Türkiye’deki Suriyeliler için 2011 sonrası ilk yıllarda daha ağırlıklı olan acil yardıma dayalı söylem, Suriye’de çözülemeyen çatışma ve iş savaş dolayısıyla Türkiye’deki hayatlarının kalıcılığa dönüşmesiyle birlikte yerini entegrasyona yönelik tartışmalara bırakmaya başlamıştır. Tüm bu süreç içerisinde Türkiye’de devletin üstlendiği sorumluluğun paylaşılması noktasında başta sivil toplum olmak üzere devlet dışı aktörler büyük bir tamamlayıcı rol üstlenmiştir. Ancak devletin ve devlet dışı aktörlerin tüm bu çabalarına rağmen hem Türkiye’deki mülteci nüfusun rakamsal olarak büyüklüğü hem de bu çalışmanın odak noktası olan gençlerin eğitim, sağlık ve istihdam başta olmak üzere hayatın birçok alanında zaten belirli stratejik ihtiyaçlara sahip geniş bir grubu

oluşturması, Türkiye’de genç mültecilerin durumunu her türlü kırılmalığa açık hale getirebilmektedir.

Bu kapsamda **Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye Ofisi tarafından desteklenen ve Doç Dr. Gökay ÖZERİM tarafından tasarlanan bu araştırma çalışması**, iki temel amaç etrafında şekillenmiştir. Çalışmanın ilk amacı, saha araştırmasına dayalı olarak Türkiye’deki genç mültecilerin mevcut durumlarının ve ihtiyaçlarının kapsamlı şekilde analiz edilmesi ve geleceğe yönelik önemli müdahale alanlarının ortaya çıkarılmasını sağlamaktır. Çalışma, ayrıca UNFPA ve TOG tarafından kurulup genç mültecilerin faydalandığı Gençlik Merkezleri’nin faaliyetlerinin ve kapsamının geliştirilebilmesi amacıyla bu merkezlerin hizmetlerinin etkililiğini ölçmekte ve hem TOG, hem de sahadaki diğer uygulayıcılar ve politika üreticiler için üzerinde çalışılması gereken temel alanlara ilişkin bilgi sağlamaktadır. **Dolayısıyla araştırma, Türkiye’deki genç mültecilerle ilgili olarak fırsatları ve tehditleri sunarken gelecek stratejileri için ilgili paydaşlara önemli bir yönlendirici kılavuz sağlamayı da amaçlamaktadır.**

Bu çalışma aynı zamanda Türkiye’de yaşayan Suriyelilere ve genel olarak tüm mültecilere yönelik olarak yapılmış olan çok değerli alan araştırmalarına gençlik perspektifinden bir katkı sağlama hedefiyle şekillenmiştir. Özellikle Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik olarak alan çalışmasına dayalı kapsamlı veri sunan “Suriyeliler Barometresi” (Erdoğan, 2018) verileri ve BM Kadın Birimi ile Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği işbirliğinde hazırlanan “Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Kadın ve Kız Çocukların İhtiyaç Analizi” (BMKadın, 2018) çalışma-

ları, bu araştırma için model olarak alınmış ve bu çalışmaların sunduğu resme gençlik perspektifinden tamamlayıcı katkıda bulunulması hedeflenmiştir.

Araştırma sürecinde, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (UNHCR) “*İlgi Alanındaki Kişiler*” (persons of concern) yaklaşımı benimsenmiştir ve araştırma hedef grubu olarak sadece geçici koruma altındaki Suriyeliler değil uluslararası korumadan yararlanma talebiyle Türkiye’de bulunan ve Gençlik Merkezleri’nin hizmetlerinden yararlanan veya yararlanabilecek durumda olan diğer uyruklardan genç mülteciler de araştırma kapsamına dahil edilmiştir. 2018 yılı Kasım ayı itibariyle başlayan araştırma sürecinin alan çalışması, TOG ekipleri tarafından 2019 yılı Ocak, Şubat ve Mart aylarında İzmir, Diyarbakır, Hatay ve Ankara’da anket uygulaması yoluyla, 15-30 yaş arası 1.402 genç mültecinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu illerde toplamda 41 genç mültecinin katılımıyla odak grup görüşmeleri düzenlenmiştir. Bu dört il araştırma için, yoğun bir mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmalarının yanı sıra UNFPA ile TOG tarafından koordinasyonu yürütülen Gençlik Merkezleri’nin bulunması dolayısıyla seçilmiştir. Ayrıca 4 il, Türkiye’nin farklı bölgelerinden önemli birer örnek sunmaktadır.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, 7 temel alanda mültecilerin durum ve ihtiyaçlarını sunmaktadır. Bu alanlar: (i) genç mültecilerin profili, (ii) eğitim, (iii) istihdam, (iv) sosyal uyum ve iletişim, (v) sağlık, (vi) gençlik algısı ve (vii) "gelecek"tir. Bu 7 temel alana ek olarak araştırma aynı zamanda TOG ve UNFPA işbirliğinde kurulan gençlik merkezlerinin genç mülteciler için rolünü ve bu merkezlerden talepleri de analiz etmektedir.

Özet Bulgular ve Öneriler

Eğitime katılım:

Ankete katılan genç mültecilerin %43'ü Türkiye'de öğrenci olarak eğitime devam ettiğini belirtirken geri kalanlar eğitim sisteminin dışında yer almaktadırlar. %14'ü "*okuma yazma bilmediğini*" söylemiştir. Bu çalışma kapsamındaki mülteciler, özellikle yaş grupları dolayısıyla eğitim hayatından en yoğun biçimde faydalanabilecek grubu oluşturmaktadır. Ancak örneklem içerisinde yer alanların yarısından fazlası "*eğitim sisteminin dışında olduklarını*" söylemektedir. Yaş ilerledikçe eğitim dışında kalma oranı yükselmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde "*çalışmak zorunda olmak*", genç mültecilerin eğitimlerine devam edememelerinin en önemli nedeni olarak gözükmektedir. Bu nedeni "*gelir yetersizliği*" ve "*Türkçe dili konusundaki yetersizlik*" takip etmektedir. Veriler kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı incelendiğinde, eğitime devam etmeme nedenlerinin ağırlığı değişmektedir. Çalışmaya dahil olan erkeklerin devam etmeme sebeplerinde "*çalışmak zorunda olmaları*" %39.3'lük bir ağırlığa sahipken, kadınlar için eğitime devam edememelerinde sadece %14.4'lük bir ağırlığa sahiptir. "*Ailelerinin izin vermemesi*" ve "*Türkçe dil yeterliliklerinin olmaması*" kadınlar için çalışmak zorunda olmak kadar öncelikli bir engelleyici neden olarak belirlenmiştir. "*Yeterince vakit olmaması*", odak grup çalışmalarında en fazla belirtilen engelleyici unsurlardan biri olarak öne çıkmıştır. Özellikle genç erkek mülteciler "*çalışmak zorunda olmaları*", kadınlarsa "*çocuk bakmak ve benzeri ailevi sorumluluklar üstlenmeleri*" dolayısıyla vakit bulamayarak eğitimlerine devam edememektedirler. Bunun yanı sıra, "*belgelerinin eksik olması*" ve "*önceki eğitimlerini kanıtlayıcı belgelere erişimde zorluk yaşamaları*", bir diğer önemli engelleyici unsur olarak belirtilmiştir. Dikkate değer bir oranda katılımcı ise "*eğitim hayatına nasıl dahil olacaklarını bilmediklerini*" dile getirmiştir. Bu durum, eğitim alanında oluşturulan tüm girişimlere rağmen özellikle süreçler hakkında bilgi sağlamaya yönelik destek mekanizmalarının hem devlet hem de sivil toplum tarafından güçlendirilmesinin faydalı olacağını ortaya koymaktadır.

Kursların tamamlayıcı rolü:

Özellikle halk eğitim merkezleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen kurslar, yukarıda belirtilen sebepler dolayısıyla eğitim hayatına dahil olamayan genç mülteciler için önemli bir araç rolü görmektedir. Bu kurslar, daha az katılım süresi gerektirmesi dolayısıyla genç mültecilerin eğitim ihtiyaçları için bir *"kısa yol"* işlevi üstlenmektedir. Ayrıca bu kursların genç mülteciler için önemli bir sosyalleşme olanağı da sağladığı saptanmıştır. Katılımcıların %50.4'ü *"Türkiye'de bir kursa katıldıklarını"* belirtmiştir. Ne tür bir kursa katıldıkları sorulduğunda en fazla Türkçe dil kurslarından yararlandıkları görülmektedir (%64.8). Bunu farklı konularda düzenlenen farkındalık oturumları ve mesleki gelişim kursları takip etmektedir. Diğer belirtilen kurs türlerini ise bilgisayar, YÖS, futbol, kuran, fotoğrafçılık kursları oluşturmaktadır. Var olan kurslar önemli bir destek mekanizması sağlarken bu kursların ihtiyaçlara göre farklılaşması ve çeşitliliğinin artması, önemli bir gereklilik olarak gözükmektedir. Türkçe dil kursu, açık ara ile Türkiye'deki genç mülteciler tarafından en fazla ihtiyaç duyulan kurs olarak belirtilmektedir (%62.1). Mesleki gelişim kurslarına yönelik ihtiyaç da katılımcıların %20.6'sı tarafından belirtilmiştir. Odak grup çalışmalarına dahil olan birçok genç, *"bazı mesleki becerilere sahip olduklarını, geldikleri ülkelerde bu işleri yaptıklarını ancak Türkiye'de belgelendirme sorunu nedeniyle bu işleri sürdüremediklerini"* dile getirmektedirler. Bu kursların özellikle *"sertifikasyon sürecinde de destek olması ve gençlerin becerilerinin tanınmasını sağlaması"*, büyük bir beklenti olarak hem anket uygulamalarında, hem de odak grup görüşmelerinde sıkça belirtilmiştir. Bunun yanı sıra gençler sadece mesleki odaklı kurslara değil sanatsal gelişime yönelik kurslara ve bireysel gelişim kurslarına, bilgisayar kurslarına ve üniversite giriş sınavına hazırlık kurslarına ihtiyaç duymakta olduklarını ifade etmişlerdir.

Çalışma süreci ve engeller:

Genç mülteciler arasında *"Türkiye'ye gelmeden önce geldikleri ülkede çalıştıklarını"* söyleyenlerin oranı %22.4 iken *"şu anda Türkiye'de düzenli bir işte çalıştıklarını"* söyleyenlerin oranı %11'dir. *"Düzenli çalışma"*, genel olarak Türkiye'deki mülteciler için düşüktür ve bu durum doğrudan iş hayatına girmek isteyen genç mültecileri de etkilemektedir. İş aradığı halde kolay bir şekilde istihdam piyasasına erişememelerinin en önemli gerekçeleri sıralandığında en büyük neden olarak *"iş fırsatlarının az olması"* gösterilmiştir (%34.7). Bu nedeni *"Türkçe dil yeterliliğinin olmaması"* %24.9 gibi çok yüksek bir oran ile takip etmektedir. Katılımcıların %12.9'u ise *"eğitimlerinin çalışmak için yeterli olmadığını"* düşünürken, %15'i çalışmak istediklerini ancak *"devam eden eğitimleri dolayısıyla vakitlerinin olmadığını"* belirtmektedir. Önemli bir veri olarak, gençlerin %9.5'i *"iş bulmak için hangi adımları takip etmeleri gerektiğini bilmediğini"* ve bunu iş bulabilmelerinin önündeki en önemli iki engelden biri olarak gördüklerini söylemiştir. Bu veri, istihdama erişim konusunda danışmanlık hizmetlerinin önem taşıdığını ve özellikle sivil toplumun bu konuda daha fazla rol üstlenebileceğini vurgular niteliktedir. Bu nedenlerin yanı sıra kadın katılımcılardan bazıları *"eşlerinin izin"*

vermemesi", "*çocuk bakmak zorunda olmaları*" ve diğer sorularda da sıkça dile getirilen "*belge ve benzeri sertifikalarının olmaması*" unsurlarını da iş hayatına başlamaları önünde önemli engeller olarak sıralamışlardır. Genç mültecilerin %61'i "*mevcut eğitimleriyle Türkiye'de bir iş bulabilmelerinin mümkün olmadığını*" düşünmektedir. Çalıştıklarını belirtenlere işlerini nasıl buldukları sorulduğunda şu anda çalışmakta olan genç mültecilerin %51.3'ü işlerini kendi çabalarıyla bulduklarını belirtirken %25.7'si arkadaşları aracılığıyla, %13.7'si akrabaları aracılığıyla bulduklarını belirtmiştir. %6.6'sının bir STK desteğiyle iş bulabildiğini belirtmesi, özellikle farklı aktörlerin sürece dahil olması ve katkısını göstermesi açısından önemli bir veri olarak kabul edilebilir.

Türk gençleriyle ve genel olarak toplumla iletişim:

Genç mültecilerin %41'i Türk toplumuyla iletişimini "*orta*" derecede nitelerken toplamda yaklaşık %30'a yakını "*zayıf ya da çok zayıf*" olarak nitelemektedir. Buna karşın yaklaşık %30'u ise "*iyi ya da çok iyi*" olduğu düşüncesindedir.

Genç mülteciler, Türk gençlerle aralarında en fazla din alanında benzerlik olduğunu düşünmektedirler ancak hiç bir benzerlik olmadığını düşünenler, benzerliklere ilişkin soruya verilen cevaplar içerisinde en yüksek orandadır. Benzerlik unsuru olarak dini sosyal yaşam, kültür ve dış görünüş takip ederken en düşük benzerlik kadın-erkek ilişkileri konusunda ifade edilmiştir. Genç mültecilerin sadece %18.1'i "*Türk gençleriyle aralarında fark olmadığını*" düşünmektedir. Fark olduğunu düşünenler ise yine en büyük farklılık olarak "*sosyal yaşam*" ve "*kadın-erkek*" ilişkilerini belirtilmiştir. Katılımcı gençlerin yaklaşık %70'inin 5'ten fazla sürekli görüştüğü Türk arkadaşı yokken ağırlıklı olarak kendi milletinden arkadaşlarıyla görüşmektedirler. Bu, sosyal mesafeyi arttıran önemli bir durumdur. Odak grup görüşmelerinde bu durumun temel nedenleri sorulduğunda özellikle "*eğitime dahil olamamalarının arkadaşlık ilişkilerini de etkilediği*", ama en önemlisi "*Türkçe'yi düzgün kullanamamalarının Türk gençleriyle derin arkadaşlıklar kurmalarına engel olduğu*" dile getirilmiştir. Doğrudan ayrımcılık dolayısıyla Türklerle iletişim kuramadığını söyleyenler kadar "*dil engeli nedeniyle iletişim bağının kurulamadığı ve ilişkilerinin yüzeysel kaldığını*" düşünenlerin sayısı, gençler arasında belirgin derecede fazladır.

Türk toplumuyla iletişimlerini kolaylaştıran unsurlar olarak ağırlık sırasına göre din, eğitim, kültür, iş yaşamı, genç olmak ve Türk toplum yapısı sıralanmıştır. Zorlaştıran ana unsur ise yaklaşık %55'e yakın bir oran ile "*toplumdaki mülteci algısı*"dır. Bu unsur Türk toplum yapısı, kültür, din ve genç olmak takip etmektedir. "*Türk toplum yapısı*", hem kolaylaştıranı hem de zorlaştıranı unsur olarak belirtilmiştir.

Sosyal Medya ve Akıllı Telefonlar – Genç Mülteciler için En Önemli Temas Noktası:

Araştırmaya dahil olan genç mültecilerin %80'den fazlası sinema, konser ya da tiyatroya gitmemektedir. "*Ayda bir kez gittiğini*" belirtenlerin oranı %5'tir. "*Türk gazetelerini*

hiç okumadığını" belirtenlerin oranı %64.2'dir. %36.7'si ise asla Türk televizyon kanallarını izlememektedir. Bununla birlikte %72'sinin akıllı telefonu bulunmaktadır ve %40'tan fazlası her gün sosyal medya iletişim araçlarını kullanmaktadır. Bu veri, özellikle hem STK hem devlet kurumlarının girişimlerinde dijital teknolojilerin ve uygulamaların bu gençlere erişmenin yanı sıra Türk gençleriyle iletişimlerini ve birbirlerini tanımalarını sağlamak için en önemli ve stratejik platformlardan biri olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Sağlık alanında ihtiyaçlar:

Alan çalışmasının sonuçları, neredeyse beş genç mülteci den birinin süreklilik gösteren bir sağlık sorununun mevcut olduğunu göstermektedir. %61.1'i sağlıklı beslendiğini düşünmemektedir. Sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeyi yüksektir ve %81'i bu hizmetlerden memnun kaldıklarını belirtmiştir. Genel görüş, sağlık hizmetlerinin yeterli olduğu yönündedir. %40'ı sağlık hizmetlerine erişimi kolay ve yeterli olarak nitelendirmektedir. Sağlık hizmetlerinden memnun kalmadığını belirten yaklaşık %20'lik kesimin en önemli gerekçesi %30.2 gibi yüksek bir oranla *"dil farklılığı nedeniyle dertlerini anlatamamalarıdır"*. Diğer nedenler ise sırasıyla *"sağlık personeli ile sorun yaşamaları"*, *"ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaları"*, *"dışlandıklarını hissetmeleri"* ve *"sağlık hizmetlerinin niteliğini beğenmemeleridir"*. Bu araştırmada incelenen birçok alanda tespit edildiği üzere dil bariyeri, sağlık alanında da kilit bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Genç mültecilerin %30'a yakın kısmı *"sağlık konularında bilgilerini aileden edindiklerini"* belirtmiştir. Devlet kurumları, STK'lar, arkadaşlar ve eğitim gördükleri kurumlar, hemen hemen eşit düzeyde bilgi kaynağı işlevi görürken %22.3'ünün ise hiçbir bilgi kaynağı yoktur. Bu veri, sağlığa ilişkin farkındalık oturumları ve danışmanlık hizmetlerinin önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aile planlaması, üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında Türkiye'de danışmanlık alıp almadıkları ya da bir bilgilendirme toplantısına katılıp katılmadıkları sorulduğunda genç mültecilerin %70 gibi büyük bir oranı *"böyle bir etkinliğe katılmadıklarını"* dile getirmişlerdir. Toplamda genç mültecilerin %60'a yakın kısmı aile planlaması, üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında bilgi düzeylerinin *"orta veya altı (zayıf veya çok zayıf)"* derecede olduğunu düşünmektedir. Yaklaşık %34.6'sı bu konularda herhangi bir sıkıntı yaşadıklarında nereye başvuracaklarını bilmemektedir.

Genç mültecilerin %37.4'ü sağlık alanında en çok *"psikolojik destek/ruh sağlığı"* konusunda desteğe ihtiyaçları olduğunu düşünürken, çok yakın bir oranla %34'ü *"üreme sağlığı / cinsel sağlık"* konusunda destek ihtiyacı hissetmektedir. *"Beslenme"* ve *"bulaşıcı hastalıklar"*, sırasıyla %15 ve %13.7 ağırlık ile diğerlerinden az olsa da dikkat çekici biçimde bir sağlık danışmanlık ihtiyacı gözlenen alanlardır.

Genç mültecilerin %54'ü *"psikolojik bir sorunu olduğunu düşündüğünde nereye baş-*

vuracağını bilmemektedir". Bildiklerini söyleyenlerin yanıtları arasında *"hastane"* ve *"psikolojik danışman"* gibi öne çıkması beklenen yanıtların yanı sıra *"gençlik merkezleri"* ve STK'lar da önemli bir danışma noktası olarak dikkat çekmektedir. Diğer belirtilen seçenekler ise *"sağlık merkezleri"*, *"sosyal hizmet merkezleri"* ve *"arkadaşlardır"*. Öncelikli sağlanması beklenen sağlık hizmetleri de bu yanıtla paraleldir ve sırasıyla *"psikolojik destek"*, *"üreme sağlığı"* ve *"beslenme"* konuları öne çıkmaktadır. Diğer belirtilen alanları ise *"genel sağlık bilgisi"*, *"bitkisel tedaviler"*, *"manevi destek oturumları"*, *"engellilere yönelik sağlık hizmetleri"*, *"nörolojik hastalıklar"* ve *"kalp sağlığı"* konuları oluşturmaktadır.

"Gençlik" algısı ve ihtiyaçlar:

Gençlik, genç mültecilerin %24.1'i için *"güç ve bağımsızlığı"* ifade etmektedir. %16'sı için *"gelecek"*, %14.3'ü için *"sorumluluk"*, %7.5'i için *"umut"*, sadece %3'ü içinse *"mutluluk"* anlamına gelmektedir. Odak grup görüşmelerinde gençlik ile en fazla özdeşleştirilen kavramlar *"öğrenmek"*, *"eğitim"*, *"sorumluluk"*, *"topluma aktif katılım"*, *"geleceğe ilk adım"*, *"hedef"*, *"özgüven"*, *"bekarlık"*, *"özgürlük"*, *"üretmek"* şeklinde belirtilmiştir. *"Sorumluluk"*, genç mültecilerin hayatlarını ve hayatlarının bu dönemini dikkat çekici biçimde en fazla özdeşleştirdiği kavramlar arasında yer almaktadır. Bu sorumluluğun büyük bir bölümünü ise hane halkı gelirin katkısında bulunma oluşturmaktadır. Genç mülteciler, kalabalık hanelerde ikamet etmektedirler. Araştırmaya dahil olanların %32.2'si aynı anda hanesinde *"7 ile 10 arası kişinin ikamet ettiğini"* belirtmiştir. %48'i ise *"4-6 kişilik hanelerde yaşadıklarını"* belirtmektedirler. Bu veri, özellikle istihdam ve eğitimle ilgili sorularda ailesine bakma yükümlülüğü olduğunu belirten genç mültecilerin yüksek üyeli hane halkı dolayısıyla bu sorumluluklarının ağırlığını da ortaya koyar niteliktedir. Bir genç olarak ihtiyaçları sorulduğunda en fazla belirtilen ihtiyaçlar eğitim, para, iş, yeteneklerini değerlendirebilmek ve geliştirebilmek, seyahat, Türkçe'yi çok iyi öğrenmek ve sosyalleşmek şeklinde sıralanmaktadır. Geldikleri ülkede edindikleri eğitim ve birikimi Türkiye'de kullanabilmek, bir diğer öne çıkan ihtiyaçtır. Özellikle *"belge sağlayamamaları"*, önceki mesleki deneyim ve becerilerini ve aynı zamanda eğitimlerini kanıtlamalarının önünde engel olarak görülmektedir. *"Eğitim"* ve *"para kazanma"*, genç mülteciler tarafından birbiriyle çatışan ihtiyaçlar olarak nitelendirilmiştir.

Türkiye'de yaşamak:

Türkiye, genç mültecilerin %31.5'i için *"geçici olarak koruma"*, %27.3'ü için ise *"yeni bir anavatanı"* ifade etmektedir. %22.6'sı *"güven ve huzur"* ifade ettiğini belirtirken %18.6'sı *"bir süre yaşamak zorunda kaldıkları bir yer"* olarak tanımlamaktadırlar. Türkiye'de yaşamaya dair odak grup görüşmelerinde en fazla belirtilen olumlu unsurlar, *"sağlanan sağlık hizmetleri"*, *"kadınlar için sağlanan haklar"* (örneğin kanunlara göre kadınların 18 yaş öncesi evlendirilmesinin yasak olması), *"aile ve toplum baskısının geldikleri ülkeye göre daha az olması"*, *"barınma merkezlerinde sağlanan hizmetler"* ve *"mesleki eğitim imkanları"*dır. En fazla belirtilen olumsuz unsurlar ise *"ev kiralama"*

ve iş bulma gibi süreçlerde farklı muamele gördüklerini hissetmeleri", "iş - ücret dengesizliği", "iş izni süreçlerinin tamamen işverene bağlı olması" ve "işverenlerin sigorta yapmak istememesi", "dil konusundaki yetersizliğin yarattığı engeller", "belgelendirme konusundaki zorluklar" ve buna bağlı olarak "kendi mesleklerini Türkiye'de yapamamaları", "bürokrasi", "önyargılar" ve "mültecilere dair genellemelerdir". "Gelecekte ülkesine geri dönmek isteyenler" ile "Türk vatandaşlığı isteyenler" in oranı neredeyse birbirine eşit çıkmıştır. Bu veri, Türkiye'yi "geçici olarak koruma sağlayan bir ülke" olarak görenlerle "yeni anavatan" olarak görenler arasındaki yakın oranlar da düşünüldüğünde daha anlamlı hale gelmektedir. %24'ü "ne koşulda olursa olsun Türkiye'de yaşam kurmayı" gelecek için kendilerine en uygun seçenek olarak görmekte-dirler.

Gençlik Merkezleri:

Gençlik merkezleri, örneklem dahilindeki şehirlerde gençler arasında giderek bilinirliği olan merkezler haline gelmektedir. Katılımcı gençlerin %63.5'i gençlik merkezlerini daha önceden bildiklerini ifade etmiştir. Gençlik merkezlerini yaklaşık yarıdan fazlası (%54.1) arkadaşlarından duyarken, %28'i TOG gönüllüleri aracılığıyla haberdar olmuşlardır. Akrabalar bir diğer aracı unsur olarak gözükürken web sayfası beklendiği kadar çok yoğun biçimde belirtilen bilgi kaynakları arasında yer almamıştır. Gençlerin yarıdan fazlası (%56) gençlik merkezlerinin sağladığı hizmetlerden en az 1 kez faydalanmıştır. En fazla destek alınan konular sırasıyla eğitim, sosyalleşme, sağlık, güçlenme ve istihdamdır. İstihdamın ağırlığı %4.9 ile diğer alanlara göre düşük gözükmektedir. Alınan destek sürecinde en fazla memnun kalınan nokta, birebir iletişim ile birlikte anlayış ve güven verici ortamdır. Özellikle "ekip desteğinin dost canlısı bir tavırla ve empati içerisinde gerçekleştirildiği", tüm odak grup görüşmelerinde sıkça dile getirilmiştir. "Kolay erişim sağlama", "ikamet yerine yakınlık" ve "uzman bir ekibin destek vermesi" memnuniyet sağlayan diğer unsurları oluşturmaktadır. Gençlik merkezlerinden hizmet alanların yaklaşık %80'i herhangi bir eksik olmadığını ve hizmetin yeterli olduğunu düşünmektedir. Eksik bulduğunu belirtenler için en önemli noktalar "ikamet yerlerine mesafesi ve erişim sağlama"dır. "Eğitimlerin farklı saatlerde düzenlenmesi" ve "merkezlerin akşamları da açık olması" talebi bulunmaktadır. Gün içerisinde düzenlenen faaliyetlerin okulda ya da işte olanlar için "akşam oturumları" ya da "online oturumlar" olarak tekrarlanması, bu kapsamdaki önemli bir talep olarak ortaya çıkmıştır. Bu konu, özellikle bu gençlik merkezlerinin bazı hizmetlerini online olarak sağlama ve bazı oturumları web temelli sürekli erişilebilir biçimde yayınlama seçeneklerini de gündeme getirebilir. Böyle bir girişim, bu merkezlerin ana amaçlarından olan sosyalleşme ve karşılıklı etkileşim unsurunu bir miktar azaltmakla birlikte özellikle akıllı telefon sahibi gençlerin yüksek oranı düşünüldüğünde yararlanıcı sayısını artırma potansiyeline sahiptir.

Diğer beklentiler ise "sağlık" ve "dil eğitimi" konusunda daha fazla olanağın olması ve "iş olanaklarına erişim" konusunda daha fazla destek sağlanmasıdır. Gençlik Merkez-

leri'nin en güçlü yönleri olarak, *"yarattığı sosyalleşme olanağı"*, *"psikolojik destek sağlanması"*, *"farkındalık oturumları"*, *"sağlık hizmetlerinden yararlanırken eşlik edip yardımcı olunması"* ve *"çalışan ekiplerin yetkin ve arkadaşça yaklaşımları"* dile getirilmiştir. Ek talepler daha çok *"yeni hizmet alanları açılmasına"* yöneliktir. Spor kursları, futbol turnuvası, piknik ve doğa faaliyetleri, dil kursları, müzik enstrümanı öğrenmeye yönelik kurslar, müze ve kültür gezileri, bilgisayar eğitimleri en fazla talep edilen alanlar olarak gözükmektedir. Bunlara ek olarak bazı gençler *"bağımlılık"* konusunda daha fazla bilgi ve yardıma ihtiyaçları olduğunun özellikle altını çizmiştir.

Merkezlerle ilgili öne çıkan bir diğer önemli ihtiyaç ve talep, *"güvenlik görevlileri ile merkezlerin sürekli güvenliğinin sağlanması"*dır. Genç mültecilerin toplamda %60'a yakını gençlik merkezlerinden aldıkları hizmetlerin kendilerine *"fazla ya da çok fazla"* katkısı olduğu kanaatindedir. Bununla birlikte çalışma, bu merkezlerce sağlanacak hizmetlerin çeşitliliğinin artırılmasına yönelik büyük bir talebe de işaret etmiştir. *"Dil yeterliliklerini geliştirme ihtiyacı"* ve bu yöndeki kurslara talep, hem genel hem de gençlik merkezi odaklı olarak bir kez daha bu konuya ilişkin sorularda da ortaya çıkmıştır ve genç mültecilerin yarıya yakını öncelikli olarak bu alanda bir kursa ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir (%47.1). Dil kurslarını mesleki gelişim kursları, hobi kursları ve sağlık ve beslenme alanında eğitimlere yönelik ihtiyaçlar takip etmektedir.

Diğer seçeneğinde belirtilen en önemli kurs ihtiyaçları ise okul derslerini tamamlayıcı kurslar (etüt), kültür, iş bulma süreçleri, üniversiteye hazırlık ve spor konusundaki kurslardır. Ayrıca öne çıkan bir diğer alan, *"iş bulmaya ilişkin süreçler"*dir. İş bulma konusunda yönlendirme ve destek ihtiyacını bu çalışmanın diğer sorularına verilen cevaplar da teyit eder niteliktedir. Genç mültecilerin %43'ü *"bu hizmetlerden faydalanmaları önünde engeller olduğunu"* belirtmiştir. En büyük engel, *"faaliyetlerin düzenlendiği saatlerde eğitimlerine devam etmeleri veya çalışmak zorunda olmaları"*dır. Dolayısıyla gündüz çalıştıkları veya okula gittikleri için gündüz düzenlenen faaliyetlerin bazı günler akşamları tekrarlanması yönünde istek bulunmaktadır.

"Aile izni" bir diğer engel olarak önem verilmesi gereken bir unsurdur. Verilerin detaylı analizi, erkeklerin en önemli engel olarak *"işe gitmek zorunda olmalarını"* belirttiklerini gösterirken (%52) kadınlarda ise *"aileden izin almak"* (%27) veya *"hizmet saatlerinde eğitime devam etmeleri"* (%30) önemli engeller olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların bir bölümü de *"bu tarz ücretsiz hizmetler olduğunu bilmediklerini"* veya *"nasıl başvurulacağı konusunda bilgi sahibi olmadıklarını"* belirtmiştir.

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE KATILIMCI PROFİLİ

Bu rapor, 7 temel alanda mültecilerin durum ve ihtiyaçlarını sunmaktadır. Bu alanlar: (i) genç mültecilerin profili, (ii) eğitim, (iii) istihdam, (iv) sosyal uyum ve iletişim, (v) sağlık, (vi) gençlik algısı ve (vii) “gelecek”tir. Bu 7 temel alana ek olarak araştırma aynı zamanda TOG ve UNFPA işbirliğinde kurulan gençlik merkezlerinin genç mülteciler için rolünü ve bu merkezlerden talepleri de analiz etmektedir.

1.1. Yöntem

Bu çalışmada Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) *“İlgi Alanındaki Kişiler”* yaklaşımı benimsenmiştir ve sadece geçici koruma altındaki Suriyeliler değil uluslararası korumadan yararlanma talebiyle Türkiye’de yaşarken Gençlik Merkezleri’nin hizmetlerinden yararlanan veya yararlanabilecek durumda olan tüm gençler araştırma sürecine hedef kitle olarak dahil edilmiştir. Gençlik tanımı, hem Avrupa Birliği hem de Birleşmiş Milletler’in tanımladığı farklı yaş aralıkları dikkate alınarak geniş kapsamlı yorumlanmış ve 15-30 yaş arası mülteciler alan çalışması kapsamına dahil edilmiştir. Bu yaş aralığındaki mülteciler, aynı zamanda TOG ve UNFPA işbirliğiyle kurulan Gençlik Merkezleri’nin de hedef kitlesini oluşturmaktadır.

Bu kapsamda araştırmaya ilişkin veri kaynaklarını, konuya ilişkin ikincil verilerin (daha önce yapılmış araştırma ve raporlar, istatistiki veriler) yanı sıra birincil veri elde etmek için 1.402 genç mülteciye uygulanan anket çalışması ve her ilde en az 9 katılımcıdan oluşan ve toplamda 41 genç mültecinin dahil olduğu odak grup çalışmaları oluşturmaktadır.

Şehirlere göre anketlerin sayısının dağılımı, bu şehirlerde yaşayan Suriyeli ve diğer mülteci grupların sayısı dikkate alınarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında örneklem iller olarak seçilen Hatay'da 439.910, İzmir'de 143.660, Diyarbakır'da 33.844, Ankara'da 90.911 Suriyeli geçici koruma altında olarak kaydedilmiştir (GİGM,2019).

Tablo 1: Örneklem Kapsamındaki Şehirlerde Katılımcı Sayıları

Şehir	Anket Katılımcı Sayısı	Odak Grup Katılımcı Sayısı
Ankara	162	9 (4 Kadın, 5 Erkek)
Diyarbakır	270	12 (5 Kadın, 7 Erkek)
Hatay	741	9 (2 Kadın, 7 Erkek)
İzmir	229	11 (5 Kadın, 6 Erkek)
Toplam	1402	41 (16 Kadın, 25 Erkek)

Dört ildeki örnekleme uygulanan anket soruları, nominal, ordinal, aralık ve oran ölçeğini kapsayan farklı sayıdaki sorulardan oluşmakta olup cevaplar yedi ana başlık altında sunulmaktadır. Bahsedilen ölçekler özelinde sorular, açık ve kapalı uçlu, evet ve hayır, listeleme, sıralama ve sınıflandırma başlıkları altında kalitatif ve kantitatif veri özelliği olan toplam 101 sorudan oluşmaktadır. İlgili sorular kapsamında, toplulaştırılmış cevapların yanında bireysel çeşitliliğe daha fazla yer verebilmek adına projektif tekniklere de başvurulmuştur. Tanımlayıcı olarak nitelendirilebilecek bu çalışma kapsamında Ankara'da 162, Diyarbakır'da 270, Hatay'da 741 ve İzmir'de 229 olmak üzere toplam 1402 kişi ile görüşülmüştür.

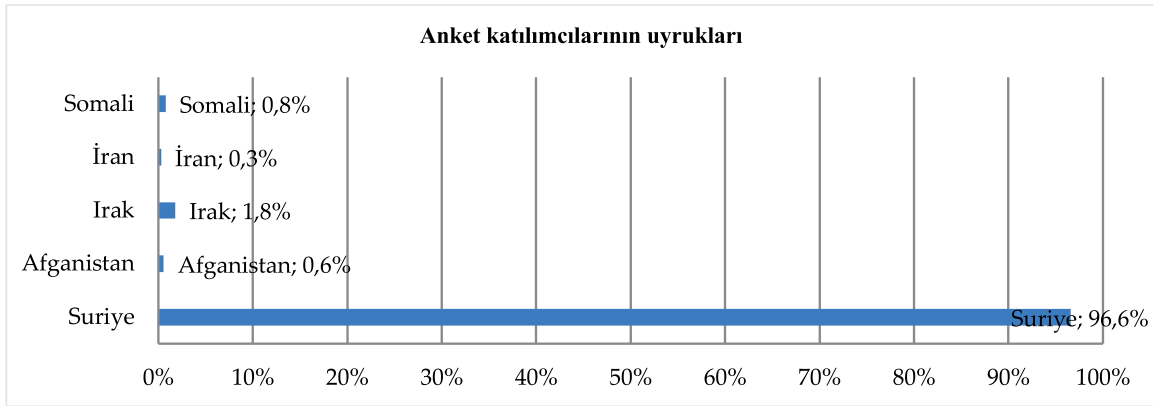
Tablo 2: Anket Sorularının İçerik Dağılımı

Anket Sorularının Dağılımı	
Konu Başlığı	Soru sayısı
Genel Sorular	16
Eğitim	13
İstihdam	14
Sosyal Uyum ve İletişim	16
Sağlık	20
Gelecek ve Türkiye'de Yaşam	7
Gençlik Merkezi Hizmetleri	15
Toplam Soru Sayısı	101

Örneklem grubu, Krejcie & Morgan yöntemi kapsamında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'deki toplam geçici koruma altındaki Suriyeli ve sığınmacı nüfusuna dayalı olarak belirlenmiştir ve örneklem hesaplama yöntemleri çerçevesinde incelendiğinde örneklem dahilindeki illere ilişkin güvenlik düzeyi %95 üzerinde, güven aralığı artı-eksi 3.5 olması hedeflenerek tasarlanmıştır. **Bu kapsamda rapor, Türkiye'den sadece 4 ili kapsamı nedeniyle mutlak bir temsil iddiası taşımamakla birlikte Türkiye'de yaşayan genç mültecilere, ve özellikle en ağırlıklı grubu oluşturan Suriyeli gençlere ilişkin yapılan geniş kapsamlı ilk çalışmalardan biri olarak sahadaki uygulayıcılar ve politika üreticilere mevcut durum, sorunlar ve fırsat alanları konusunda dikkate değer bir bilgi kaynağı sunmayı amaçlamaktadır.**

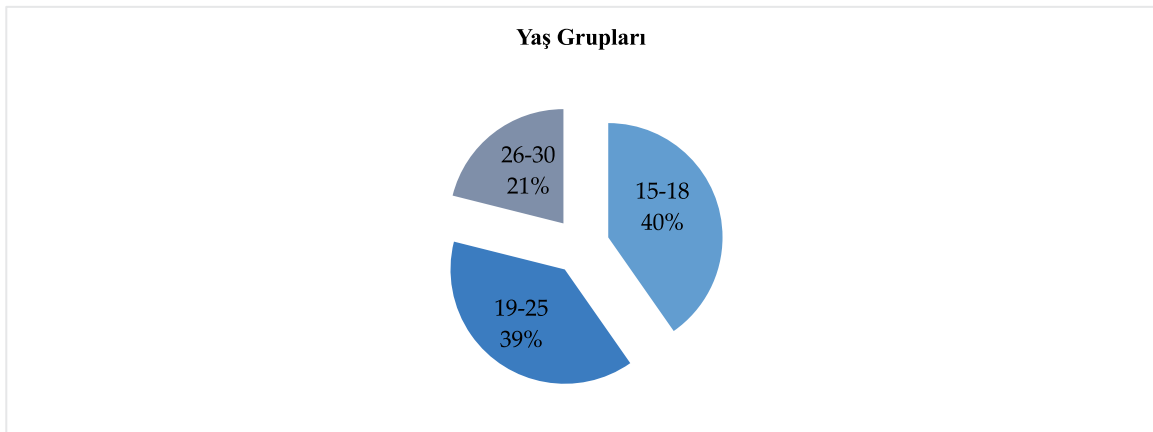
1.2. Anket Çalışması Katılımcı Profili

Grafik 1

Katılımcıların %96.6'sı Suriye uyrukludur. Diğer uyrukları ise sırasıyla Iraklılar (%1.8), Somaliler (%0.8) ve İranlılar (%0.3) oluşturmaktadır.

Grafik 2

Grafik 3

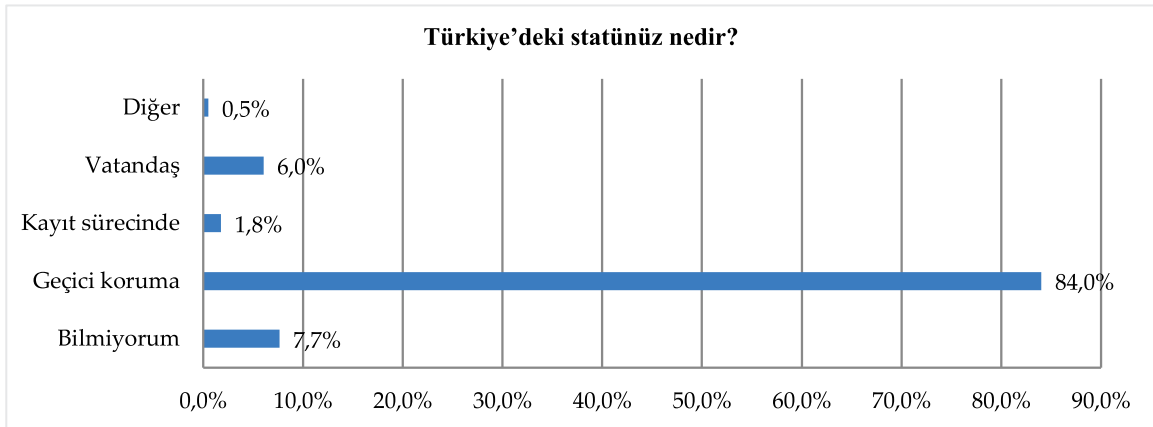

Grafik 4

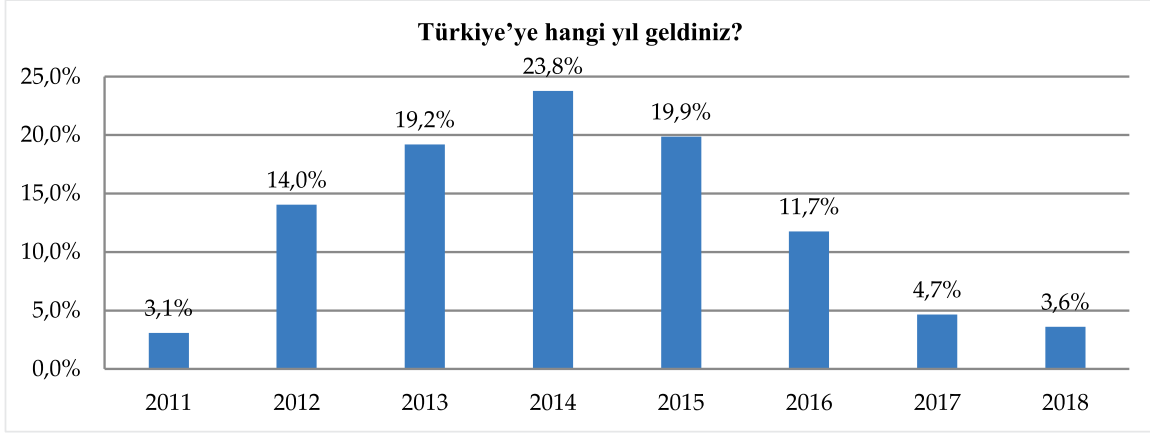
Katılımcılar, ağırlıklı olarak (%85) şehir merkezinde yaşamaktadır. Araştırma kapsamı, sadece barınma merkezi dışında, şehirde yaşayan genç mültecileri içermektedir. Ancak görüşülen genç mültecilerden %88’i daha önce barınma merkezinde kalmamışken %12’si Türkiye’ye geldikten sonra bir süre barınma merkezinde ikamet ettiğini belirtmiştir.

Grafik 5

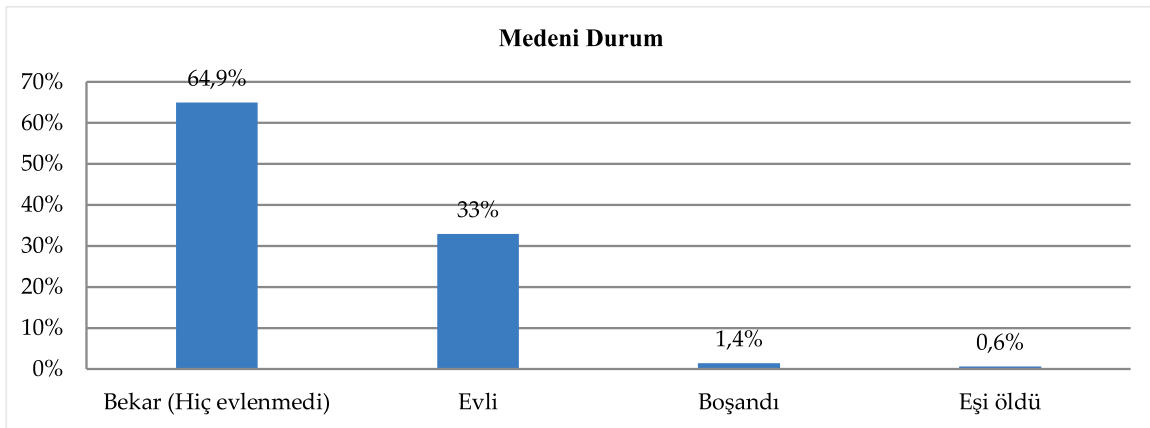
Türkiye’deki statüleri sorulduğunda katılımcıların %84’ü geçici koruma statüsü altında bulduklarını belirtmiştir. %7.7’si statülerini bilmediği, %6’sı vatandaş olduğunu, %1.8’i ise kayıt sürecinde olduklarını ifade etmiştir. Bu grupların yanı sıra, katılımcıların içerisinde Türkiye’de öğrenci olarak bulduklarını belirtenler de bulunmaktadır.

Grafik 6

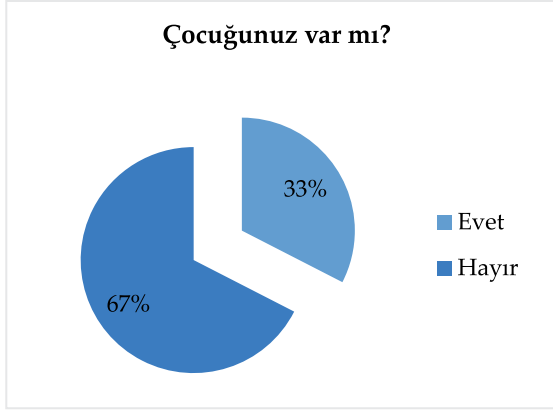
Çalışmaya katılan genç mültecilerin %23.8'i 2014 yılında, %19.9'u ise 2015 yılında Türkiye'ye geldiklerini belirtmiştir. 2014 ve 2015 yıllarının genç mültecilerin neredeyse yarısına yakınının Türkiye'ye giriş yaptığı yıllar olması, 2013 yılından 2016 yılı kadar geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısının 224.655'ten 2.834.441'e ulaştığı (GİGM,2019) ve 10 kattan fazla arttığı düşünüldüğünde bu yıllarda artan yoğunlukla uyumlu niteliktedir. Çalışmaya dahil olan gençlerin sadece %3.1'i 2011 yılından bu yana Türkiye'de yaşamaktadır. 4 örneklem il değerlendirildiğinde 2011 sonrası ilk iki yılda Türkiye'ye gelenler Diyarbakır'da katılımcıların %34'ünü, Hatay'da %38.7'sini teşkil ederken bu oranlar Ankara'da %15 ve İzmir'de %20 olmak üzere daha düşük kalmaktadır.

Grafik 7

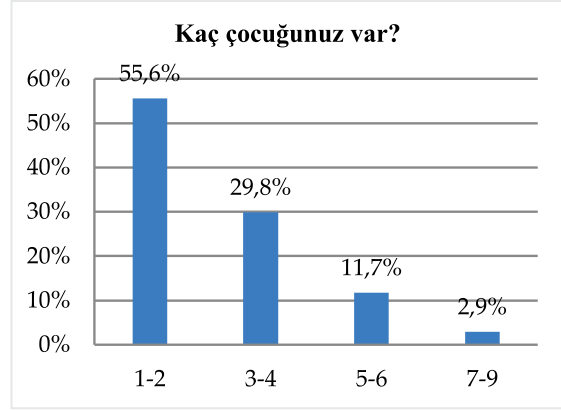

Katılımcıların %64.9'u hiç evlenmiştir. %33'ü evli, %1.4'ü boşanmış, %0.6'sı ise eşlerinin vefat etmiş olduğunu belirtmiştir. Yaş dağılımlarına detaylı olarak bakıldığında, evli olan kadınların %6'sının, erkeklerin ise %3'ünün 15-18 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Evli erkekler için 26-30 yaş aralığı en yoğun katılımcı grubunun bulunduğu yaş aralığı iken (%61), evli kadınlar için 19-25 (%51) yaş aralığıdır.

Grafik 8

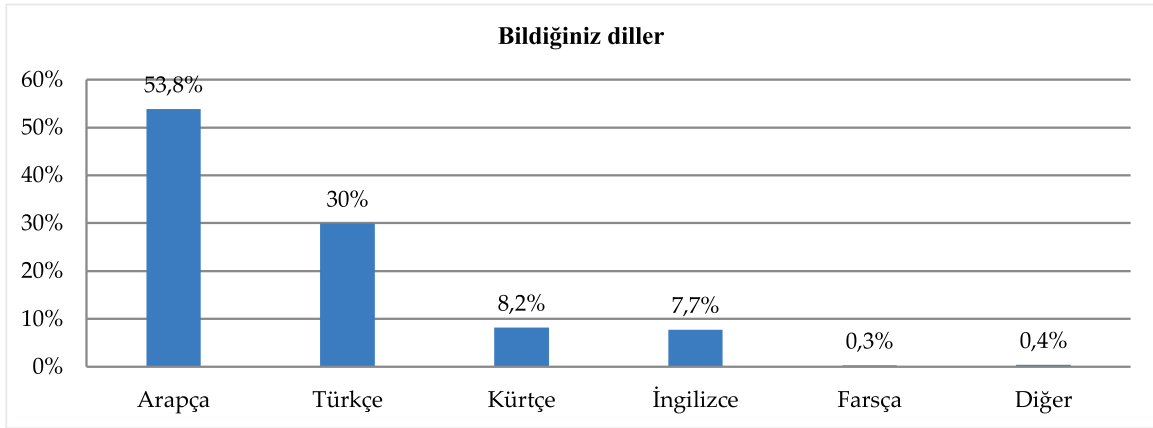

Grafik 9

Katılımcıların %67'sinin çocuğu yokken %33'ü çocuk sahibidir. Çocuğu olduğunu belirtenlerin %55.6'sı 1 veya 2, %29.8'i 3-4, %11.7'si 5-6 ve %2.9'u 7-9 arası çocuğa sahiptir.

Grafik 10

Bildikleri diller sorulduğunda ve sonrasında katılımcı gruba göre ağırlıklandırıldığında %53.8 ağırlıkla Arapça, katılımcı gençler içerisinde en yoğun konuşulan dildir. Bu oran Türkçe için %30'dur. Kürtçe (%8.2), İngilizce (%7.7) ve Farsça (%0.3) belirtilen diğer başlıca dillerdir. Profilde göze çarpan Türkçe yeterliliğine ilişkin bu veri, bu araştırmanın diğer bölümlerinde başta eğitim ve istihdam olmak üzere birçok problemin temel unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

BÖLÜM 2: EĞİTİM

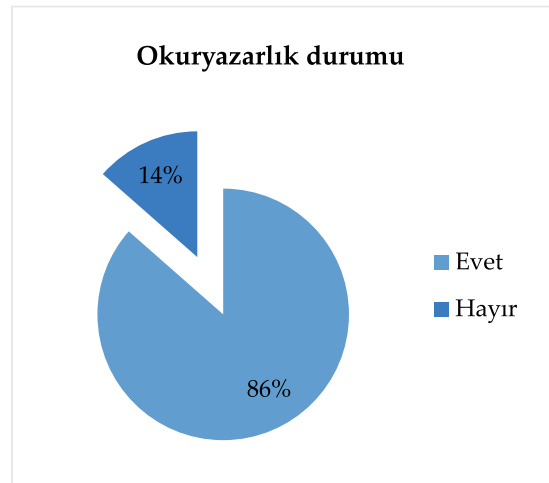
Bu araştırmanın hedef kitlesi olan gençler, yaş grupları itibariyle eğitim alanının en önemli potansiyel yararlanıcılarından oldukları gibi bu grup için eğitim, en önde gelen ihtiyaçların başında yer almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Hayatboyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik olarak hazırlanmış olduğu ve 2018 yılı sonunda yayınlanan "Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri" raporuna göre Türkiye'deki 1.047.536 Suriyeli, okul çağındadır (MEB, 2018). Kayıtlı öğrenci sayısına göre okullaşma oranı ise %62.53'tür (MEB, 2018). En yüksek okullaşma oranı, 382.748 okul çağındaki Suriyelinin 375.063 gibi yüksek bir kısmının kaydının bulunduğu ilkökul düzeyinde gözlemlenirken en düşük okullaşma oranı ilgili düzeyde okul çağında bulunan 269.236 Suriyelinin sadece 51.636'sının dahil olabildiği lise düzeyinde eğitimdedir (MEB, 2018). Yükseköğretim düzeyinde bakıldığında ise Türkiye'de yükseköğretim kurumlarına 2017-2018 akademik yılında kayıtlı Suriyeli öğrenci sayısı yaklaşık 20.000'dir ve bu sayı Türkiye'de bulunan üniversite çağındaki Suriyelilerin %5'inden az bir orana denk gelmektedir. Tüm bu veriler, ilkökul sonrasında yaş arttıkça genç mültecilerin okullaşma oranının çeşitli sebeplerle çok keskin biçimde düşmekte olduğunu gösterir niteliktedir.

2.1. Eğitime Devam Etme Durumları

Grafik 11

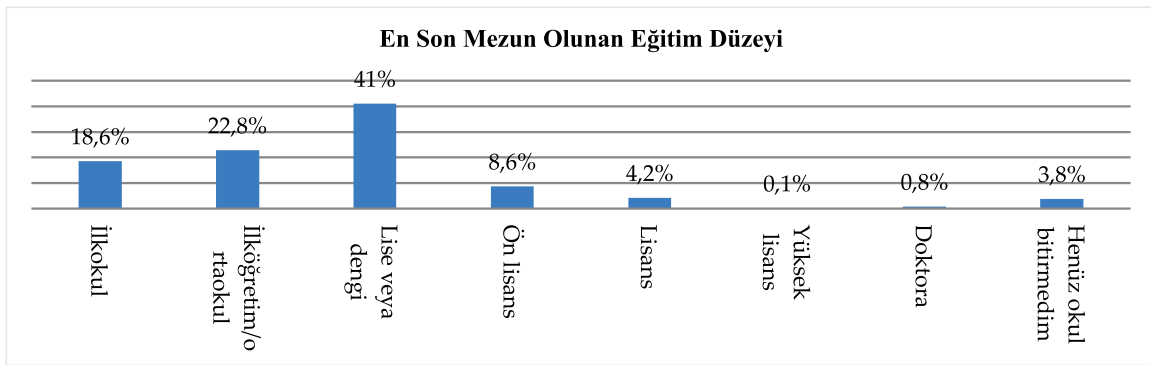
Grafik 12

Bu araştırma çalışmasının bulguları da genç mülteciler arasında yaş grupları arttıkça eğitime dahil olma oranının düşmekte olduğunu teyit etmekte ve ayrıca bunun nedenlerine dair tanımlayıcı bir resim sunmaktadır.

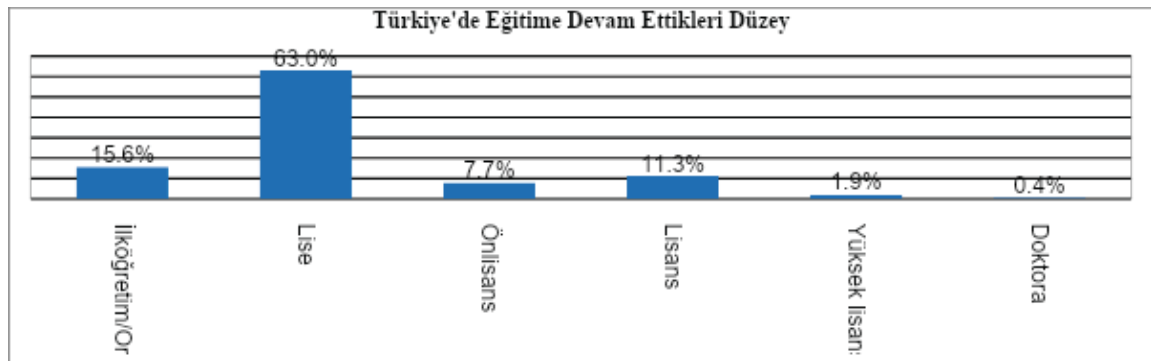
Ankete katılan genç mültecilerin sadece %43'ü Türkiye'de eğitimlerine devam etmektedir ve geri kalan katılımcılar, eğitim sisteminin dışında yer almaktadır. %14'ü okuma yazma bilmemektedir. Ankete dahil olanlar arasında yaş grupları 15 yaş ve üzerinde yer almasına rağmen daha önce tamamlayamadıkları temel düzeyde eğitimlerini tamamlamak için Türkiye'de ilkököl ve ortaokul düzeyinde de eğitime dahil olan genç mülteciler yer almaktadır.

Grafik 13

Araştırmaya katılan genç mülteciler içerisinde ağırlıklı grubu lise mezunları oluşturmaktadır (%41). Lise mezunlarını ilköğretim/ortaokul (%22.8) ve ilkököl mezunları takip etmektedir (%18.6). Gençlerin %8.6'sı bir ön lisans programını tamamlamış olduklarını belirtirken sadece %4.2 gibi küçük bir grup lisans mezunudur. Genç mültecilerin %39.2'si son eğitim yerinin Türkiye olduğunu belirtmiştir.

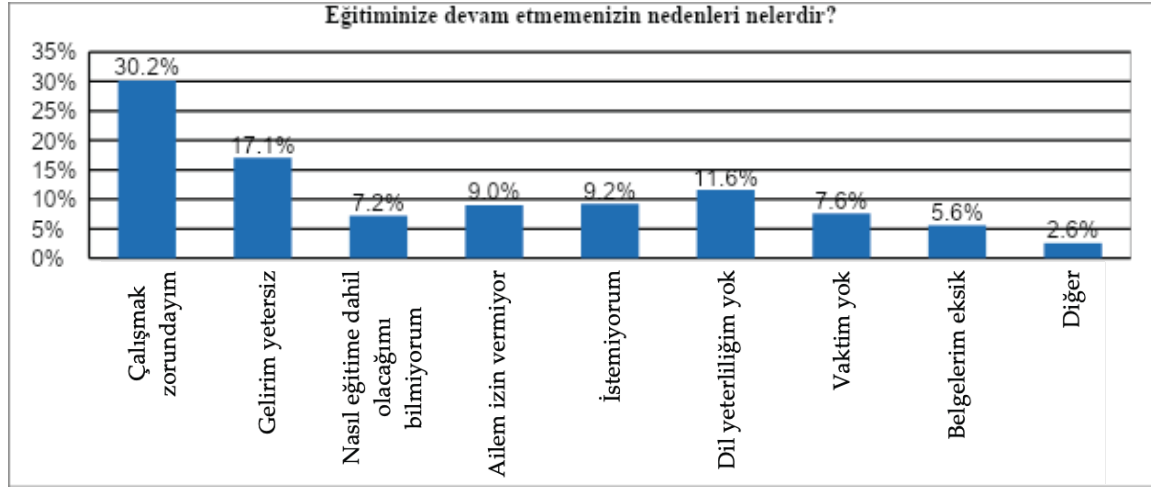
Grafik 14

Türkiye'de eğitimlerine devam ettiklerini belirten 15 yaş üzeri genç mültecilerin (%43) eğitim düzeylerine bakıldığında ağırlıklı grubu %63 ile lise öğrencileri oluşturmaktadır. %15.6'sı ilköğretim/ortaöğretim, %11.3'ü ise lisans düzeyinde eğitimlerine devam etmektedirler. Lisans üstü düzeyde (yüksek lisans ve doktora) az da olsa öğrenim gören mülteci genç bulunmaktadır ve oranı toplamda %2.3'tür.

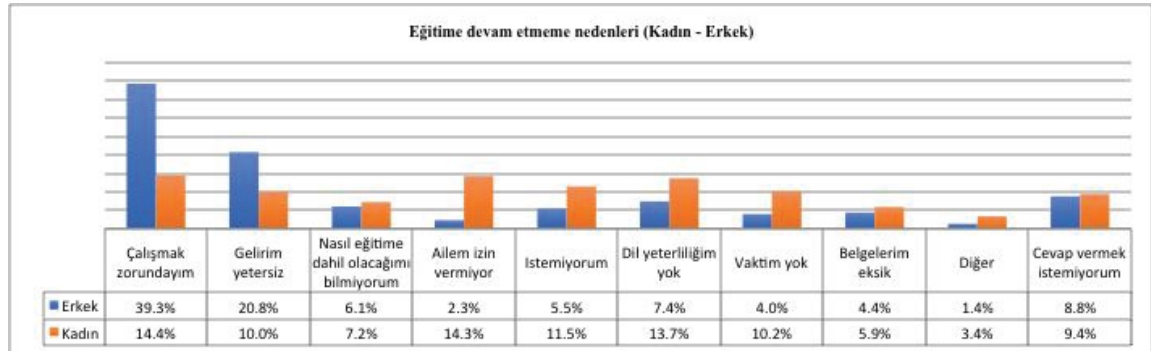
2.2. Neden Eğitime Devam Etmiyorlar?

Grafik 15

Genel olarak değerlendirildiğinde “*çalışmak zorunda olmak*”, genç mültecilerin %30.2’sinin eğitimlerine devam edememelerinin en önemli nedeni olarak gözükmektedir. Bu nedeni “*gelir yetersizliği*” (%17.1) ve “*dil konusunda yetersizlik*” (%11.6) takip etmektedir.

Grafik 16

Ancak veriler kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı incelendiğinde eğitime devam etmeme nedenlerinin ağırlığı değişmektedir. Çalışmaya dahil olan erkeklerin devam etmeme sebeplerinde “*çalışmak zorunda olmaları*” %39.3’lük bir ağırlığa sahipken ve büyük bir farkla öncül nedenken, kadınlar için eğitime devam edememelerinde sadece %14.4’lük bir ağırlığa sahiptir. “*Ailelerinin izin vermemesi*” ve “*dil yeterliliklerinin olmaması*”, kadınlar tarafından hemen hemen aynı ağırlığa sahip eğitimi engelleyici nedenler olarak gözükmektedir. “*Diğer*” yanıtını veren bazı kadın katılımcılar, çocuk bakmak zorunda oldukları için eğitime dahil olamadıklarını belirtirken bazıları içinse sağlık sorunları büyük engel teşkil etmektedir.

"Yeterli vakitlerinin olmaması", odak grup görüşmelerinde de en fazla dile getirilen engelleyici unsurlardan biri olarak belirtilmiştir. Özellikle erkekler, "çalışmak zorunda olmaları", kadınlarsa "çocuk bakmak ve benzeri ailevi sorumluluklar üstlenmeleri" dolayısıyla eğitimlerine devam edememektedirler.

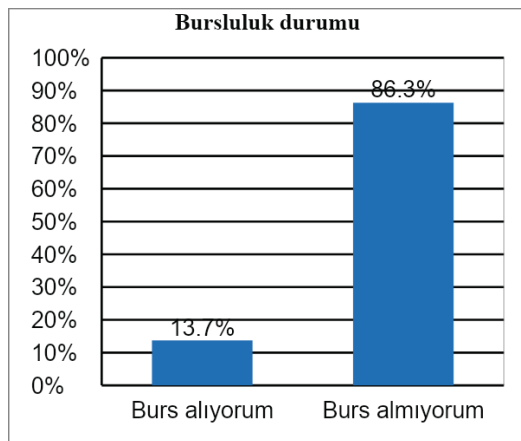
Bunun yanı sıra, "belgelerinin eksik olması" ve "geldikleri ülkedeki eğitimlerini kanıtlayıcı belgelere erişimde zorluk yaşamaları", önemli engelleyici unsurlar olarak belirtilmiştir.

"Bizim için gençlik dönemi bitmiş gibi hissediyorum. Çünkü biz küçükken gençleri hayatlarını inşa eden kişiler olarak görüyorduk. Biz ise sıfırdayız. Şimdi benim Suriye'deki 12 yıllık eğitimim de boşa gitti. Keşke oradayken okumak yerine bir kabiliyetime dayalı bir meslek öğrenseydim; şimdi elimde bir işim olurdu. Mesela marangozluk gibi. Şimdi elimde bir kabiliyet de yok diploma da yok." (A., Erkek, 30 yaşında, inşaatçı çalışıyor, Suriyeli, 5 yıldır Ankara'da yaşıyor.)

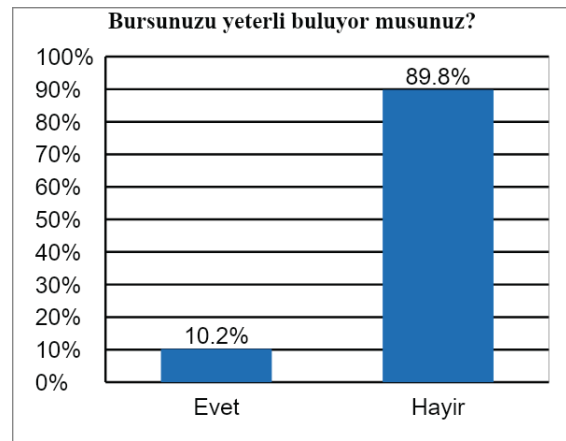
Dikkate değer bir oranda katılımcı ise "eğitim hayatına nasıl dahil olacaklarını bilmediklerini" (%7.2) belirtmiştir. Bu veri, konuya ilişkin yapılan tüm girişimlere rağmen özellikle bilgilendirme ve danışmanlığa yönelik destek mekanizmalarının hem devlet hem de sivil toplum tarafından güçlendirilmesinin faydalı olacağını ortaya koymaktadır.

2.3. Bursluluk Durumu

Grafik 17

Grafik 18

Türkiye'de eğitime dahil olmayı başarmış genç mültecilerin %86.3'ü eğitimlerine devam etmek için herhangi bir burs almamaktadır. Burs alanların ise sadece %10.2'si aldıkları bursun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatlarını idame ettirebilmek için yeterli olduğunu düşünmektedir.

2.4. Kursların Tamamlayıcı Rolü

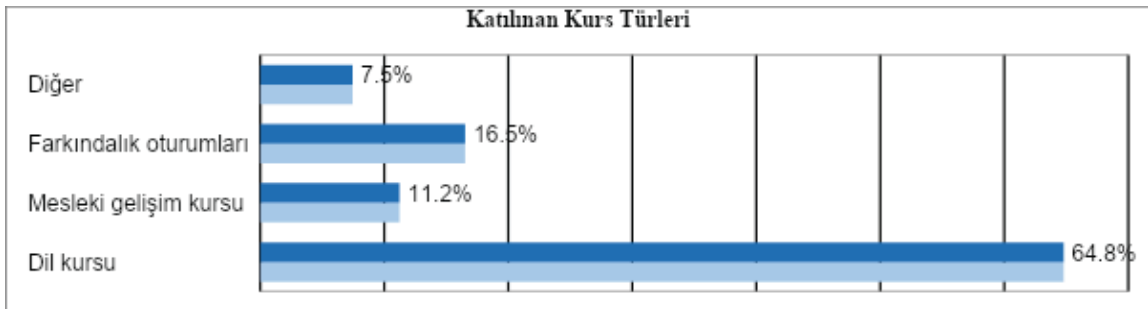
Hem ilgili kuruluşların sağladığı mevcut veriler hem de bu alan çalışması, tüm çabalara rağmen çalışmanın diğer bölümlerinde de belirtilen temel nedenler dolayısıyla genç mültecilerin eğitime yeterince dahil olmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, özellikle halk eğitim merkezleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen kurslar, eğitim hayatına dahil olamayanlar için önemli bir araç rolü görmektedir. Kısa zamanlı olması ve daha az katılım süresi gerektirmesi dolayısıyla kurslar genç mültecilerin sadece eğitim ihtiyaçları için değil, yaşadığı topluma entegrasyonu için de bir "kısa yol" işlevi görebilmektedir. Dolayısıyla eğitim hayatına dahil olmayanlar için bu kurslar önemli bir sosyalleşme ortamı yaratabilmektedir.

Grafik 19

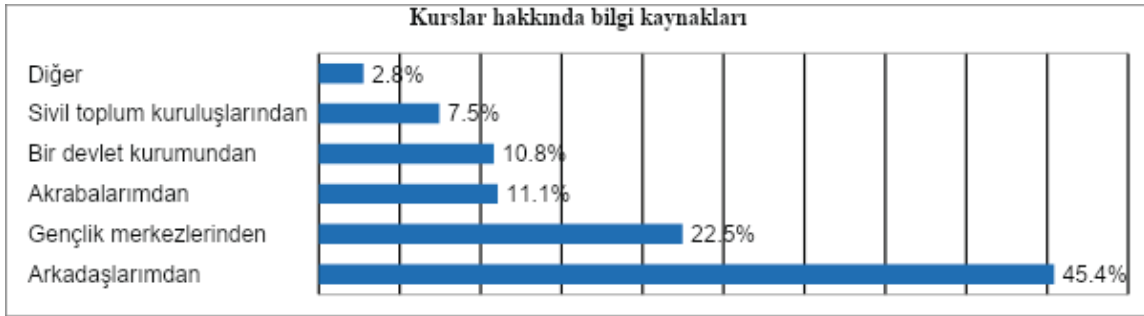
Katılımcıların %50.04'ü Türkiye'de bir kursa katıldıklarını belirtmiştir. Hatay (%59.2) ve Ankara (%56.8), örneklem illeri arasında İzmir (%30.2) ve Diyarbakır'a (%35.4) göre daha fazla gencin bir kursa katıldığını belirttikleri illeri teşkil etmektedir.

Grafik 20

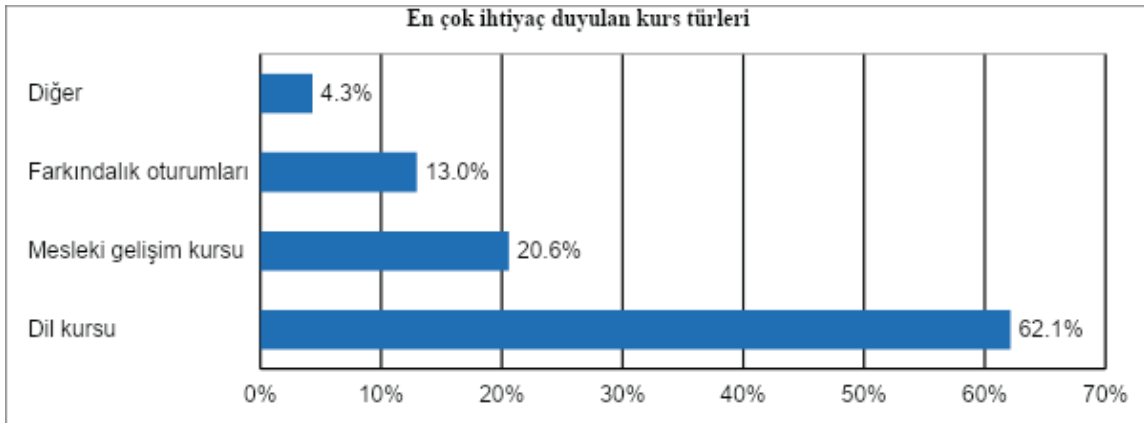
Mevcut kurs türleri içerisinde genç mültecilerin en ağırlıklı olarak dil kurslarından yararlandıkları görülmektedir (%64.8). Bu kursları "çeşitli konularda düzenlenen farkındalık oturumları" ve "mesleki gelişim kursları" takip etmektedir. Diğer belirtilen kurs türlerini ise bilgisayar, YÖS, futbol, kuran, fotoğrafçılık kursları oluşturmaktadır.

Grafik 21

Bu kursların bilgisini nereden aldıkları sorulduğunda katılımcıların neredeyse yarıya yakını "arkadaşları aracılığıyla bu tarz faaliyetleri duyduklarını" (%45.4) belirtmişlerdir. "Gençlik Merkezleri" (%22.5) bu kurslar hakkında bilgi alınan en önemli ikinci platformdur. "Akrabalar" (%11.1), "devlet kurumları" (%10.8) ve "sivil toplum kuruluşları" (%7.5), kurslar hakkında genç mülteciler için diğer bilgi kaynaklarıdır. Sivil toplum kuruluşlarının bu kursların çoğunu sağlayabilen aktörler olmasına rağmen bu tarz bilgileri yaymaktaki rolü, beklenenden az ifade edilmiştir. Arkadaşların rolünün bu derece fazla oranda tespit edilmesi, özellikle sivil toplum kuruluşlarının genç mültecileri gönüllü olarak çalışmalarına daha fazla entegre etmesinin ve genç mültecilere yönelik çoğaltan eğitimlerini arttırmasının çalışmalarının ulaştığı kitleyi genişletebileceğini gösterir niteliktedir.

Grafik 22

Genç mülteciler için sunulan mevcut kurslar, önemli bir destek mekanizması sağ-

larken bu kursların ihtiyaçlara göre farklılaşması ve çeşitliliğinin artması, önemli bir gereklilik olarak gözükmektedir. *“Türkçe dil kursları”*, belirgin bir biçimde en fazla ihtiyaç duyulan kurs olarak belirtilmektedir (%62.1). Mesleki gelişim kursları da katılımcıların %20.6’sı tarafından ihtiyaç duyulan kurs türleri arasında sıralanmıştır.

Odak grup çalışmalarına dahil olan birçok genç, *“mesleki bazı becerilerinin olduğunu, geldikleri ülkelerde bu işleri yaptıklarını ancak Türkiye’de belgelendirme sorunu nedeniyle bu işleri sürdüremediklerini”* dile getirmiştir. Dolayısıyla genç mültecilere yönelik sunulan bu kursların özellikle sertifikasyon sürecinde de destek olması ve gençlerin becerilerinin tanınmasını sağlaması, büyük bir beklenti olarak hem anket uygulamalarında hem de odak grup görüşmelerinde tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, gençler sadece mesleki odaklı kurslara değil sanatsal gelişime yönelik kurslara, bireysel gelişim kurslarına, bilgisayar ve üniversite giriş sınavına hazırlık kurslarına da ihtiyaç duymakta olduklarını ifade etmişlerdir.

BÖLÜM 3: İSTİHDAM ve EKONOMİK DURUM

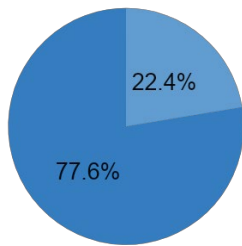
Genç mültecilerin Türkiye’de istihdam durumunu tartışılırken en belirleyici unsur, Suriyelilere geçici koruma statüsü ile diğer gruplardan farklı olarak kayıtlı istihdama erişim için kolaylaştırılmış bir fırsat sağlanmış olmasıdır. 2016 yılı Ocak ayında Türkiye tarafından yapılan düzenleme kapsamında en az 6 aydır Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeliler, ilgili işverenin talebi ile çalışma izni edinebilmektedirler. Ancak buna rağmen kayıtlı istihdam oranı çok düşük kalmaktadır ve 2019 itibarıyla Türkiye’de 3.7 milyon Suriyeli bulunmasına karşın çalışma izni alan Suriyeli sayısı 30 bin kişinin altındadır. Bu araştırma, kapsadığı yaş grubu nedeniyle hem henüz eğitimini görmekte olup istihdam piyasası ile ilgisi bulunmayan, hem eğitimden istihdam piyasasına geçiş sürecinde bulunan hem de halihazırda çalışan bir grubu kapsamaktadır. Dolayısıyla genç mültecilerin istihdam piyasasına ilişkin durumlarına ilişkin veriler, Türkiye’deki ekonomik koşulları ve topluma entegrasyonları için belirleyici rolünü vurgular niteliktedir.

3.1. Düzenli Bir İş Sahibi Olma Durumu

Grafik 23

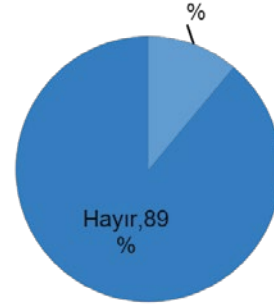
"Türkiye'ye gelmeden önce düzenli bir işiniz var mıydı?"

■ Evet ■ Hayır

Grafik 24

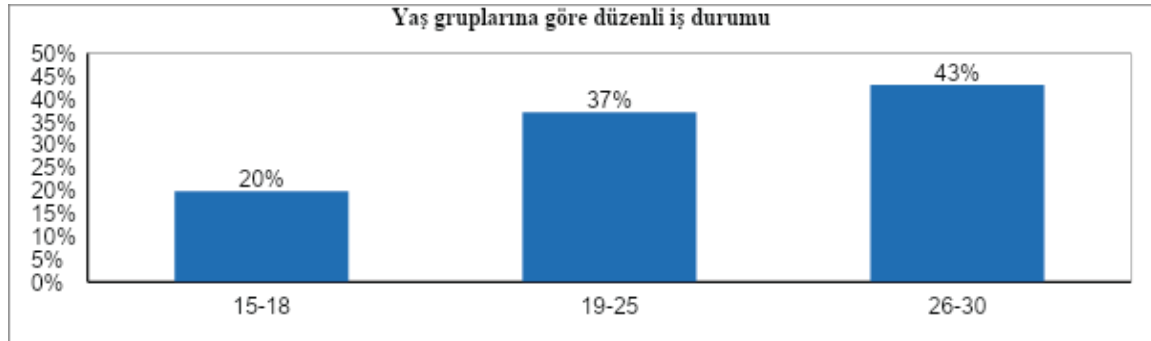
"Türkiye'de düzenli bir işiniz var mı?"

Araştırmaya katılan genç mültecilerin %77.6'sı Türkiye'ye gelmeden önce çalışmadıklarını belirtmiştir. Türkiye'ye varışları öncesinde geldikleri ülkede çalıştıklarını söyleyenlerin oranı %22.4 iken şu anda Türkiye'de düzenli bir işte çalıştıklarını söyleyenlerin oranı %11'dir. Bu veri değerlendirilirken 2011'den bu yana devam eden süreçte çalışma yaşına gelenlerin oranının artacağı ve bu nedenle Türkiye'deki çalışan genç mülteci oranının geldikleri ülkedeki çalışma oranından (%22.4) fazla olacağı beklenebilir. Ancak istihdam piyasasına giriş için konuya ilişkin farklı çalışmalarda ve bu bölümde de tartışılan nedenler dolayısıyla bu oranın düşük kaldığı söylenebilir.

Ayrıca “düzenli çalışma”, genel olarak Türkiye’deki mülteciler için düşüktür ve bu durum doğrudan genç mültecileri de etkilemektedir. Bu veri, Türkiye’ye gelmeden önce çalışmakta olan gençlerin en az yarısının Türkiye’de istihdam piyasasına giriş yapamadığını ortaya koymaktadır.

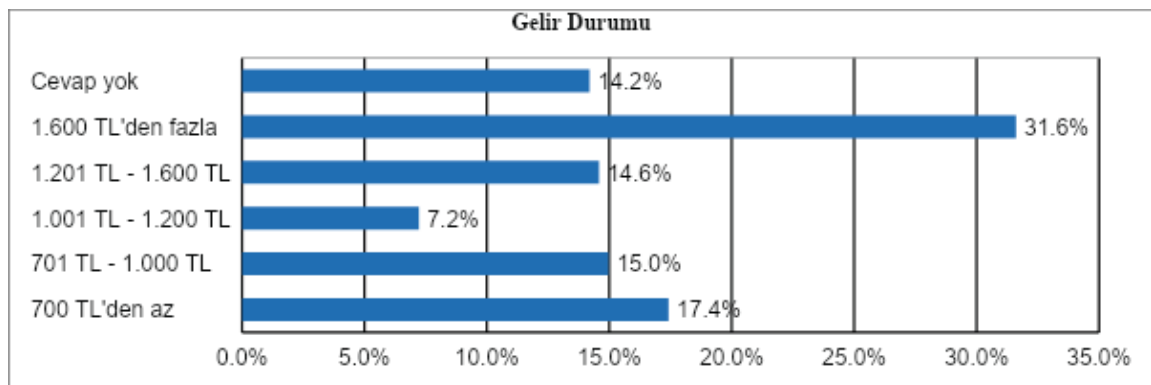
Grafik 25

Mevcut veriler yaş gruplarına göre incelendiğinde, bu gruplar içerisinde çalışma hayatına en fazla dahil olması umulan 26-30 yaş aralığındaki genç mültecilerin sadece %43’ünün Türkiye’de düzenli bir işe sahip olduğu gözükmemektedir. Araştırma kapsamında istihdama ilişkin elde edilen veriler eğitim hayatına ilişkin verilerle birlikte incelendiğinde “ne çalışan ne de eğitim hayatına dahil olan” genç mültecilerin oranının %46 gibi yüksek bir seviyede olduğu ortaya çıkmaktadır.

3.2. Gelir ve Ekonomik Durum

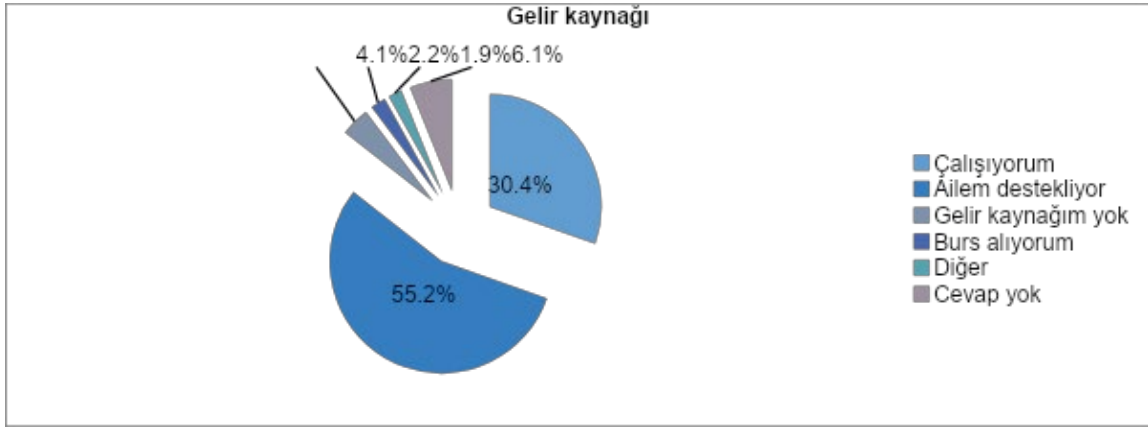
Grafik 26

Görüşülen genç mültecilerin toplamda %54.2’si aylık gelirinin 1.600 TL’nin altında olduğunu belirtmiştir ve bu oran içerisinde %17.4’ünün aylık geliri 700 TL’den azdır. 1.600 TL’nin üzerinde olduğunu belirten katılımcılar ise (%31.6) genellikle genç mültecilerin bireysel gelirlerini değil ailelerinin toplam gelirlerini dikkate almaları sonucu

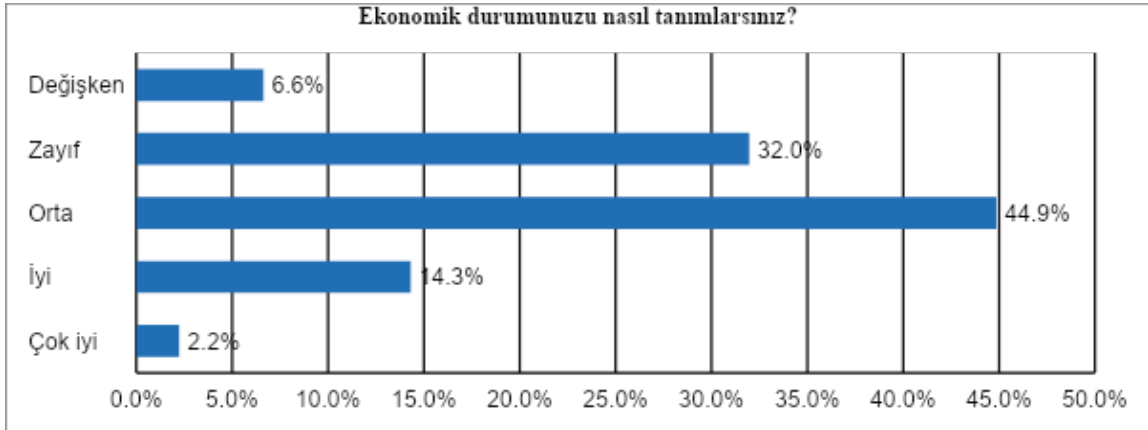
(Grafik 27) göreceli olarak yüksek gözükmetedir. Katılımcıların %14.2'sinin cevap vermek istemediği bu soruya ilişkin gelir kaynakları sorulduğunda yanıt verenler çalışmayanları, düzenli bir işte çalışanları veya düzensiz olarak çalışanları da içermektedir.

Grafik 27

Gelir kaynağı olarak genç mültecilerin sadece %30.4'ü düzenli ya da düzensiz bir işte çalışıp bir şekilde gelir elde edebildiğini belirtmiştir. %55.2'si "aile desteği"ni temel gelir kaynağı olarak gösterirken %4.1'inin ise aile de dahil bir gelir kaynağı bulunmamaktadır.

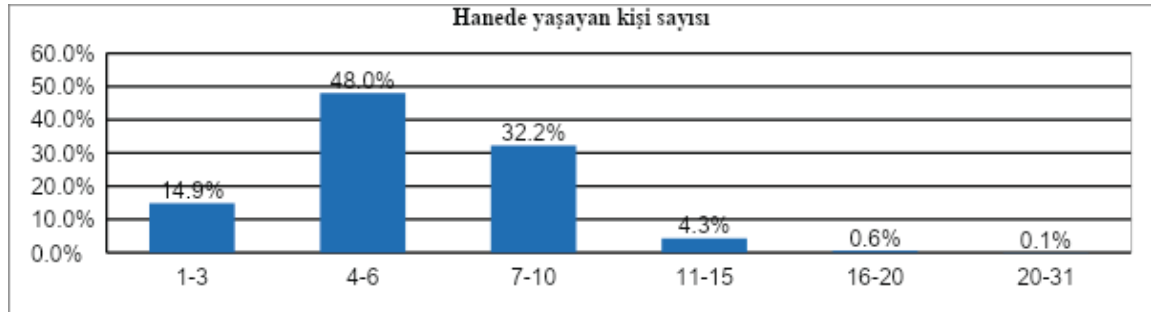
Grafik 28

Şu anki ekonomik durumlarını nasıl tanımladıkları sorulduğunda gençlerin toplam %83.5'i "orta ve altında" şeklinde nitelendirmektedirler. "İyi" veya "çok iyi" olarak tanımlayanların oranı sadece %16.5'tir. Bu durum, ekonomik açıdan genç mültecilerin karşı karşıya kaldıkları yoksunluğu gösterir niteliktedir.

3.3. Hane Halkı ve Sorumluluk

Grafik 29

Gençlik algısına ilişkin çalışmanın ilerleyen bölümlerinde tartışıldığı üzere “*sorumluluk*”, mülteci gençlerin hayatlarını ve hayatlarının bu dönemini en fazla özdeşleştirdiği kavramlar arasında yer almaktadır. Bu sorumluluğun büyük bir bölümünü ise hane halkı gelirine katkıda bulunma oluşturmaktadır.

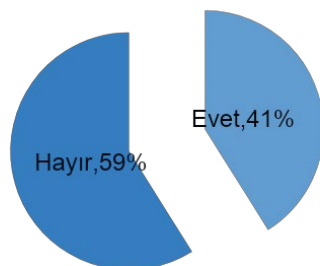
Mülteci gençler kalabalık hanelerde ikamet etmektedirler. Katılımcı gençlerin %32.2’si aynı anda hanesinde 7 ile 10 arası kişinin ikamet ettiğini belirtirken %48’i ise 4-6 kişilik hanelerde yaşadıklarını dile getirmiştir. Bu veri, özellikle istihdam ve eğitimle ilgili ilerleyen bölümlerdeki sorularda ailesine bakma yükümlülüğü olduğunu belirten genç mültecilerin, yüksek üyeye sahip hane halkları dolayısıyla sorumluluklarının ağırlığını da ortaya koyar niteliktedir.

“Bize hep neden ülkenizi korumayıp kaçtınız diyorlar. Biz ölümden kaçmadık; ailelerimizi yaşatmak için geldik.” (M. Erkek, 25 Yaşında, Suriyeli, Evli, 5 yıldır Ankara’da yaşıyor)

3.4. Meslek Sahibi Olma

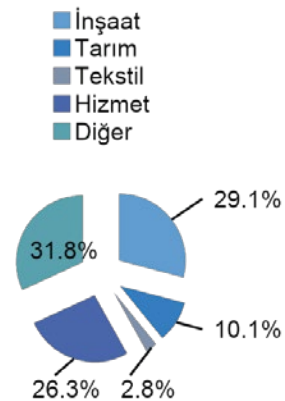
Grafik 30

“Bir meslek sahibi misiniz?”

Grafik 31

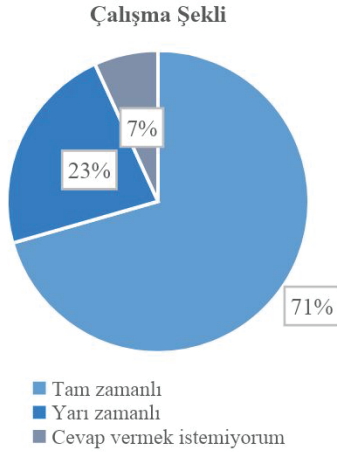
Çalışılan sektörler

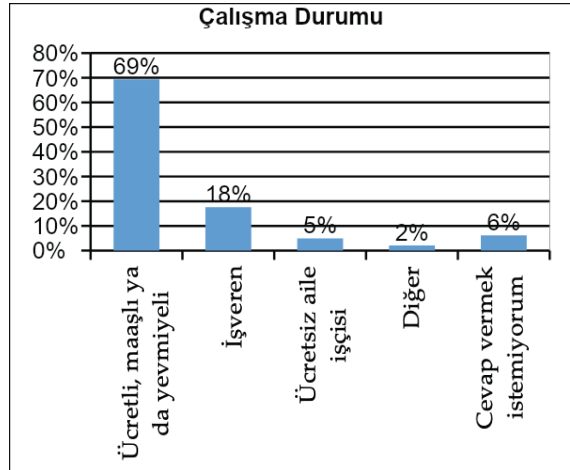
Çalıştıklarını söyleyen genç mültecilerin %41'i bir meslek sahibi olduğunu belirtmiştir. Bu soruda belirtilen meslekler, geniş bir meslek grubunu kapsamaktadır ve terziilik, kuaförlük, araba tamirciliği, mühendislik, tatlıcılık, dekorasyon, aşçılık, elektronik tamirciliği, muhasebe, avukatlık ve fırıncılık gibi çeşitli alanları içermektedir. Ancak Türkiye'de şu anda çalıştıklarını belirttikleri sektörler ise bu çeşitliliği yansıtmamaktadır ve yaklaşık %70'i belirli sektörlerde toplanmaktadır. Bu sektörler sırasıyla inşaat, hizmet sektörü, tarım ve tekstildir. Bu da bir anlamda **farklı mesleki beceri ve deneyime sahip olsalar da iş hayatına dahil olan genç mültecilerin Türkiye'de belirli geleneksel sektörlerle sınırlı kaldıkları algısını doğrulamaktadır.**

3.5. Çalışma Biçimleri

Grafik 32

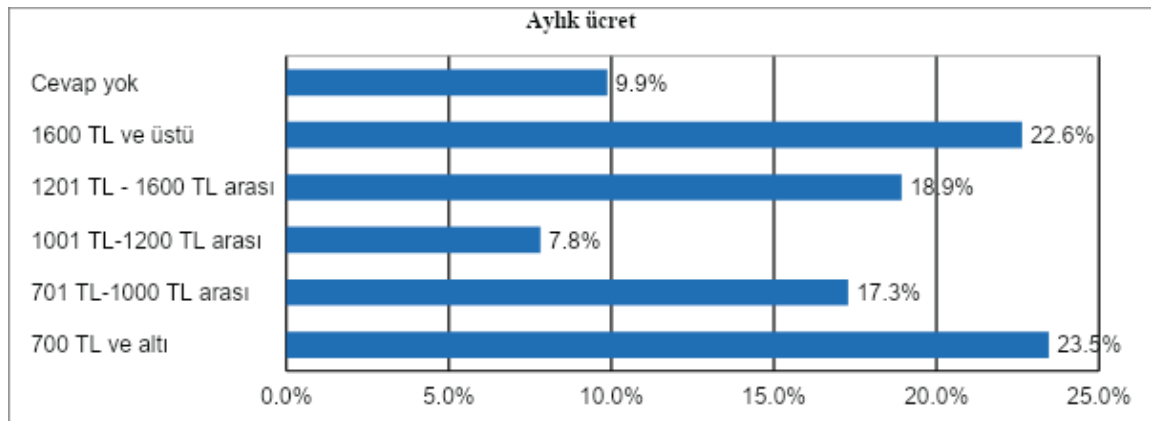

Grafik 33

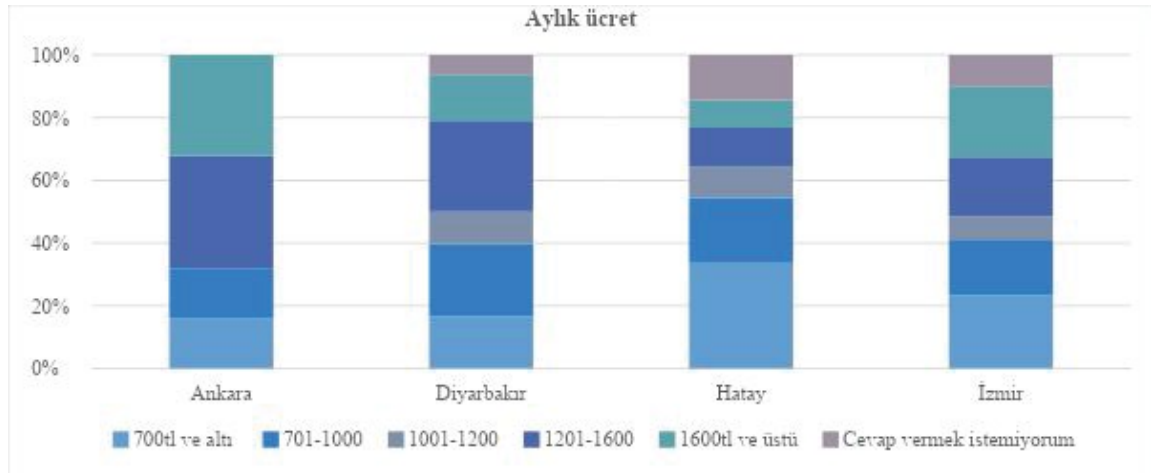
Çalıştığını belirten gençlerin %70'i tam zamanlı çalışmaktadır ve çalışanların %69'u ücretli, maaşlı ya da yevmiyeli çalıştıklarını söylerken %18'i işveren, %5'i de ücretsiz aile işçisi konumunda çalışmaktadır. Gençler içerisinde gönüllü olarak sivil toplumda çalıştıklarını belirten küçük bir kesim de yer almaktadır.

Grafik 34

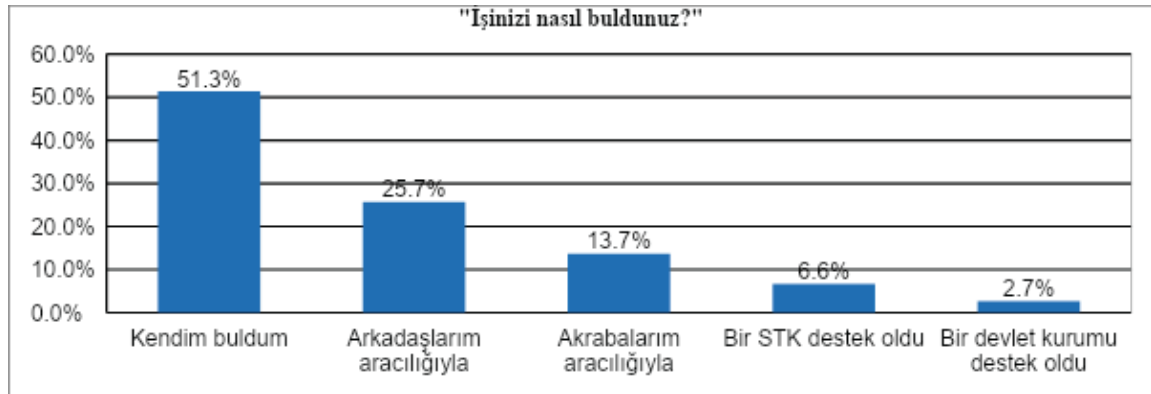
TÜİK 2018 yılı Aralık ayı verilerine göre asgari geçim tutarı "*ağır*" statüdeki işlerde 2 bin 213 lira 40 kuruş, "*orta*" statüdeki işlerde bin 978 lira 80 kuruş, "*hafif*" statüdeki işlerde bin 841 lira 40 kuruş olarak açıklanmıştır. Çalıştıklarını belirten genç mültecilerin %23.5'i aylık ücretlerini 700 TL ve altında belirtirken %9.9'u bu soruya yanıt vermek istememiştir. Katılımcıların %22.6'sı da 1.600 TL ve üzeri gelir elde ettiğini söylemiştir. Ankara ve İzmir'de 1.600 TL ve üstü gelire sahip çalışanların oranı, diğer iki şehre göre dikkat çekici oranda yüksek gözükmemektedir ve genel ortalamayı da etkilememektedir. Bu durum büyük şehirlerde iş olanaklarının ve kayıtlı - asgari ücretli iş opsiyonunun diğer örnek şehirlere göre biraz daha fazla olmasıyla açıklanabilir.

Grafik 35

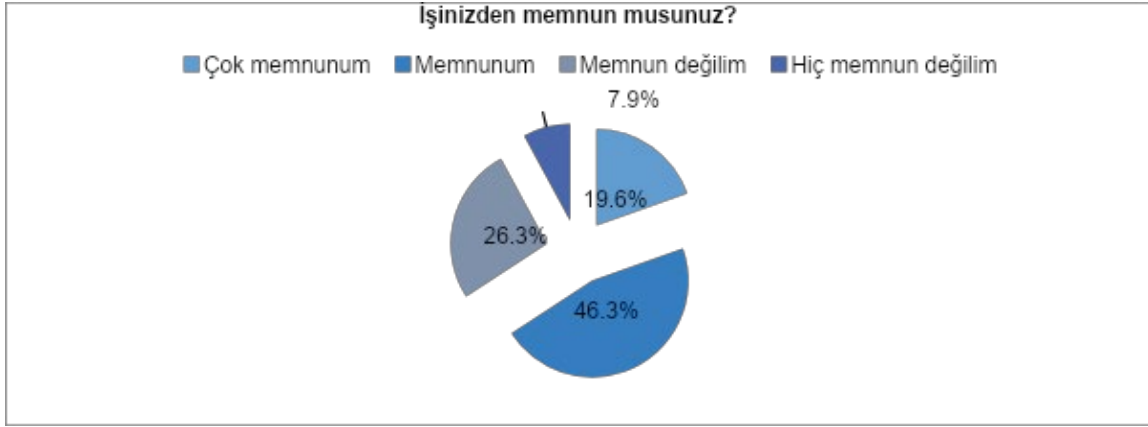
3.6. İstihdam Piyasasına Giriş

Grafik 36

Çalışan genç mültecilerin işlerini nasıl buldukları, istihdama erişim süreçlerini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Şu anda çalışmakta olan genç mültecilerin %51.3'ü işlerini kendi çabalarıyla bulduklarını belirtirken %25.7'si arkadaşları aracılığıyla, %13.7'si akrabaları aracılığıyla bulduklarını belirtmiştir. %6.6'sının bir STK desteğiyle iş bulabildiğini belirtmesi, özellikle farklı aktörlerin sürece dahil olması ve katkısını göstermesi açısından önemli bir veri olarak kabul edilebilir. Örneklem iller içerisinde istihdama erişim süreçlerinde STK desteğinin en çok tespit edildiği iller Ankara ve Diyarbakır'dır.

Grafik 37

Çalışmakta olan genç mültecilerin toplamda 34.2'si işinden "memnun olmadığını" ya da "hiç memnun olmadığını" söylemiştir.

Odak grup görüşmelerinde en fazla öne çıkan memnuniyetsizlik nedenlerinden birini, "Türk çalışanlarla aynı işi yapmalarına rağmen ücret farklılıklarıyla karşılaştıklarını düşünmeleri" oluşturmaktadır. Bu kapsamda genç mültecilerin istihdam piyasası konusundaki en büyük sorunlarından birini "eşit ücret almama kaygısı" oluşturmaktadır.

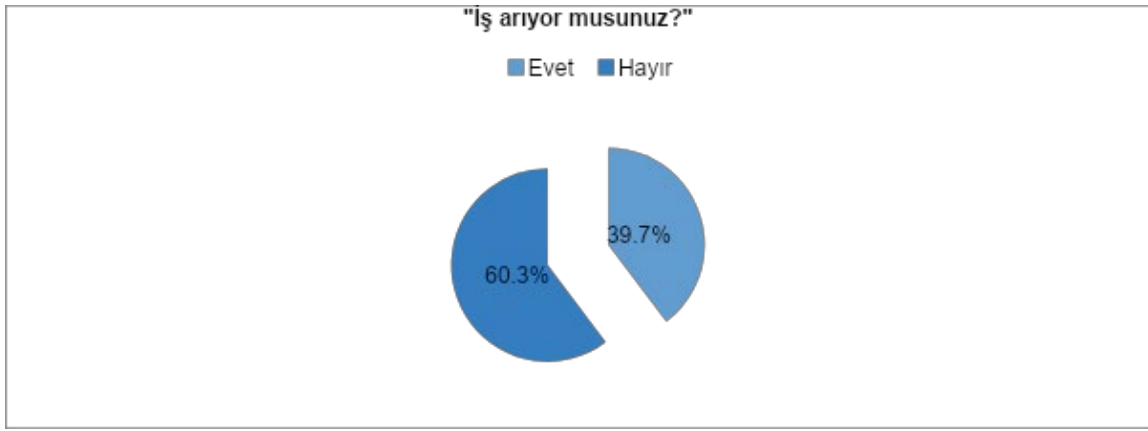
"Daha önce iş deneyimim oldu. Bir mağazada tezgahtar olarak elbise satışı yaptım. 1 yıl boyunca 3 kadınla birlikte sabah 8 akşam 11 arası çalıştım. Bana ek ücret yoktu ama diğerleri daha fazla ücret alıyorlardı. Aynı zamanda okumaya da çalıştım ama işle beraber ikisi yürümedi. Şu anda tekrar işe başlasam ne gerekir bilmiyorum çünkü kendimi yeterince deneyimli hissetmiyorum". (M., Kadın, 21 yaşında, Suriyeli, 7 yıldır Diyarbakır'da yaşıyor.)

"Ücretlerini işverenden zamanında almalarına ilişkin sorunlar", "işverenleri kayıtlı çalışmaya ikna edememe" ve "becerileriyle yaptıkları işin uyumlu olmaması" da diğer önemli sorunlar olarak gözükmektedir.

"Ben burada iş bulsam bile iş izninde işveren son söz sahibi. İşveren kaydımı yapmıyınca haklarım yanıyor. Tüm söz işverende" (M., Erkek, Suriyeli, 25 Yaşında, 5 yıldır Ankara'da yaşıyor.)

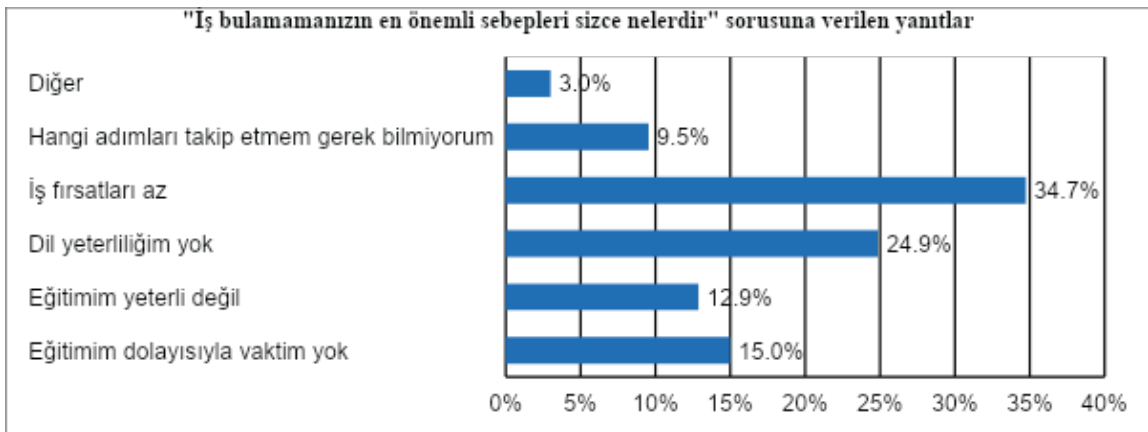
3.7. İş Bulma Süreci ve Engeller

Grafik 38

Katılımcı grup içerisinde bir diğer bölümü oluşturan çalışmayan genç mültecilerin sadece %39.7'si şu anda Türkiye'de bir iş aradıklarını belirtmektedir. İş aramayanlar içerisinde yaş grupları nedeniyle eğitimine devam edenler / eğitim çağında olanlar, ya da ailelerinin izin vermemesi nedeniyle çalışmayanlar bulunmaktadır.

Grafik 39

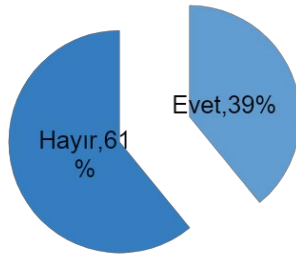
İş aradığı halde kolay bir şekilde istihdam piyasasına erişememelerinin en önemli gerekçeleri ağırlıklandırıldığında en büyük neden olarak "iş fırsatlarının az olması" ortaya çıkmaktadır (%34.7). Bu nedeni "dil yeterliliğinin olmaması" %24.9 gibi çok yüksek bir oran ile takip etmektedir. Katılımcıların %12.9'u ise "eğitimlerinin çalışmak

için yeterli olmadığını" düşünürken, %15'i "çalışmak istediklerini ancak devam eden eğitimleri dolayısıyla vakitlerinin olmadığını" belirtmiştir.

Önemli bir veri olarak genç mültecilerin %9.5'i "iş bulmak için hangi adımları takip etmeleri gerektiğini bilmediğini" ve bunu iş bulabilmelerinin önündeki en önemli iki engelden bir olarak gördüğünü söylemiştir. Bu veri, istihdama erişim konusunda danışmanlık hizmetlerinin taşıdığı önemi vurgular niteliktedir. Bu nedenlerin yanı sıra, bazı katılımcılar eşlerinin izin vermemesi, çocuk bakmak zorunda olmaları ve sonraki sorularda da sıkça dile getirilen evraklarının ve sertifikalarının olmaması konularını da diğer önemli engeller olarak sıralamışlardır.

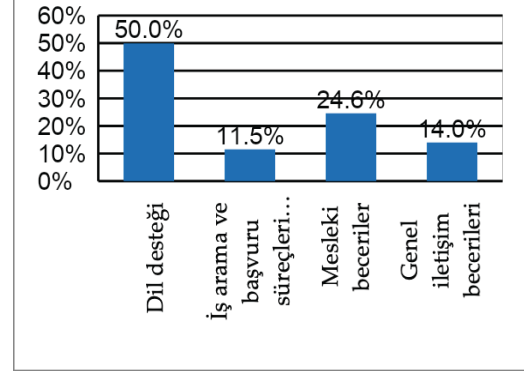
Grafik 40

Mevcut eğitiminizle Türkiye'de iş bulabileceğinizi düşünüyor musunuz?

Grafik 41

İş bulabilmek için en önemli ihtiyaçlarımız sizce nelerdir?

Genç mültecilerin %61'i "mevcut eğitimleriyle Türkiye'de bir iş bulabilmelerinin mümkün olmadığını" düşünmektedir. Bu kanıda olmaları, iş bulabilmelerinin önündeki engellerin yanı sıra kendilerine ilişkin eksik olduklarını hissettikleri noktalardan ve bunun yarattığı özgüvensizlikten kaynaklanabilmektedir. İş bulabilmek için ihtiyaçları sorulduğunda ise "dil kursları desteği" açık farkla (%50) en önemli ihtiyaç olarak belirtilmiştir. Dil desteğini mesleki beceriler, genel iletişim becerileri ve iş arama ve başvuru süreçleri hakkında bilgi desteğine yönelik ihtiyaçları takip etmektedir.

"Ben şu anda çalışıyorum. İşe başladığımda her ne kadar Türkçe bilsem bile çalışma dili sokağın dilinden farklı. Bu yüzden dil konusunda başta sorun yaşadım ama diğer karşılaştığım sorunlar herkesin karşılaşılabileceği sorunlar" (P., Kadın, 19 yaşında, Suriyeli, 3 yıldır Diyarbakır'da yaşıyor)

İş dünyasına hazır hissetme konusunda odak grup çalışmalarında özellikle vurgulanan diğer en büyük ihtiyaçlar ise sertifika, diploma ve belgelendirme olarak belirtilmiştir.

"Tekstilde çalışıyorum ama çalışırken kendimi geliştiremiyorum. Eğitim erken yaşta başlıyor. Aslında ben muhasebeciydim ama bu işi burada yapabilmek için gerekli evraklarım yok" (D., Erkek, 28 yaşında, Suriyeli, 5 yıldır İzmir' de yaşıyor.)

BÖLÜM 4: SOSYAL UYUM VE İLETİŞİM

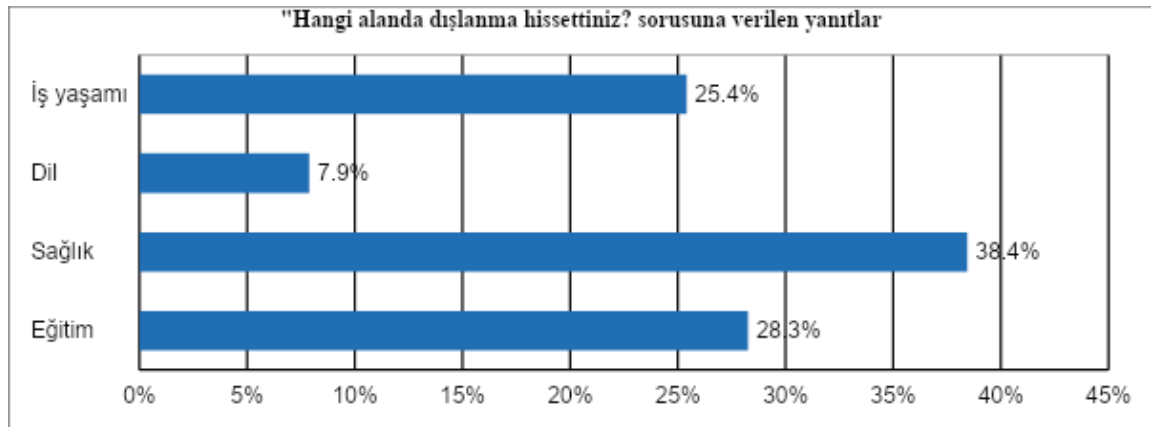
Gençler, entegrasyon sürecinde hem ihtiyaçları hem de yarattıkları diyalog mekanizmaları ve geleceğin şekillenmesindeki rolleri kapsamında belki de en önemli aktörlerin başında gelmektedirler. Bu nedenle sosyal uyum ve iletişim açısından durumları, beklentileri ve düşünceleri ortak geleceğe ilişkin de önemli ipuçları taşımaktadır. Çalışmanın bu bölümündeki sorular, genç mültecilerin Türk toplumuyla ilişkisini ve bu ilişkiyi belirleyen temel unsurları keşfetmeye yönelik olarak tasarlanmıştır.

4.1. Dışlanma ve “Dışarıda kalma”

“Evet uyum sağladığımı düşünüyorum. Çünkü örf ve adetlerimiz yakın. Aynı zamanda buradaki bir kız arkadaşımın Türkçeyi öğrendim ve hem Türkçe bilmem hem de çalışmam uyum sağlamama yardımcı oldu. Ama tabii asla Suriye’de gibi değilim.” (S. Kadın, 18 yaşında, Suriyeli, 6 yıldır Diyarbakır’da yaşıyor.)

Genç mültecilerin %48.6’sı hiç dışlanma yaşadıklarını hissetmemişken %51.4’ü Türkiye’deki yaşamlarında en az bir kez dışlanma hissettiklerini belirtmiştir. Oranlara detaylı olarak bakıldığında dışlanma hissettiklerini belirtenlerin oranı görece olarak Ankara ve İzmir’de diğer örneklem dahilindeki iki ile göre daha düşük kalmaktadır.

Grafik 42

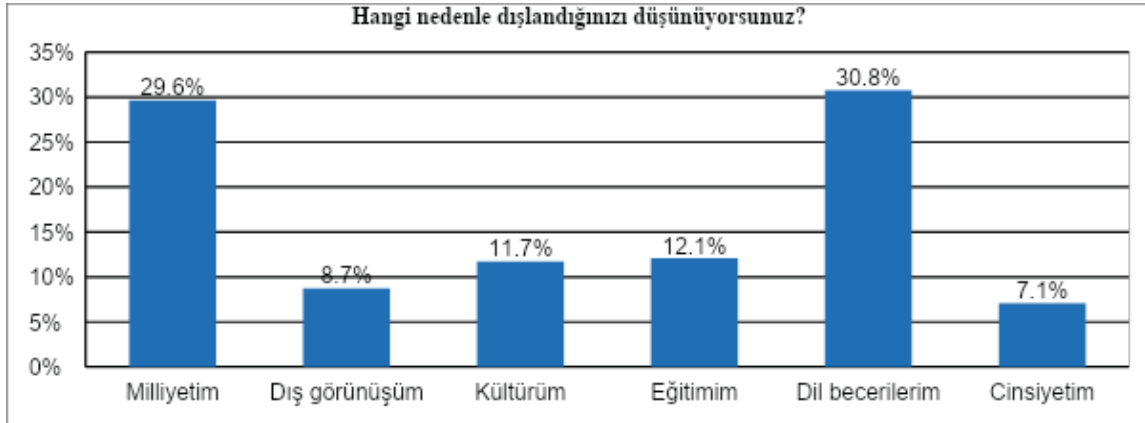

Genç mülteciler, kendilerini en fazla sağlık alanında dışlanmış hissettiklerini belirtmiştir. Ancak sağlık konusunun öne çıkması, ilginç bir durum yaratmaktadır. Çünkü odak grup çalışmalarında birçok katılımcı, sağlık hizmetlerine erişim haklarının olmasının ve sağlanan sağlık hizmetlerinin Türkiye’de en olumlu buldukları noktalar oldu-

ğunu dile getirmiştir. Bununla birlikte konu hakkında odak grup görüşmesinde derinlemesine konuşulduğunda durum daha fazla netleşebilmiştir. Genç mülteciler “dışlanma”yı sadece toplumun bir tavrı olarak algılamamaktadır. Kendilerinden kaynaklanan durumlar dolayısıyla da belirli alanlarda tam yeterli hissedememe veya uyum sağlayamama, “dışlanma” olarak algılanabilmektedir. Odak grup görüşmelerinde sağlık alanındaki dışlanma hissini en önemli nedeni olarak “dil engeli yüzünden yaşanan sorunlar” belirtilmiştir. Bu nedenle “dışlanma” tanımının çok geniş kapsamlı olabileceği, her zaman kasıtlı olarak ev sahibi toplum tarafından dışlanmayı nitelendirmediği ve mültecilerin uyuma yönelik süreçlerdeki ihtiyaçlarının yarattığı “dışarıda kalma” durumunun da dışlanma olarak algılanabildiği özellikle vurgulanmalıdır. Dil engellerinin yarattığı dışlanma, araştırmada %7.9'luk bir ağırlıkla ayrı bir unsur olarak da öne çıkmıştır.

İş yaşamında dışlandıklarını hissettiğini belirten genç mülteciler için ise dışlanmalarına neden olan unsurlar, odak grup çalışmalarında dile getiren unsurlar kapsamında belirli alanlarda gruplanabilmektedir. Bu unsurlar, araştırmanın istihdama ilişkin bölümünde tartışılan konularla benzerlik göstermektedir. Bu kapsamda ilgili unsurlar, “yeterli derecede Türkçe konuşamama dolayısıyla oluşan dil engeli”, “ücret farklılıkları” ve “kayıtlı istihdam olanaklarının azlığı” olarak özetlenebilir.

Grafik 43

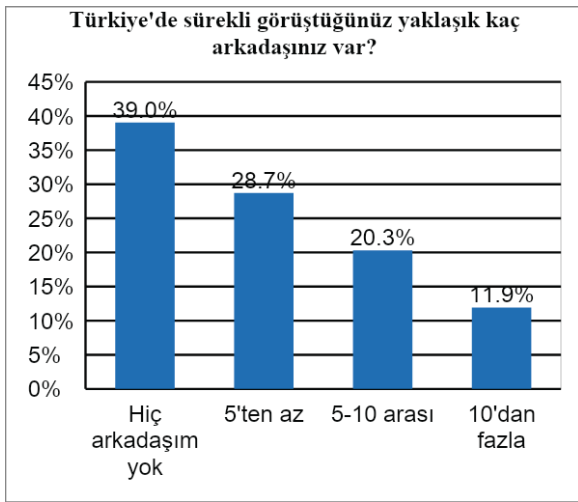
Hangi sebeple dışlanmış hissettikleri sorulduğunda en ağırlıklı verilen yanıt %30.8 ile dil becerileridir. Bunu milliyet (%29.6), kültür (%11.7), eğitim düzeyi (%12.1), dış görünüş (%8.8) ve cinsiyet (%7.1) takip etmektedir.

“Uyum, Türkiye’ye adım atmakla olmuyor. En az 1 sene sürüyor. Çünkü büyük bir engel var. Dil. Kursların zamanları bizim iş ve okul zamanımıza uymayabiliyor.” (O., Erkek, 18 yaşında, 5 yıldır Hatay’da yaşıyor.)

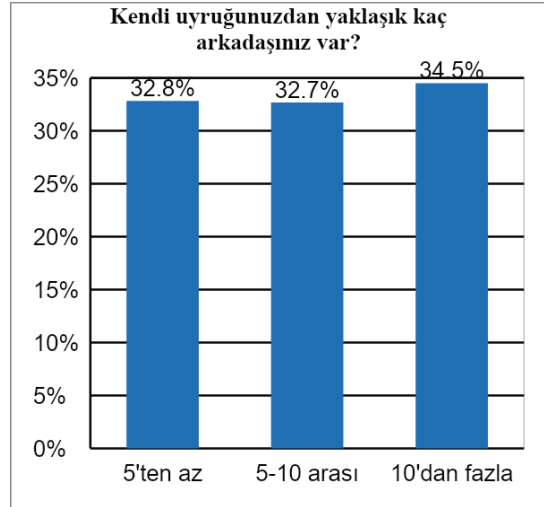
4.2. Türk Gençleriyle ve Genel Olarak Toplumla İletişim

"Genelleme yapmak istemiyorum. Arkadaşım var ama arkadaşlıktan ne anladığınıza bağlı. Samimi olan var samimi olmayan var benim için. Türklükle veya Suriyeli olmakla ilgisi yok. Kafa yapılarıyla ilgili görüyorum arkadaşlığı..." (H., Erkek, 21 Yaşında, Suriyeli, 3 yıldır Diyarbakır'da yaşıyor.)

Grafik 44

Grafik 45

Katılımcı gençlerin %39'nunun hiç Türk arkadaşı yoktur. %28.7'sinin ise 5'ten fazla sürekli görüştüğü Türk arkadaşı yokken ağırlıklı olarak kendi milletinden arkadaşlarıyla görüşmektedir. Bu husus, sosyal mesafeyi arttıran önemli bir durumdur. Nedenleri odak grup görüşmelerinde sorulduğunda özellikle *"eğitime dahil olamamalarının arkadaşlık ilişkisi kurmalarını da etkilediğini"*, ama en önemlisi *"Türkçe'yi düzgün kullanamamalarının Türk gençleriyle derin arkadaşlıklar kurmalarına engel olduğunu"* dile getirmişlerdir.

"Uyum sağladın mı dersiniz hem evet hem hayır. İş kapsamında evet ama iş dışında toplumla bir bağlantım yok. Hiç arkadaşlık edemedim. Tanıdık var ama arkadaş yok" (A., Erkek, 30 Yaşında, Suriyeli, 5 yıldır Ankara'da yaşıyor).

Türkçe'yi yeterli derecede bilmeme, Türk gençlerle arkadaşlık kurmalarının önünde çok büyük engel olarak görülmektedir. Odak grup görüşmelerinde doğrudan ayrımcılık hissetmeleri dolayısıyla Türklerle iletişim kuramadığını söyleyenler kadar dil engeli nedeniyle iletişim bağının kurulamadığı ve Türk gençleriyle ilişkilerinin bu nedenle yüzeysel kaldığını düşünenler de bulunmaktadır.

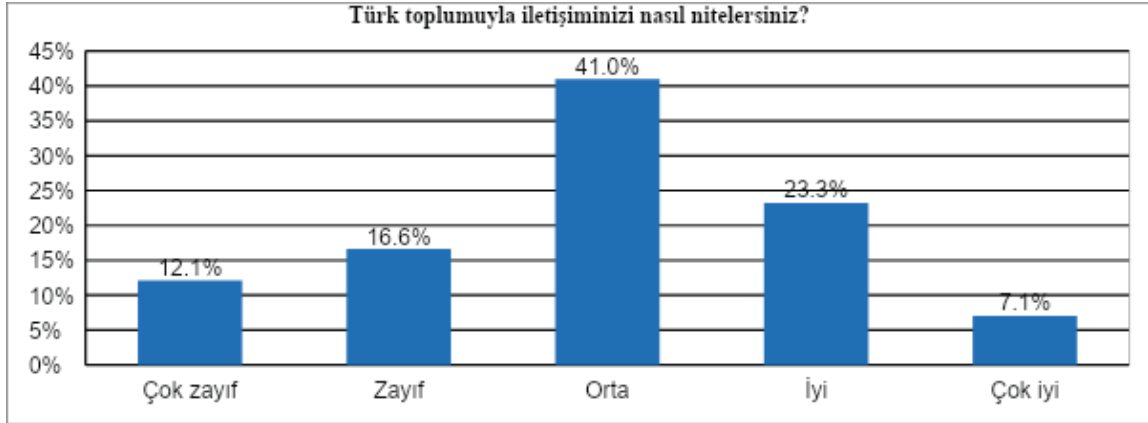
"Türk arkadaşlarım var ama Suriyeli arkadaşım daha fazla. Bazı Türk gençleri Türkçem iyi olmasa da çok yakın davranıyor ama bazıları sadece Türkçem dolayısıyla uzak duruyorlar." (M., Erkek, 18 Yaşında, Suriyeli, 3 yıldır Hatay'da yaşıyor.)

Odak grup çalışmalarında birçok genç mülteci, Gençlik Merkezleri aracılığıyla Türk arkadaş edinebildiğini ve sosyalleşebildiğini belirtmiştir.

Yine bu görüşmelerde iletişimle ilgili sorularda en fazla öne çıkan unsurlardan biri de *"hata yapma korkusu"* olmuştur. İçlerindeki *"bir hata yaparlarsa dışlanabileceklerine dair korku"* yüzünden Türk gençlerle sağlıklı bir ilişki kurmakta zorlandıklarını belirttiktenler bulunmaktadır.

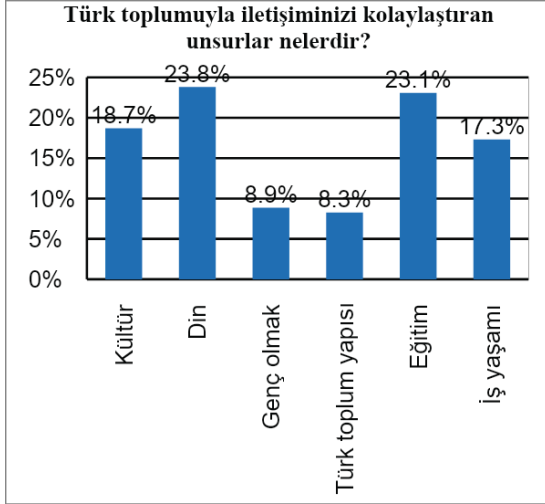
"Pek iletişimim yok. Arapça konuşan Türk arkadaşlarım var ama hep içimde sorun yaratırsam dışlanırım korkusu var". (O., Erkek, 18 yaşında, Suriyeli, 1,5 yıldır Hatay'da yaşıyor.)

Grafik 46

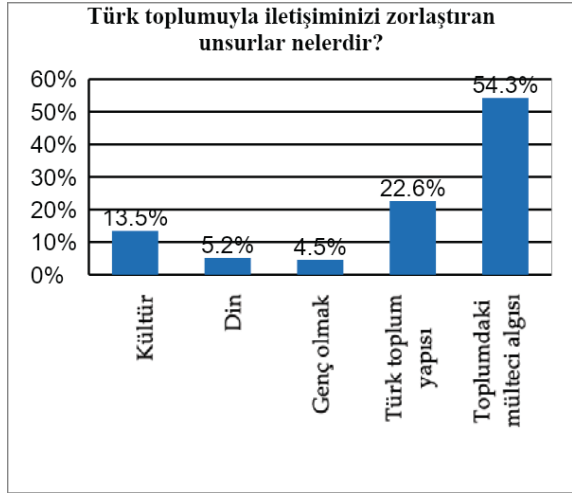

Gençlerin %41'i Türk toplumuyla iletişimini *"orta derecede"* nitelendirirken toplamda yaklaşık %30'a yakını *"zayıf"* ya da *"çok zayıf"* olarak tanımlamaktadır. Buna karşın toplamda %30.4'ü ise Türk toplumuyla ilişkilerinin *"iyi"* ya da *"çok iyi"* olduğu fikrinde-dir.

Grafik 47

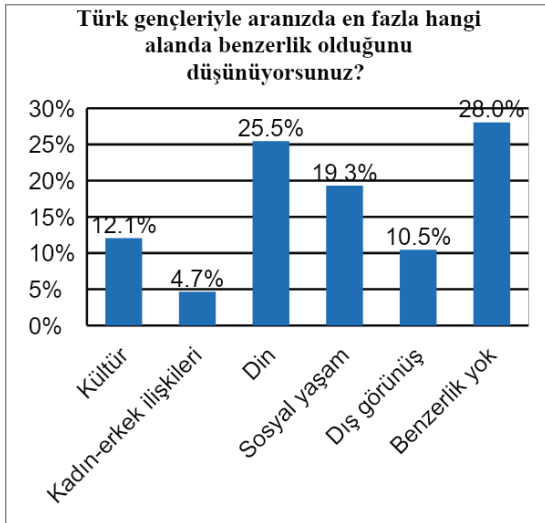

Grafik 48

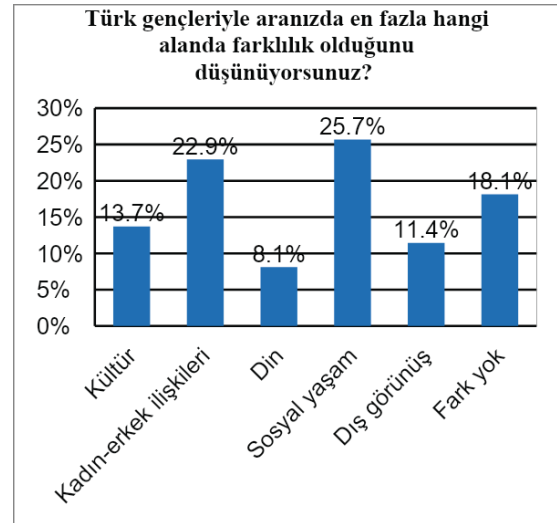

Genç mülteciler tarafından Türk toplumuyla iletişimlerini kolaylaştıran unsurlar olarak ağırlık sırasına göre "din", "eğitim", "kültür", "iş yaşamı", "genç olmak" ve "Türk toplum yapısı" belirtilmiştir. Zorlaştıran unsurlardan en fazla belirtilen ise yaklaşık %55'e yakın bir oran ile "toplumdaki mülteci algısı"dır. Bu nedeni "Türk toplum yapısı", "kültür", "din" ve "genç olmak" takip etmektedir. "Türk toplum yapısı", genç mülteciler tarafından hem kolaylaştırıcı hem de zorlaştıran unsur olarak nitelendirilmiştir. Ancak zorlaştıran unsur olarak ağırlığı çok daha fazla oranda belirtilmiştir.

Grafik 49

Grafik 50

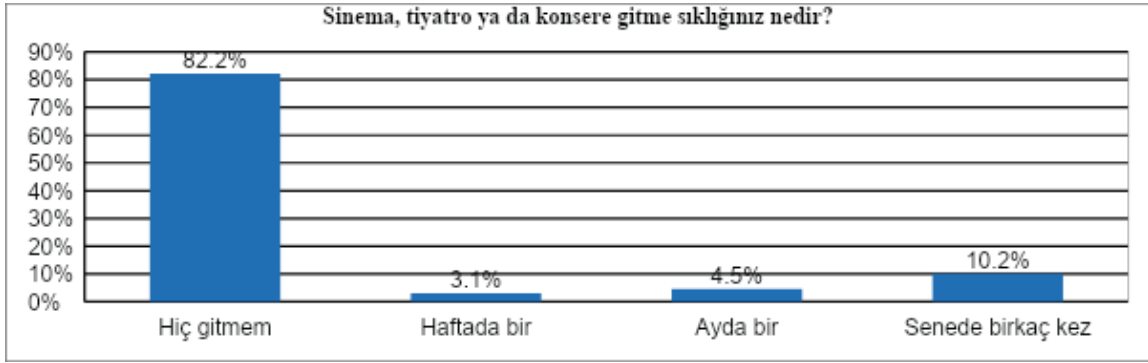

Genç mülteciler, Türkiye'deki gençlerle aralarında en fazla din alanında benzerlik olduğunu düşünmektedirler (%25.5). Ancak hiç bir benzerlik olmadığını düşünenlerin oranı, ilgili soruya verilen cevaplar içerisinde en yüksek ağırlığa sahiptir (%28).

Benzerlik unsuru olarak dini "sosyal yaşam", "kültür" ve "dış görünüş" takip ederken en düşük benzerlik oranı "kadın-erkek ilişkileri" konusunda çıkmıştır (%4.7). Genç mültecilerin %18.1'i Türk gençleriyle aralarında fark olmadığını düşünmektedir. Fark olduğunu düşünenler ise en büyük farklılık olarak "sosyal yaşam" (%25.7) ve "kadın-erkek ilişkileri"ni (%22.9) belirtmiştir.

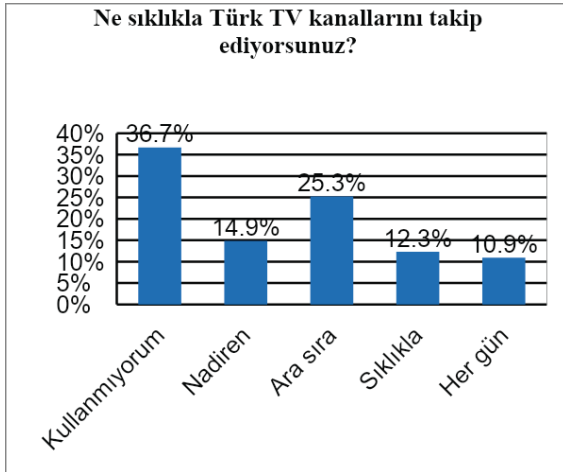
4.3. Sosyal Medya – Gençler İçin En Önemli Temas Noktası

Grafik 51

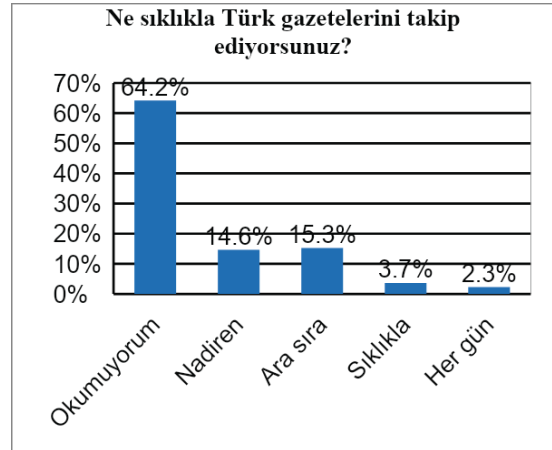

Gençlerin %80'den fazlası sinema, konser ya da tiyatroya gitmemektedir. Ayda bir kez gittiğini belirtenlerin oranı sadece %4.5'tir.

Grafik 52

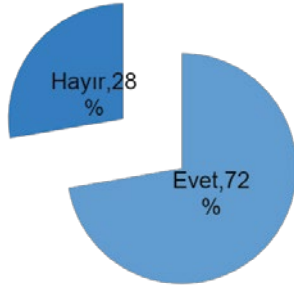
Grafik 53

Türk gazetelerini hiç okumadığını belirtenlerin oranı %64.2'dir. %36.7'si ise asla Türk televizyon kanallarını izlememektedir.

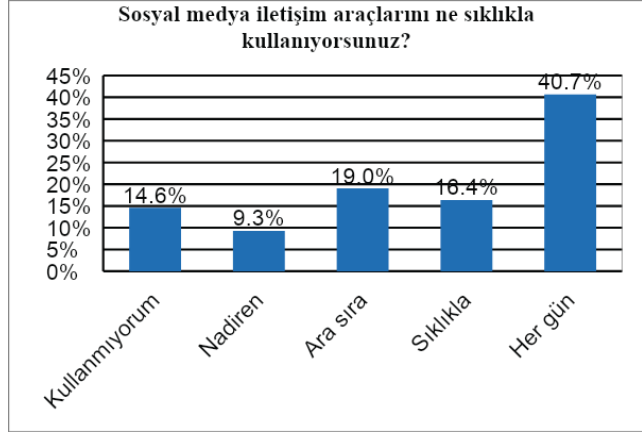
Grafik 54

Akıllı telefonunuz var mı?

Grafik 55

Sosyal medya iletişim araçlarını ne sıklıkla kullanıyorsunuz?

Bununla birlikte genç mültecilerin %72'sinin akıllı telefonu bulunmaktadır ve %40'tan fazlası her gün, %16.4'ü ise her gün olmasa bile sıklıkla sosyal medya iletişim araçlarını kullanmaktadır. %19'u ise ara sıra sosyal medyayı kullandığını söylemiştir. Araştırmaya katılan genç mültecilerin sadece %14.6'sı sosyal medyayı hiç kullanmadığını belirtmiştir.

Bu veri, genç mülteciler için çalışan sivil toplum ve devlet kurumlarının girişimlerinde dijital teknolojilerle birlikte akıllı telefon uygulamalarını hem genç mültecilere erişim ve hizmet sağlama hem de Türk gençleriyle iletişimlerini ve birbirlerini tanımalarını sağlama amacıyla daha fazla kullanmalarının eriştikleri kitleyi genişletebileceği yönünde önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir.

BÖLÜM 5: SAĞLIK

Sağlık alanı, geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye’de memnuniyet düzeylerinin en yüksek olduğu hizmetlerin başında gelmektedir. Zorunlu sebeplerle yerlerinden olan mültecilerin sağlık konusunda birçok ihtiyacı bulunmaktadır ve bu konuda hassas bir grubu oluşturmaktadırlar. Bu raporda, özellikle sağlık başta olmak üzere sağlanan hizmetlerde geçici koruma altındaki Suriyeliler ile diğer mülteci grupları arasındaki statü ve hizmete erişim farkı kabul edilmektedir ve bazı sorularda bu farkın yaratacağı sonuçlar, verinin Suriyeliler ve diğer mülteciler için ayrı incelenmesiyle analiz edilmiştir. Ancak çalışmanın amacı ve hedefleriyle uyumlu biçimde, bu ayrımdan ziyade odak noktası olarak 15-30 yaş arasındaki genç mülteci grubunun genel sorunlarına yoğunlaşmaktadır.

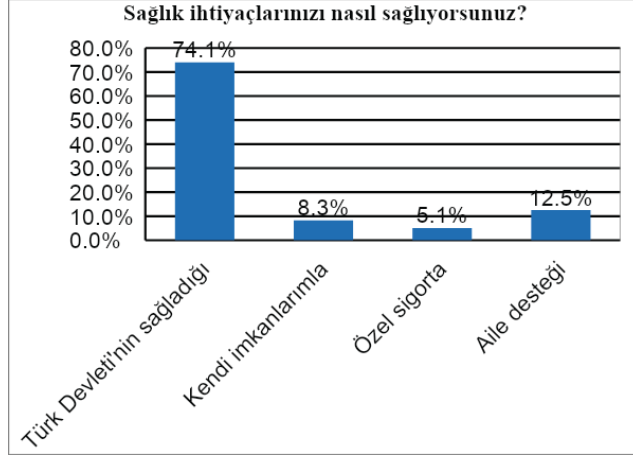
5.1. Süreçler

Grafik 56

Alan çalışması, beş genç mülteci den birinin sürekli bir sağlık sorununun mevcut olduğunu göstermektedir. Bu oran, genç bir grup için oldukça yüksek gözükse de çatışma ortamından gelmeleri dolayısıyla çok boyutlu sağlık ihtiyaçlarına sahip bir grup olabileceklerini gözden kaçırmamak gerekir ve veri de bu durumu teyit eder niteliktedir. Bunlara ek olarak, yaşam şartları da bu sorunları çoğaltabilmektedir. Örneğin araştırma çalışması, genç mültecilerin %61.1’inin sağlıklı beslenmediğini düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Grafik 57

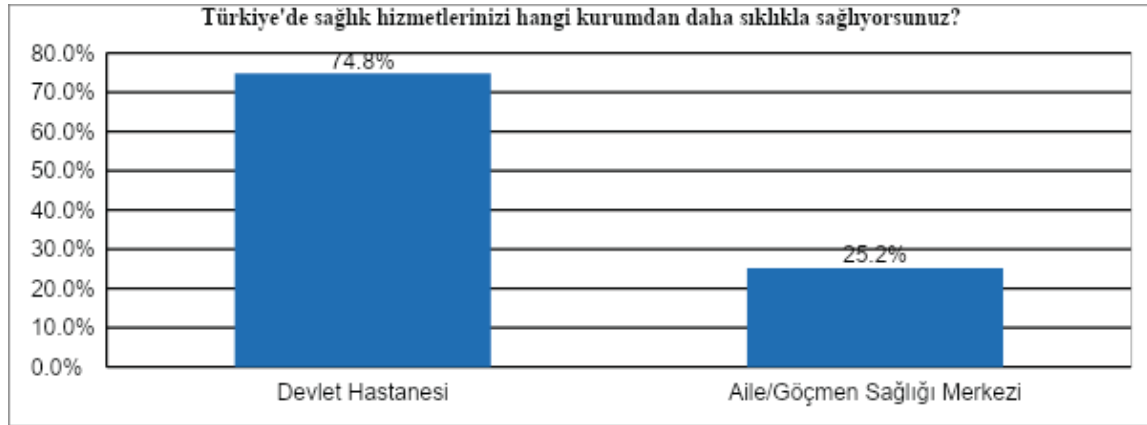

Grafik 58

Genç mültecilerin %78'i Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden en az bir kez faydalanmıştır. Genel olarak bakıldığında %74.1'i sağlık hizmetlerine "Türk devletinin sağladığı imkanlarla eriştiğini" belirtirken, %12.5'i aile desteği ile, %8.3'ü kendi imkanlarıyla, %5.1'i ise özel sigorta kullanarak ulaştıklarını belirtmektedir. Ancak araştırma kapsamındaki mevcut verilerin ayrıntılı analizi, Türk devlet kurumlarının imkanları dışındaki olanaklarla sağlık hizmetlerine erişenlerin oranının Suriyeli genç mültecilerde %25 iken Suriyeli olmayan genç mültecilerde %46 olduğunu göstermektedir.

Grafik 59

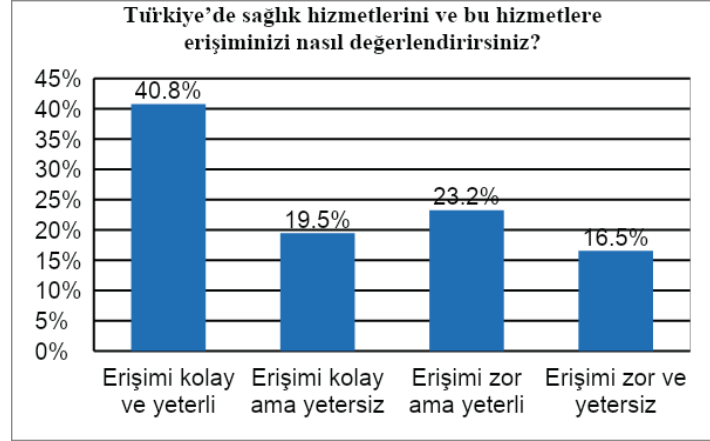

Bu sağlık hizmetlerini almak için genç mültecilerin %74,8'i daha çok devlet hastanesini, %25,2'si ise göçmen sağlığı merkezlerini tercih etmiştir.

Grafik 60

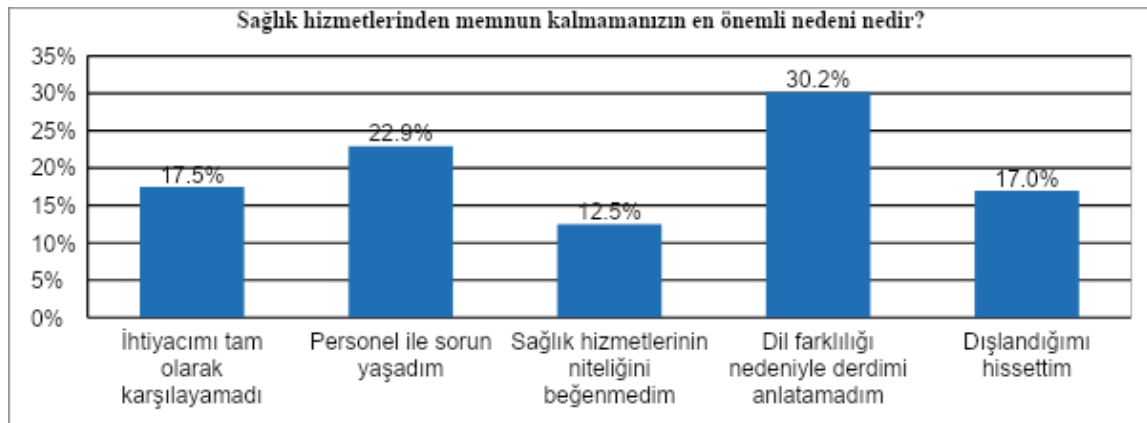
Grafik 61

Sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeyi yüksektir ve %81'i bu hizmetlerden memnun kaldıklarını belirtmiştir. Genel görüş, sağlık hizmetlerinin yeterli olduğu yönündedir. Genç mültecilerin %40.8'i Türkiye'de sağlık hizmetlerine erişimi "*kolay ve yeterli*" olarak nitelendirmektedir. %23.2'si ise "*erişimi zor ama yeterli*" olarak görmektedir. Dolayısıyla hizmetler yeterli görülürken esas problemin erişim konusunda yaşandığı söylenebilir.

Bu veriler ilgi çekicidir çünkü araştırmanın daha önceki sorularına verilen yanıtlarda, sağlık alanı genç mültecilerin kendilerini dışlanmış hissettikleri bir alan olarak da ortaya çıkmıştır. Odak grup çalışmalarında yapılan görüşmeler ve katılımcıların ifadeleri, daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere erişime ilişkin bu sorunun çoğunlukla Türkçeyi yeterince ya da hiç bilmemenin yarattığı dil engeli yüzünden gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Genç mülteciler, sağlık hizmetlerinden memnunken dertlerini ifade edebilme konusunda yaşadıkları dil problemini bir hizmete erişim ya da dışlanma unsuru olarak görebilmektedirler.

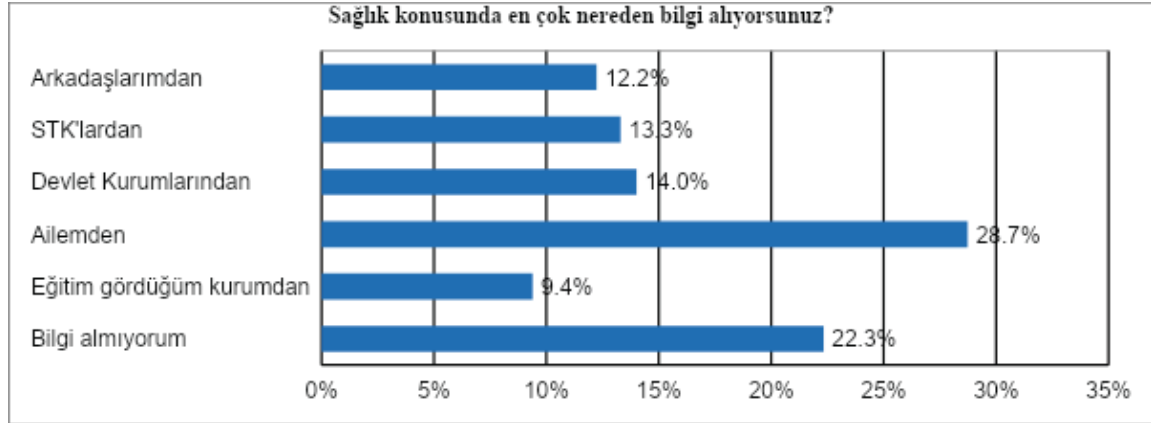
Grafik 62

Genç mülteciler arasında sağlık hizmetlerinden memnun kalmadığını belirtenlerin dile getirdikleri nedenler de bu çıkarımı teyit eder niteliktedir. Sağlık hizmetlerinden memnun kalmadığını belirten yaklaşık %20'lik kesimin en önemli gerekçesi, %30.2 gibi yüksek bir oranla *"dil farklılığı nedeniyle derinlerini anlatamamaları"*dır. Diğer nedenler ise sırasıyla *"sağlık personeli ile sorun yaşamaları"*, *"ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaları"*, *"dışlandıklarını hissetmeleri"* ve *"sağlık hizmetlerinin niteliğini beğenmemeleri"*dir.

5.2. Bilgi Kaynakları

Grafik 63

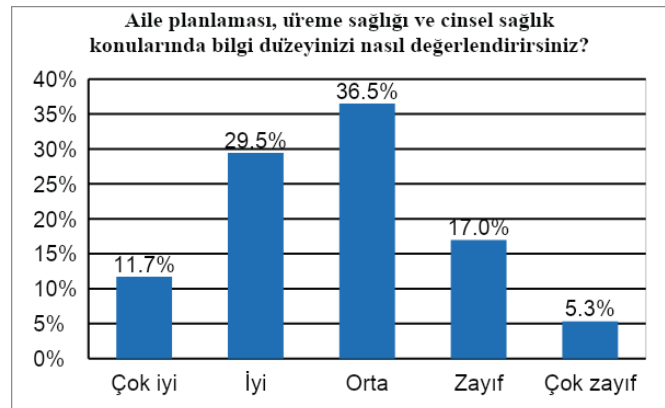

Genç mültecilerin sağlık konusundaki bilgi kaynakları, hizmetlere erişim ve de ilgili sorunlarına çözüm bulabilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Sağlık konusundaki bilgiyi en fazla nereden edindikleri sorulduğunda araştırmaya dahil olanların %30'a yakın kısmı bu konudaki bilgileri *"ailelerinden edindiklerini"* belirtmişlerdir. *"Devlet kurumları"*, *"STK'lar"*, *"arkadaşları"* ve *"eğitim gördükleri kurumlar"* hemen hemen eşit düzeyde bilgi kaynağı işlevi görürken %22.3'ünün ise hiçbir bilgi kaynağı yoktur. Bu veri, sağlığa ilişkin farkındalık oturumları ve danışmanlık hizmetlerinin önemini ve mevcut ihtiyacı göstermektedir.

Grafik 64

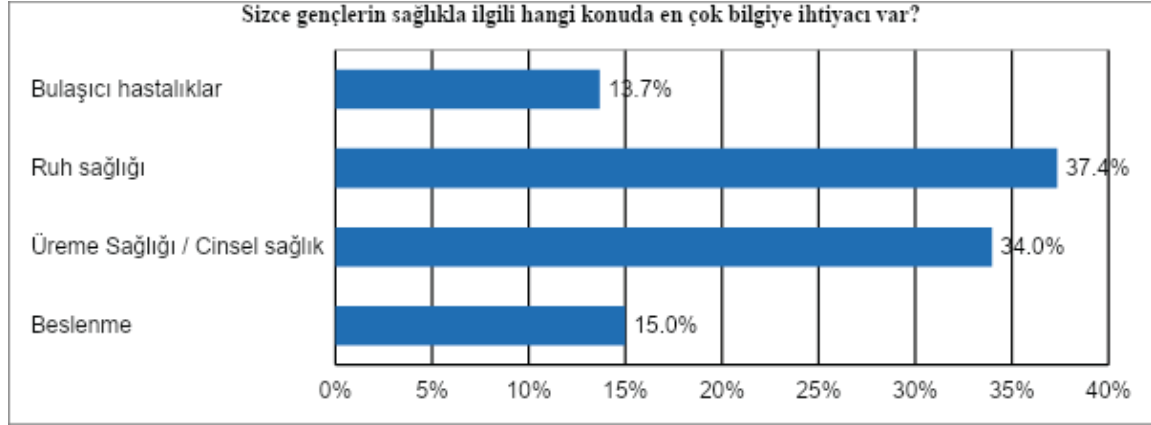
Grafik 65

5.3. Sağlık İhtiyaçları

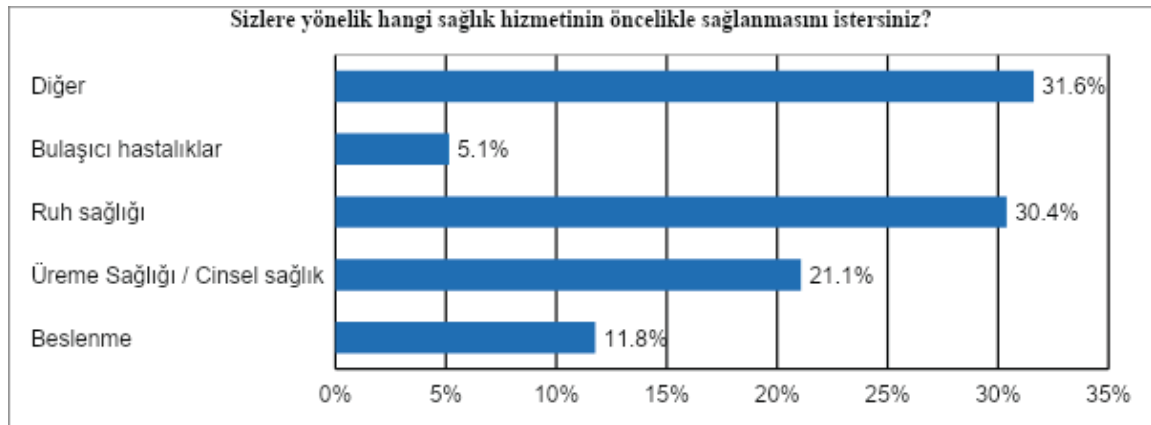
Üreme sağlığı ve cinsel sağlık ile aile planlaması konularında Türkiye’de danışmanlık alıp almadıkları ya da bir bilgilendirme toplantısına katılıp katılmadıkları sorulduğunda, genç mültecilerin %70 gibi büyük bir oranı böyle bir etkinliğe katılmadıklarını dile getirmiştir. Toplamda genç mültecilerin %60’a yakın kısmı aile planlaması, üreme sağlığı ve cinsel sağlık konularında bilgi düzeylerinin “*orta veya altı (zayıf veya çok zayıf)*” derecede olduğunu düşünmektedir. Yaklaşık %34.6’sı bu konularda bir sıkıntı yaşadıklarında nereye başvuracaklarını bilmemektedir.

Grafik 66

Genç mültecilerin %37.4’ü sağlık alanında en çok psikolojik destek/ruh sağlığı konusunda desteğe ihtiyaçları olduğunu düşünürken, çok yakın bir oranla %34’ü üreme sağlığı/cinsel sağlık konusunda destek ihtiyacı hissetmektedir. Beslenme ve bulaşıcı hastalıklar, sırasıyla %15 ve %13.7 ağırlık ile diğerlerinden az olsa da dikkat çekici biçimde bir sağlık danışmanlığı ihtiyacı gözlenen alanlardır.

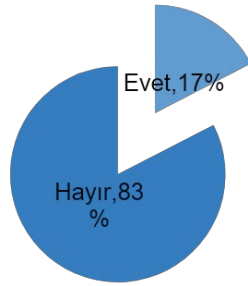
Grafik 67

Öncelikli olarak sağlanması beklenen sağlık hizmetleri de daha önceki sorulara verilen yanıtlarla uyumlu sonuçlar göstermektedir ve sırasıyla *“psikolojik destek”*, *“üreme sağlığı”*, *“beslenme”* ve *“diğer konular”* öne çıkmaktadır. Çok büyük bir oran teşkil eden *“diğer”* seçeneğinde belirtilen alanları genel sağlık bilgisi, bitkisel tedaviler, manevi destek oturumları, engel ile yaşayanlara yönelik hizmetleri, nörolojik hastalıklar ve kalp sağlığı konuları oluşturmaktadır.

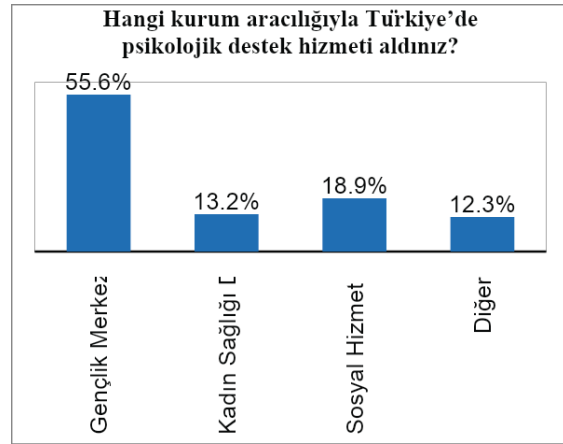
Grafik 68

Türkiye’de hiç psikolojik destek aldınız mı?

Grafik 69

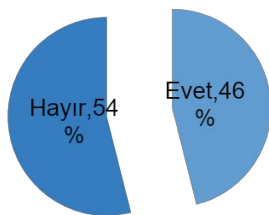
Hangi kurum aracılığıyla Türkiye’de psikolojik destek hizmeti aldınız?

Psikolojik destek konusu ve ihtiyacının genç mülteciler arasında bu derece öne çıkmasına rağmen sadece %17’si Türkiye’de psikolojik destek aldığını belirtmiştir. Psikolojik destek hizmeti aldığını belirten sayıca sınırlı bu grubun %55.6’sı bu hizmeti gençlik merkezlerinden almıştır. Kadın sağlığı danışma merkezleri ve gençler için sosyal hizmet merkezleri, diğer başlıca hizmet sağlayıcılar olurken *“diğer”* yanıtı veren genç mülteciler bu tarz bir desteği UNICEF, Kızılay, YUVA gibi kurumlardan, okullarındaki psikolojik destek ve rehberlik servisinden, özel doktordan ve/veya kurumdan aldığını belirtmiştir.

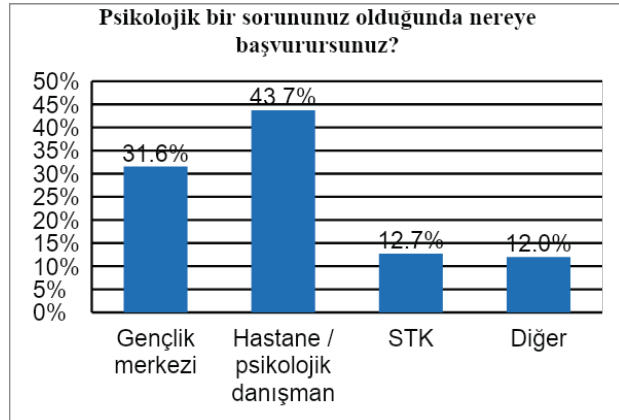
Grafik 70

Psikolojik bir sorun yaşadığınızı düşündüğünüzde nerelere başvuracağınızı biliyor musunuz?

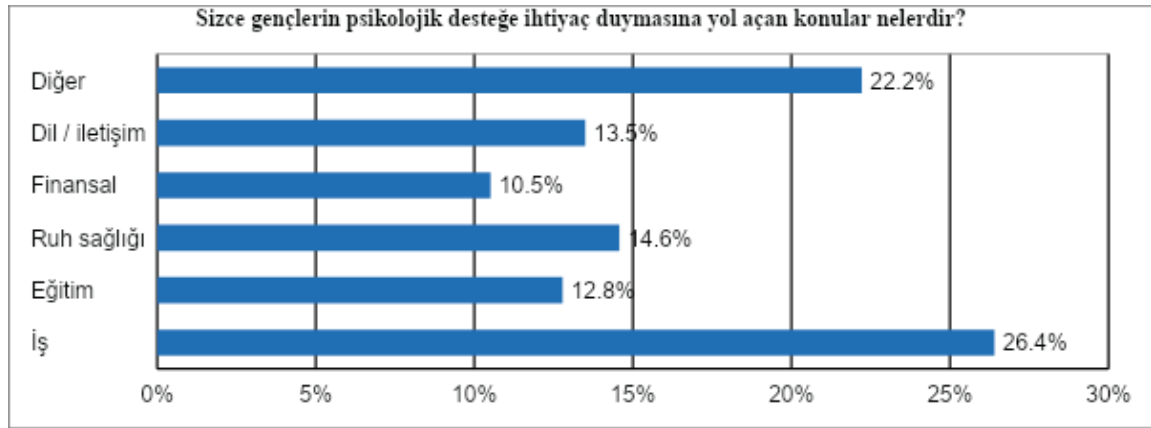
Grafik 71

Psikolojik bir sorununuz olduğunda nereye başvurursunuz?

Genç mültecilerin %54'ü psikolojik bir sorunu olduğunu düşündüğünde nereye başvuracağını bilmemektedir. Bildiklerini söyleyenlerin yanıtları arasında hastane ve psikolojik danışman gibi öne çıkması beklenen yanıtların yanı sıra gençlik merkezleri ve STK'lar da önemli bir danışma noktası olarak dikkat çekmektedir. Diğer belirtilen seçenekler ise sağlık merkezleri, sosyal hizmet merkezleri ve arkadaşlardır.

Grafik 72

Son olarak araştırmaya dahil olan genç mültecilere hangi konular dolayısıyla psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları sorulduğunda yanıt verenlerin belirttikleri en büyük neden "iş"tir (%26.4). Bununla birlikte "genel olarak ruh sağlığı", "dil / iletişim sorunları", "eğitim", "finansal sorunlar" sırasıyla en çok belirtilen konulardır. *Travma, hüzn, fobiler, kendini geliştirememe, bağımlılık, ve yoksulluk* psikolojik destek ihtiyacına yol açan sorunlar yaratan diğer önemli konular olarak belirtilmiştir.

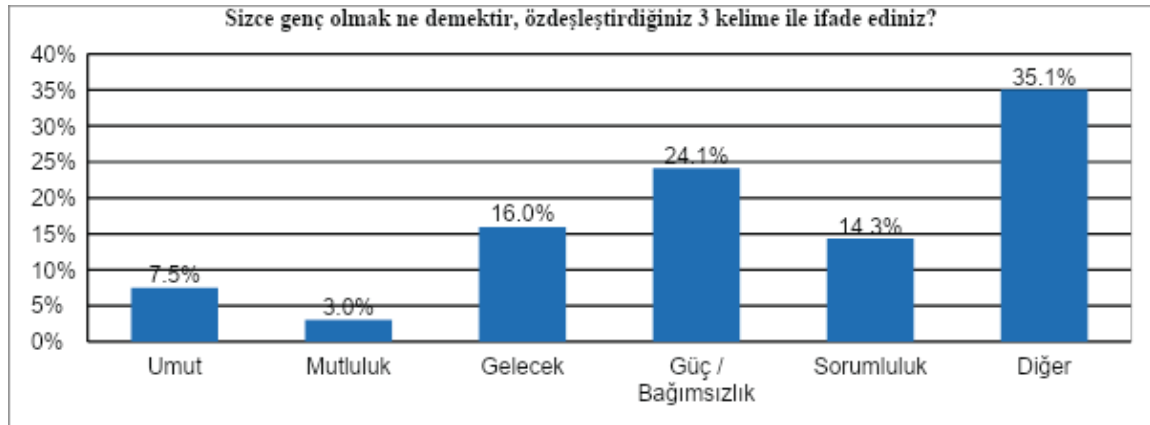
BÖLÜM 6: TÜRKİYE'DE YAŞAM ve GELECEK

6.1. Gençlik – Unutulan Kimlik

Bu çalışmanın odak noktasının gençlik olması nedeniyle gençliğin ne ifade ettiği ve nasıl anlaşıldığı da ana araştırma soruları açısından büyük önem taşımaktadır. Araştırma süreci ve yapılan tüm görüşmeler, araştırmaya dahil olan mültecilerin büyük bir çoğunluğu için gençliğin bir kimlik olarak ikinci planda kaldığını, genç mültecilerin kendini tanımladıkları kimliklerinin temel bir unsuru olarak görülmediğini gösterir niteliktedir. Hatta odak grup görüşmelerinde birçok sorunun *"bir genç olarak ne düşünüyorsunuz"* şeklinde sorulmasına rağmen görüşülen genç mültecilerin sorunun bu boyutuna değil diğer boyutlarına odaklandığı gözlemlenmiştir.

"Gençlik bir hayatın en güzel aşamasıdır. Ama ne yazık ki savaş dolayısıyla biz gençliğimizi yaşayamadık. Savaşta sonra bazı aileler kızlarını evlendirdi; erkekler eğitimlerine devam edemedi. Gençlik bu olmamalı... Daha küçükler bile maddi durumları dolayısıyla okula devam edemiyor. Büyüklerimiz zaman zaman keşke şimdi genç olsaydık derler. Biz ileride diyemeyeceğiz." (R., Kadın, 25 yaşında, Suriyeli, 4 yıldır Ankara'da yaşıyor.)

Grafik 73

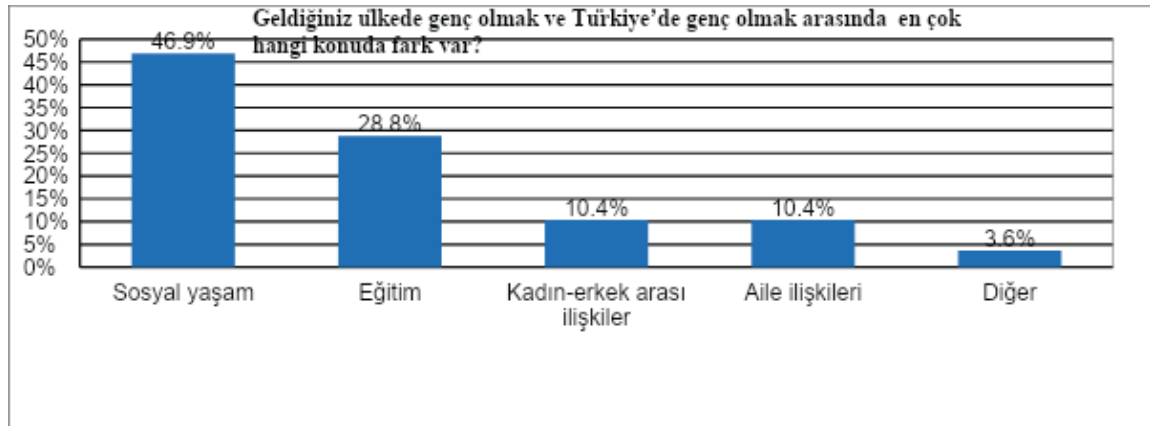

Gençlik, genç mültecilerin %24.1'i için *"güç ve bağımsızlığı"* ifade etmektedir. %16'sı için *"gelecek"*, %14.3'ü için *"sorumluluk"*, %7.5'i için *"umut"*, %3'ü için *"mutluluk"* anlamına gelmektedir. Hem diğer yanıtında belirtilen hem de odak grup görüşmelerinde gençlik ile en fazla özdeşleştirilen diğer kavramlar *"öğrenmek, eğitim, topluma aktif katılım, geleceğe ilk adım, hedef, özgüven, bekarlık, özgürlük, üretmek"* şeklinde belirtilmiştir.

Grafik 74

Grafik 75

Genç mültecilere geldikleri ülkeler ile Türkiye arasında genç olmak açısından en çok hangi konularda fark olduğu sorulduğunda öncelikli olarak büyük bir oranla “sosyal yaşam” (%46.9), daha sonra ise “eğitim” (%28.8), “kadın-erkek ilişkileri” ve (%10.4) ve “aile ilişkileri” (%10.4) öne çıkmaktadır.

6.2. Bir "Genç" Olarak İhtiyaçlar

Odak grup çalışmasında "*bir genç olarak ihtiyaçları*" sorulduğunda en fazla dile getirilen ihtiyaçlar eğitim, para, iş, yeteneklerini değerlendirebilmek ve geliştirebilmek, seyahat, Türkçe'yi çok iyi öğrenmek, sosyalleşmek, sevmek ve sevilmek şeklinde sıralanmaktadır. "*Geldikleri ülkedeki eğitim ve birikimlerini Türkiye'de kullanabilmek*", bir diğer öne çıkan ihtiyaçtır. Özellikle "*belge sağlayamamaları*", önceki mesleki deneyim ve becerilerini ve aynı zamanda eğitimlerini kanıtlamalarının önünde engel olarak görülmektedir.

Eğitim ve para kazanma, birbiriyle çatışan ihtiyaçlar olarak tanımlanmaktadır.

"Kafamın rahat olmasını istiyorum. Savaş ortamından geldik. Türkiye'de ailemin ihtiyaçları, iş derken hep kaygı hissediyorum. Kendimi tamamen bir Türk vatandaşı olarak hissetmek istiyorum; mülteci gibi değil". (İ., Erkek, 21 yaşında, Suriyeli, 7 yıldır Hatay'da yaşıyor.)

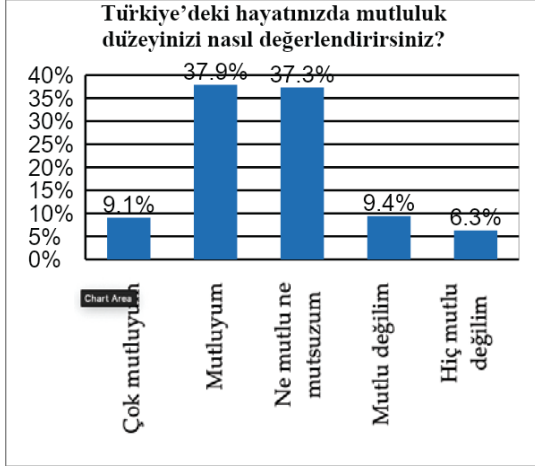
6.3. Türkiye'de Yaşamak

Grafik 76

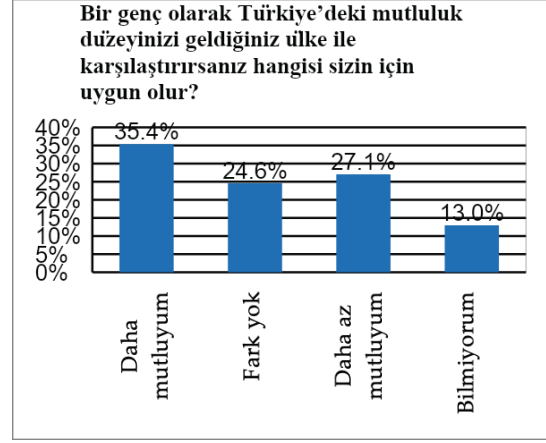

Türkiye, genç mültecilerin %31.5'i için "*geçici olarak koruma*", %27.3'ü için ise "*yeni bir anavatanı*" ifade etmektedir. %22.6'sı "*güven ve huzur*" ifade ettiğini belirtirken %18.6'sı "*bir süre yaşamak zorunda kaldıkları bir yer*" olarak nitelendirmektedir.

Grafik 77

Grafik 78

Çalışmaya katılanların %47'si Türkiye'deki hayatlarındaki mutluluk düzeylerini "mutlu" ya da "çok mutlu" olarak nitelendirmiştir. Mutsuz olduğunu belirtenlerin toplam oranı da çok yüksek değildir. Ancak %37.3'ü "ne mutlu ne de mutsuzum" ifadesini tercih etmiştir. Geldikleri ülke ile Türkiye'deki mutluluk düzeylerinin ne derece farklı olduğu sorulduğunda %35.4'ü daha mutlu olduğunu, yaklaşık %25'i ise bir fark olmadığını dile getirmiştir.

6.4. Olumlu ve Olumsuz Unsurlar

Türkiye'de yaşamaya dair odak grup görüşmelerinde en fazla belirtilen olumlu unsurlar, "sağlanan sağlık hizmetleri", "kadınlar için sağlanan haklar" (örneğin kanunlara göre kızların 18 yaş öncesi evlendirilmesinin yasak olması), "aile ve toplum baskısının geldikleri ülkeye göre daha az olması", "barınma merkezlerinde sağlanan hizmetler" ve "mesleki eğitim imkanları"dır.

"Türkiye, biz Suriyelileri diğer ülkelere göre çok daha güzel karşıladı. Diğer ülkelerde kampa kısıp kalıyorsunuz. İlk geldiğimden beri burada hayatın içindeyim." (M., Erkek, 18 yaşında, Suriyeli, 3 yıldır Hatay'da yaşıyor.)

En fazla belirtilen olumsuz unsurlar ise "ev kiralama ve iş bulma gibi süreçlerde farklı muamele gördüklerini hissetmeleri", "iş - ücret dengesizliği", "iş izni süreçlerinin tamamen işverene bağlı olması" ve "işverenlerin sigorta yapmak istememesi", "dil konusundaki yetersizliğin yarattığı engeller", "belgelendirme konusundaki zorluklar" ve ağırlıklı olarak buna bağlı şekilde "kendi mesleklerini Türkiye'de yapamamaları", "bürokrasi", "önyargılar" ve "bütün Suriyelilerin aynı görülmesi"dir.

6.5. Gençlik ve Gelecek

Grafik 79

Araştırmaya katılan genç mülteciler arasında gelecekte ülkesine geri dönmek isteyenlerle Türk vatandaşlığı isteyenlerin oranı birbirine çok yakın gözükmektedir. Bu veri, önceki sorular kapsamında Türkiye'yi *"geçici olarak koruma sağlayan bir ülke"* görenlerle *"yeni anavatan"* olarak görenler arasındaki yakın oranlar düşünüldüğünde daha da anlamlı hale gelmektedir. %24'ü ise ne koşulda olursa olsun Türkiye'de yaşam kurmayı gelecek için kendilerine en uygun seçenek olarak görmektedir.

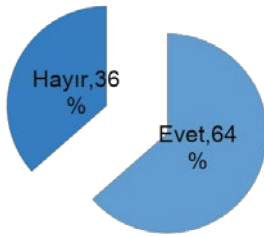
BÖLÜM 7: GENÇLİK MERKEZLERİ

Türkiye’de Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye Ofisi finansal desteği ve Toplum Gönüllüleri Vakfı, Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği (Y-Peer Türkiye) ortaklığıyla yürütülen Genç Mültecileri Destekleme Programı, Ankara, Diyarbakır, Hatay ve İzmir’de 15-30 yaş arasındaki genç mültecilere sağlığa ilişkin ve psikososyal destek vermek ve güçlendirmek amacıyla hizmetler sunmaktadır. **Bu çalışma, ilgili projenin hedef kitlesinde yer alan genç mültecilerin bu merkezlere yönelik bilgi düzeyleri, yararlanma şekilleri, memnuniyetleri ve taleplerini de ölçmeyi amaçlamaktadır.** Dolayısıyla bu bölümde bu konudaki ihtiyaçlar da alan çalışmasına dayalı olarak ortaya konulacaktır. Sorular gençlik merkezleri odaklı yapılandırılmış olmakla birlikte benzer merkezler ve faaliyet düzenlemek isteyen kuruluşlar için de değerli verilere ulaşılmıştır.

7.1. Gençlik Merkezleri’nden Yararlanma

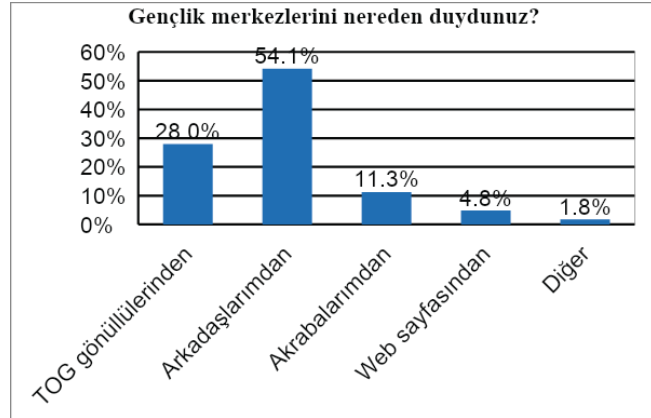
Grafik 80

Gençlik merkezlerini hiç duydunuz mu?

Grafik 81

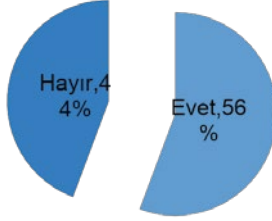
Gençlik merkezlerini nereden duydunuz?

Araştırma, Gençlik Merkezleri’nin örneklem dahilindeki şehirlerde gençler arasında bilinirliği olan merkezler haline dönüştüğünü göstermektedir. Katılımcı gençlerin %64’ü Gençlik Merkezleri’ni daha önce duymuştur. Bu merkezleri yaklaşık yarıdan fazlası (%54.1) arkadaşlarından duyarken, %28’i TOG gönüllüleri aracılığıyla haberdar olduğunu dile getirmiştir. “Akrabalar”, bu merkezler ve faaliyetleri ile ilgili bir diğer aracı bilgi kaynağı olarak gözükmekte, web sayfası katılımcıların sadece %4.8’i tarafından belirtilerek beklendiği kadar yoğun biçimde belirtilen bilgi kaynakları arasında yer almamıştır.

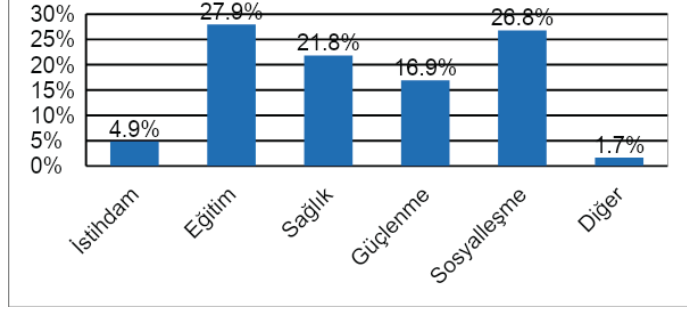
Grafik 82

Gençlik merkezlerinden hiç destek aldınız mı?

Grafik 83

Gençlik Merkezleri hangi konularda size destek sağladı

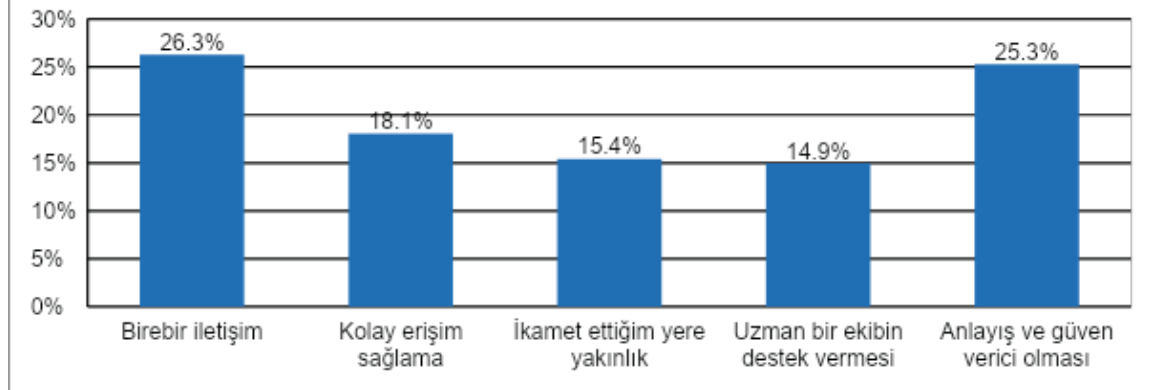

Gençlerin yarısından fazlası (%56) gençlik merkezlerinin sağladığı hizmetlerden en az 1 kez faydalanmıştır. En fazla destek alınan konular sırasıyla eğitim, sosyalleşme, sağlık, güçlenme ve istihdamdır. İstihdamın ağırlığı %4.9 ile diğer alanlara göre düşük gözük-mektedir.

7.2. Memnun Kalınan Hizmetler

Grafik 84

Gençlik merkezlerinden aldığınız desteğin en çok sizi memnun eden yönü nedir?

Alınan destek sürecinde en fazla memnun kalınan unsurlar, *"birebir iletişim olanağı"* ile birlikte *"anlayış ve güven verici ortam"*dır. Özellikle *"ekip desteğinin dost canlısı bir tavırla ve empati içerisinde gerçekleştirildiği"* tüm odak grup görüşmelerinde sık sık dile getirilmiştir. *"Kolay erişim sağlama"*, *"ikamet yerine yakınlık"* ve bu merkezlerde *"uzman bir ekibin destek vermesi"*, memnuniyet sağlayan diğer unsurları oluşturmaktadır.

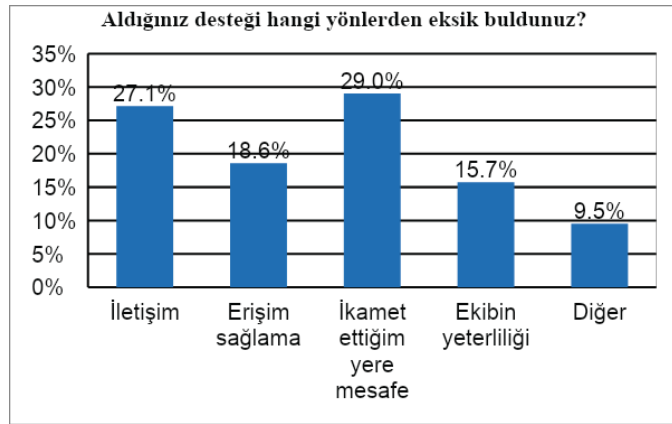
"Çok memnunum. Buradakiler benim abim ve ablam gibi oldular. Türkiye'den Avrupa'ya geçmek istiyordum; kararımın değişmesine neden oldular. Sayelerinde burada kalıp üniversiteye girdim, çok teşekkür ediyorum." (H., Erkek, 21 Yaşında, 3 yıldır Diyarbakır'da yaşıyor ve üniversite öğrencisi).

7.3. Eksik Görülen Hizmetler

Grafik 85

Grafik 86

Gençlik merkezlerinden hizmet alanların yaklaşık %80'i herhangi bir eksik olmadığını ve hizmetin yeterli olduğunu düşünmektedir. Eksik bulduğunu belirtenler için en önemli noktalar "ikamet yerlerine mesafe" ve "erişim sağlama"dır. Bu konuların sorun yaratan engelleyici unsurlar olarak öne çıkması, özellikle bu gençlik merkezlerinin bazı hizmetlerini online olarak sağlama, etkinlik sonrası web sayfasından kayıtlara erişim sağlama ya da bazı oturumları web temelli düzenleme seçeneklerini de gündeme getirebilir. Bu merkezlerin ana amaçlarından olan sosyalleşme ve karşılıklı etkileşim unsurunu böyle bir girişim bir miktar düşürebilmekle birlikte, özellikle akıllı telefon sahibi gençlerin yüksek oranı düşünüldüğünde, bu tarz uygulamaların gençlik merkezleri faaliyetlerinden yaralanan genç mültecilerin sayısını arttırma potansiyeli de yüksek gözükmektedir.

"İletişim" ve "ekip yeterliliği" de eksik bulunan diğer yönler olarak belirtilmiştir. Türkiye'deki genç mültecilerin sayısına bağlı olarak yüksek orandaki faydalanıcı kitlesi düşünüldüğünde ekip yeterliliğini arttırmak için merkezlerin insan kaynağının güçlendirilmesi ihtiyacı önemli bir talep olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer sorun yaratan noktalar olarak ise "sağlık ve dil eğitimi alanlarında daha fazla olanağın olmaması" ve "iş olanakları sağlanması konusunda yeterince destek bulunamaması"dır.

Odak grup görüşmelerinde Gençlik Merkezleri'nin güçlü yönleri olarak en fazla yaratıldığı sosyalleşme olanağı, psikolojik destek sağlanması, iş bulma süreçleri konusunda katkıları, farkındalık oturumları, sağlık hizmetlerinden yararlanırken eşlik edip yardımcı olunması ve çalışan ekiplerin yetkin ve arkadaşça yaklaşımları belirtilmiştir.

"Ben buraya ilk geldiğimde Türk toplumuna da girmeye başladığımı hissettim. Okula nasıl gideceğimi buradakilerden öğrendim. Türkçe dersleri alıyorum. Hastaneden randevu almama bile yardımcı oluyorlar. Severek geliyorum." (R., Erkek, 23 yaşında, 6 senedir Ankara'da yaşıyor)

7.4. Talepler

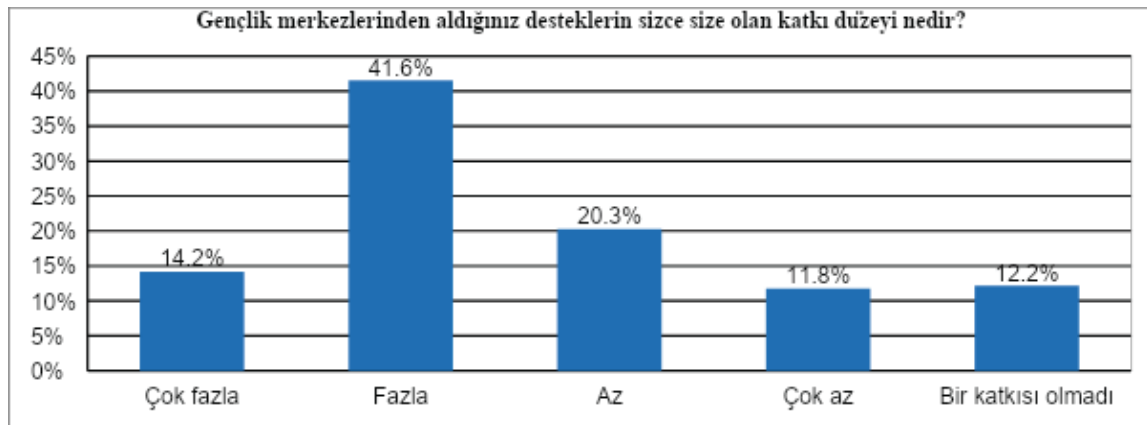
Gençlik merkezlerine ilişkin talepler, ağırlıklı olarak "yeni hizmet alanları açılması"na yöneliktir. Spor kursları, futbol turnuvası, piknik ve doğa faaliyetleri, dil kursları, müzik enstrümanı öğrenmeye yönelik kurslar, müze ve kültür gezileri ve bilgisayar eğitimleri, anketlerde olduğu gibi odak grup görüşmelerinde de en fazla talep edilen alanlar olarak gözükmektedir.

Bunlara ek olarak bazı genç mülteciler odak grup görüşmelerinde bağımlılık konusunda daha fazla bilgi ve yardıma ihtiyaçları olduğunu özellikle altını çizmiştir.

Merkezlerle ilgili öne çıkan bir diğer önemli ihtiyaç ve talep, "**güvenlik görevlileri ile merkezin sürekli güvenliğinin sağlanması**"dır. Görüşmeye dahil olan gençlerden merkezde kendilerini tam güvende hissetmek için böyle bir hizmetin sağlanması gerektiğini belirtenler olmuştur.

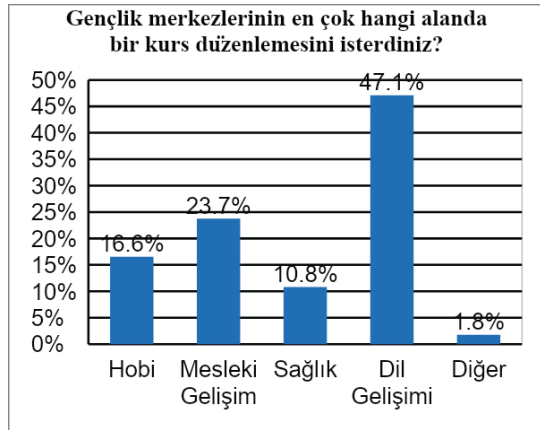
"Eğitimlerin farklı saatlerde düzenlenmesi" ve *"merkezlerin akşamları da açık olması"* talepleri de dikkat çekici oranda mevcuttur. Gün içerisinde düzenlenen faaliyetlerin okulda ya da işte olanlar için akşam oturumları ya da online oturumlar olarak tekrarlanması, bu kapsamdaki önemli bir talep olarak gözlemlenmiştir.

Grafik 87

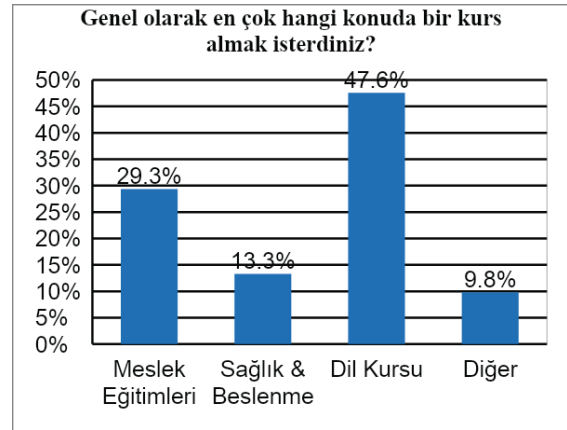

Genç mültecilerin toplamda %60'a yakını Gençlik Merkezleri'nden aldıkları hizmetlerin kendilerine "fazla" ya da "çok fazla" düzeyde katkısı olduğu kanaatindedir. Bununla birlikte araştırma, bu merkezlerce sağlanacak hizmetlerin çeşitliliğinin artırılmasına yönelik büyük bir talebe de işaret etmiştir.

Grafik 88

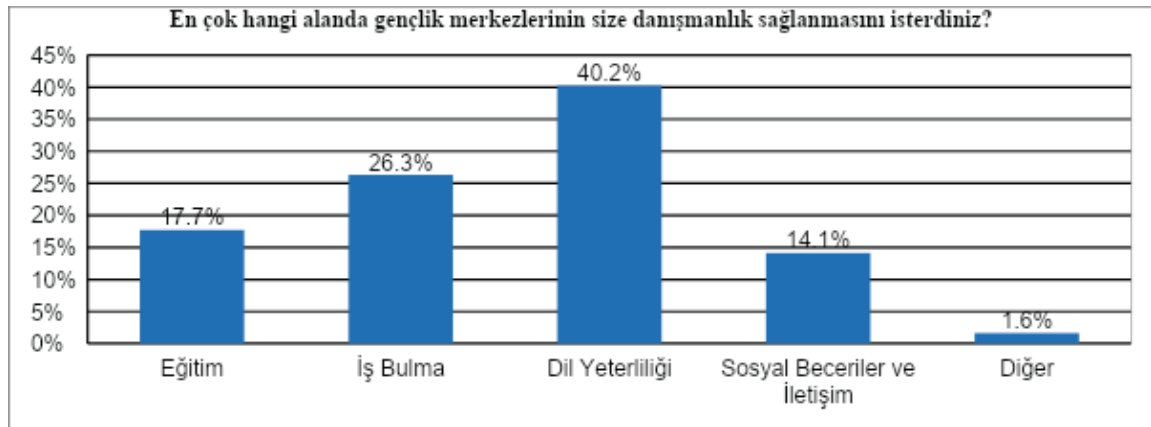

Grafik 89

"Dil geliştirme ihtiyacı ve bu yöndeki kurslara talep", hem genel hem de gençlik merkezi odaklı olarak bir kez daha bu konuya ilişkin sorularda da ortaya çıkmıştır ve genç mültecilerin yarıya yakını öncelikli olarak bu alanda bir kursa ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir (%47.1). Dil kurslarını mesleki gelişim kursları, hobi kursları ve sağlık ve beslenme alanında eğitimlere yönelik ihtiyaçları takip etmektedir. Diğer seçeneğinde belirtilen en önemli kurs ihtiyaçları ise okul derslerini tamamlayıcı kurslar (etüt), kültür, iş bulma süreçleri, üniversiteye hazırlık ve spor konusunda düzenlenecek kurslardır.

Grafik 90

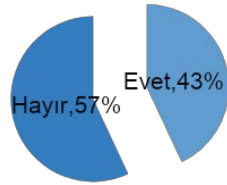

Gençlik merkezleri sadece eğitim vermemekte, danışmanlık da sağlamaktadır. Genç mülteciler yine en fazla dil yeterliliği ile ilgili sorunları konusunda danışmanlık almak

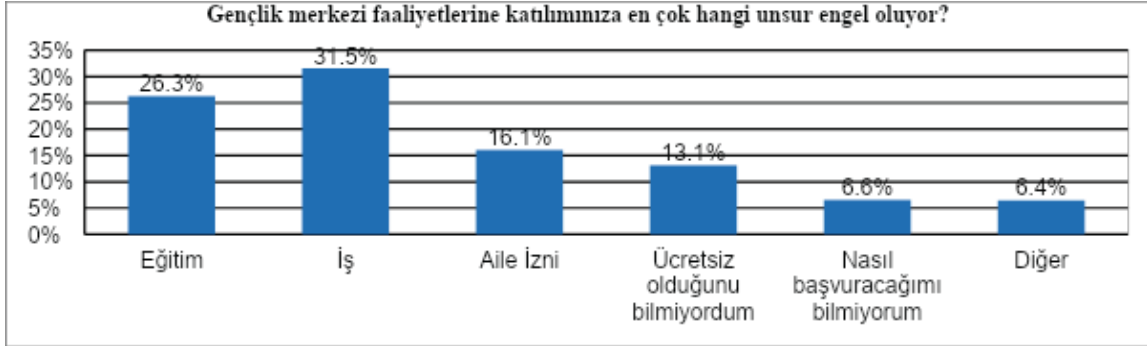
istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öne çıkan bir diğer alan, iş bulmaya ilişkin süreçlerdir. İş bulma konusunda yönlendirme ve destek ihtiyacını bu çalışmanın diğer sorularına verilen cevaplar da teyit eder niteliktedir. Eğitim konusunda danışmanlık desteği, bir diğer öne çıkan ihtiyaçtır. Genç mülteciler, gençlik merkezlerinden sosyal beceriler ve iletişim konuşlarında da danışmanlık hizmeti almak istemektedir.

Grafik 91

Gençlik Merkezi faaliyetlerine veya benzer destek faaliyetlerine düzenli olarak katılmanızı engelleyen unsurlar var mı?

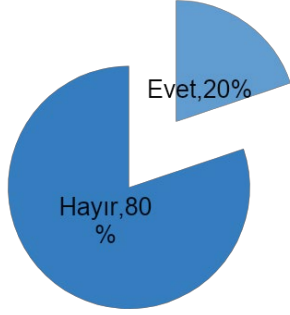
Grafik 92

Gençlik Merkezleri tarafından sağlanan hizmetlerden faydalananların sayısının artması için bir dizi ek önlem gerekebilir. Genç mültecilerin %43'ü bu hizmetlerden faydalanmaları önünde engeller olduğunu belirtmiştir. En büyük engel, faaliyetlerin düzenlendiği saatlerde eğitimlerine devam etmeleri veya çalışmak zorunda olmalarıdır. Dolayısıyla gündüz çalıştıkları veya okula gittikleri için gündüz düzenlenen faaliyetlerin akşamları bazı günler tekrarlanmaları yönünde istek burada da yenilenmiştir. "Ailelerinden izin alamamaları", gençlik merkezlerinin faaliyetlerine katılamamalarının önünde bir diğer önem verilmesi gereken engeldir. Verilerin detaylı analizi, erkeklerin en önemli engel olarak işe gitmek zorunda olmalarını belirttiklerini gösterirken (%52) kadınlarda ise aileden izin alamamak (%27) veya hizmet saatlerinde eğitime devam etmeleri (%30) daha önemli engeller olarak öne çıkmıştır. Katılımcıların bir bölümü de bu tarz ücretsiz hizmetler olduğunu bilmedikleri veya başvuru yolu konusunda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

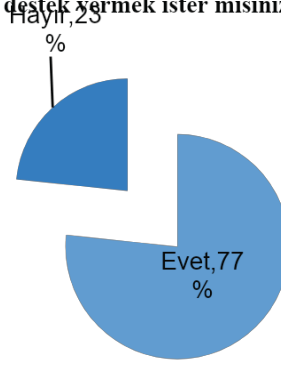
Grafik 93

Hiç gönüllü olarak çalıştınız mı?

Grafik 94

TOG faaliyetlerine gönüllü olarak destek vermek ister misiniz?

Genç mültecilerin sadece %19.8'i daha önce gönüllü çalışmıştır ancak %76.7'si TOG tarafından düzenlenecek faaliyetlere gönüllü destek vermek isteyebileceklerini belirtmiştir. Genç mültecilerin sivil toplum faaliyetlerine sadece yararlanıcı olarak değil gönüllü olarak da daha fazla entegrasyonu sağlanarak bu potansiyelden faydalanılabilir ve böylece genç mültecilerin sosyalleşmesine yardımcı olduğu gibi daha geniş kitlelere de bu gençler aracılığıyla ulaşılabilir.

BÖLÜM 8: SONUÇ VE ÖNERİLER

- Bu araştırma çalışması, giriş bölümünde belirtildiği üzere özellikle coğrafi farklılıkları da gözeterek tüm Türkiye’de yaşayan genç mültecilerle ilgili mutlak bir temsil iddiası taşımamaktadır. Bununla birlikte elde edilen veriler, alanda ve akademik literatürde tartışılan konulara dair geniş kapsamlı bir resim sunmaya çalışmaktadır. Bu nedenle konuya ilişkin hem politika üreticiler hem de uygulayıcılar için yararlanılabilecek dikkate değer çıkarımlar içerme ümidiyle tasarlanmıştır.

İlgili verilerin, çıkarımların ve bu bölümde vurgulanan önerilerin bu çalışma tasarlanırken ve sonrasında analiz aşamasında göz önünde bulundurulmuş iki temel unsur düşünülerek okumasının yapılması faydalı olabilir. Bunlardan ilki, 2011 yılı itibarıyla özellikle Suriye’den gelen göçler kapsamında Türkiye’nin büyük bir mali, sosyal ve politik yük üstlendiği, bu konuda hem kamu kuruluşlarının hem de sivil toplumun büyük bir çaba sarf edip emek harcadığıdır. Bu bağlamda, araştırmada genç mültecilerin durumuna ilişkin ortaya çıkan eksiklikler ve problemlerde sürecin hızı ve yoğunluğunun yarattığı etkinin de dikkate alınması, makul çözümler üretebilmek ve tartışma ortamı sunabilmek adına yarar sağlayabilir. Dolayısıyla ortaya çıkan sorunların sadece bir eleştiri unsuru olarak görülmesi yerine hem ihtiyaç sahibi olan bir grubun durumunu daha fazla geliştirebilmek hem de gelişmemesi durumunda bu grupta artabilecek sorunların genel olarak toplumda oluşuracağı rahatsızlıkları önleyebilmek adına değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Bir diğer temel nokta ise genç mülteciler için belirtilen 7 alanda saptanan eksikliklerin farklı oranlarda da olsa ekonomik ve sosyal farklılıklar dolayısıyla Türkiye’de yaşayan tüm gençler için de sorun noktalarını teşkil edebilmesidir. Bu sorunların ağırlığı, bölgeden bölgeye ve sosyo-ekonomik duruma göre farklılaşabilmektedir. Ancak bu farkındalıkla bu raporda bahsedilen sorunlara yönelik olarak genç mülteciler için geliştirilecek destek mekanizmaları ve girişimlerde “ortak problemler” algısına dayalı olarak yola çıkılması, yerel toplumda oluşacak rahatsızlığın önüne geçebileceği gibi gerekli diyalog ortamını da yaratma potansiyeline sahiptir.

Araştırmanın amaçları içerisinde de belirtildiği üzere gençler, özellikle Türkiye’de koruma talebiyle bulunan en büyük grubu oluşturan Suriyeliler ile Türk toplumunun ilişkilerinin kilit noktasını oluşturmaktadır. Ancak çalışma, özellikle eğitim ve istihdam alanlarının dışında kalan genç mültecilerin çokluğu ya da bu alanlara dahil olsa da dil yetersizliğinin yarattığı mesafe dolayısıyla Türk ve mülteci gençler arasındaki diyalogun yeterince gelişemediğini ortaya koymaktadır.

Birçok ülkede örneğine rastlandığı üzere Türkiye’de de mülteci nüfustaki artış, yerel toplumda ve özellikle gençler arasında istihdam, ekonomi ve sosyal güvenliğe dair kaygıları yükseltmektedir. Türk gençleri arasında oluşan bu kaygıları sadece “yabancı düşmanlığı” olarak görmek yerine benzer sorunların Türk gençleri içerisinde de bir dezavantaj unsuru olduğunu unutmadan, bu kaygıları da anlayarak ve Türk gençlerini de içerecek biçimde düzenlenen faaliyet ve girişimler, gerekli diyalog mekanizmasını yaratmakla birlikte sürecin hızı ve bilgi kirliliği dolayısıyla oluşan eksik bilgileri tamamlama açısından çok değerli bir role sahip olabilir.

- Araştırma, Türkiye’deki genç mültecilerin %46’sının ne iş yaşamına dahil olabildiğini ne de eğitim görmekte olduğunu göstermektedir. İlgili alanlara dahil olamayan genç mültecilerin ilerleyen dönemde toplumdan kopma ve bir tehlike çemberinin içerisine girmesine sebep olabileceğine dikkat edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu gerçek ise genç mültecilere sağlanacak hizmetlerin önem ve hassasiyetini daha da vurgular niteliktedir. Bu kapsamda, ilgili alanlardan genç mültecileri dışlamanın orta ve uzun dönemdeki sosyal maliyetinin şu anda sağlanan hizmetlerin finansal maliyetinden çok fazla olabileceğini kamu ile paylaşan ve farkındalık yaratan faaliyetler, doğrudan genç mültecilere yönelik düzenlenen faaliyetler kadar gerekli ve değerli gözükmemektedir.
- Araştırma, birçok boyutuyla genç mültecilerin entegrasyona kapalı değil aksine hevesli olduğunu gösteren unsurlara sahiptir. Bunlardan en önemlisi, hem odak grup çalışmalarında hem de anket uygulama sürecinde ortaya çıkan genç mültecilerin Türkçeyi öğrenme konusundaki heves ve ısrarcılığında gözlemlenebilmektedir. Bu nedenle tüm paydaşların etkin rol üstlenmelerine yönelik ihtiyaç açıkça gözlemlenmektedir.
- Araştırma, istihdamdan sağlığa genç mülteciler için en önemli bilgi kaynağının “arkadaşları” olduğunu göstermektedir. Bu noktadan hareketle, genç mülteciler için çalışan ve çalışmalarında daha geniş bir kitleye ulaşmak isteyen kuruluşların bu potansiyeli kullanarak çoğaltan eğitimlerine ağırlık vermesi, düzenlenen faaliyetler kapsamında ve etkililiğini de arttırabilir.
- Eğitime entegrasyon, ilkokul düzeyinde bakıldığında başta MEB’in çalışmaları neticesinde olmak üzere Türkiye için aslında başarılı sayılabilecekken, ortaöğretim düzeyi ve sonrasında giderek düşen oranda bir eğitime katılım oranı gözlemlenmektedir. Genç mülteciler için mali ve sosyal sorumluluklar, eğitime katılımları için engelleyici olurken kursların tamamlayıcı rolü belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Özellikle STK’lar tarafından sağlanan ilgili kursların farklı saatlerde ya da web temelli veya akıllı telefon uygulamaları üzerinden yenilikçi yöntemlerle sunulması, birçok genç mültecinin bu hizmetlere erişimi için de alternatif olanaklar yaratma potansiyeline sahiptir.

- Gençlerin yaş grupları dolayısıyla aileleri ile yoğun bağlarının olduğu, dikkate alınması gerek bir diğer unsur olarak göze çarpmaktadır. Örneğin, eğitim için de istihdam entegrasyon için de aslında birçok genç için sürecin başlangıcında aileler, ailelerin teşviki ve izni önemli bir belirleyici unsur olarak gözükmektedir. Bu noktadan hareketle ilgili kamu kurumlarının ve STK'ların genç mültecilere yönelik faaliyetlerinin bazılarını ailelerini de daha fazla dahil etmeleri faydalı olabilir.
- Türkiye'de bulunan mültecilere, özellikle Suriyelilere ilişkin yerel toplumdaki en büyük kaygı noktalarından birini de "eğitimsiz ve kalifiye olmayan Suriyelilerin Türkiye'de kaldığı" algısı oluşturmaktadır. Genç mülteciler arasında eğitim düzeyine ilişkin veriler lise ve üzeri eğitim oranlarının düşük olduğunu göstermektedir. Ancak araştırmanın sonuçları ayrıca genç mültecilerin özellikle mesleki beceri ve yeterliliklerinin keşfedilip geliştirilmesi ve bu vesileyle topluma bir artı değer olarak entegre edilmeleri için de büyük bir potansiyel olduğuna da işaret eder niteliktedir. Bu kapsamda, özellikle STK'lar tarafından sunulan kurslar ile mesleki sertifikasyona ilişkin girişimler ve programların artması, bu potansiyeli değerlendirebilmek için çok büyük katkı sağlayabilir.
- Son olarak, Türkiye'de yaşayan mültecilere yönelik "gençlik" odaklı bir bakış sunmayı ve özellikle bu konuda çeşitli girişimler geliştirmekte olan ya da geliştirmek isteyen kuruluşlara da temel bir kaynak sağlamayı amaçlaması dolayısıyla bu çalışma mevcut resmi sadece genel hatlarıyla paylaşmaktadır. Ancak bu resmin detaylarına inilerek toplumsal cinsiyet, dezavantajlı grupların durumu ve güçlendirilmesi gibi daha detaylı çalışılabilecek birçok nokta bulunmaktadır ve bu çalışmanın ilerleyen zamanlara bu konularda tasarlanacak diğer çalışmalara da bir temel sunabilmesi umulmaktadır.

KAYNAKÇA

Bircan, T., & Sunata, U. (2015). Educational assessment of Syrian refugees in Turkey. *Migration Letters*, 12(3), 226-237.

Çevik, K., Alioğlu, A. S., Yücel, A., Utaş, C., Luchsinger, G., Kavlak, İ. V., & Freizer, S. (2018). Needs assessment of syrian women and girls under temporary protection status in Turkey. UN Women. 2018

Durable Solutions Platform ve İGAM İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (2019). Kendi kendine yeterliliğe yönelik çalışmalar: Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin ekonomik katılımı.

Erdoğan, M. M. (2018). Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi: SB 2017. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü – GİGM (2019) <https://www.goc.gov.tr>
<http://ingev.org/wp-content/uploads/2016/05/Capacity-building-in-support-of-Young-Refugees-in-Metropolitans.pdf>

İnsani Gelişme Vakfı (2016). Capacity Building in Support of Young Refugees in Metropolitans.

Kılıç, G. & Özkor, D. (2019). Suriyeli Çocukların Eğitimi Araştırma Raporu. Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. İstanbul 2019.

Kulu-Glasgow, I, Smit, M. & Sirkeci, I. (2019), Unaccompanied children: from migration to integration. London, UK: Transnational Press.

MEB (2018) Geçici koruma kapsamı altındaki öğrencilerin eğitim hizmetleri. TC Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/17164013_17-12-2018__Ynternet_BYlteni.pdf

Ortiz, I., & Cummins, M. (2012). When the global crisis and youth bulge collide: Double the jobs trouble for youth. Available at SSRN 2029794.

Özerim, M. G. (2019). Can the Youth Bulge Pose a Challenge for Turkey? A Comparative Analysis Based on MENA Region-Driven Factors. *Young*, 27(4), 414-434.

UNHCR (2019) <https://www.unhcr.org/turkey.html>

White, A., Ní Laoire, C., Tyrrell, N., & Carpena-Méndez, F. (2011). Children's roles in transnational migration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(8), 1159-1170.

